

МирТемир

АСАРЛАР

УЧ ТОМЛИК

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ АДАБИЕТ ВА САНЪАТ НАШРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 1970

МирТемир

БИРИНЧИ ТОМ

Шеърлар

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ АДАБИЕТ ВА САНЪАТ НАШРИЕТИ
ТОШКЕНТ — 1970

Шоир Миртемир асарларининг уч жилди нашр этиляпти. Биринчи жилд 1926 дан бошлаб то 1955 йилгача ёзган шеърлари, балладалари, болажонларга атаганлари ва кичик поэмаларини хронологик тарзда ўз ичига олади. Янги нашр олдида шоир ўзига хос қаттиқ қўллик билан илк машқларининг кўписидан воз кечиб, анча асарларига ўринлик тузатиш ва қисқартишлар киргиза олди. Бу асарлар — шоир ўтган узун ва машаққатли йўл янгироқларидир. Булар ҳаммаси она юрт мақтовлари, жанг ва зафар тароналари, асл инсон — одамийлик, дўстлик, қардошлик қасидалари, шўх ошиқоналар ҳам ватандошлик ўланларидир.

Нашриёт

Миртемир.

Асарлар. 3 томлик. (Қирғиз тили.) Т. I.
Т., Фахур Ғулом номидаги «Абиёт» ва санъат
нашриёти, 1970.

Т. I. Шеърлар.

304 бет.

Уз2

УЗ ТУҒРИМДА УЧ-ТУРТ ОҒИЗ...

Туғилган жойим Қоратоғ этаклари — кўклам тошқинларидан лабларни ҳўллаб олгувчи сойлар, қизғиш қирлар ва чексиз сайхонлар, онда-сонда бир учрайдиган музбулоқлар, тошқинлардан пайдо бўлган кўллар...

Мен туғилган қишлоқнинг кунботарида қадим Туркистон шаҳри, жанубида Утрор, Бойбалх харобалари ва Ясси, Суйри қалъаларидан қолган култепалар, ундан нари — Сирдарё...

Қишлоғимиз минг уйлик, тўрт қопқога бўлинарди: Улуғ қопқо, Кичик қопқо, Саҳоба ота ва Довуд бобо. Қишлоқ ўртасидан Чимкентга катта йўл ўтади, қадимги ипак йўли. Нима учундир, Қора йўл дейишади. Чингиз ёки кетма-кет қалмоқ босқинларидан кейин шундай аталгандир балки. Қишлоқ аслида қурама бўлса керак, негадир ҳалигача бир неча уруғ эсланади. Масалан: Қашқарлик, Бобой қараган, Қаламқош, Қалмоқ қараган, Яссилик, Утрорлик, Тўқли қараган ва бошқалар. Менинг уругим Қоровул бобо... Қишлоқ ўртасида баланд ва кўламлик култепа бор, тепасидан қадим шаҳарларнинг қолдиқлари, ҳатто олис Туркистон, Яссавий мақбараси кўринади. Култепа ўртасида Темур ё Улуғбек ўрнатган улкан сандиқдай кўктош бор. (Ҳали ҳам.) Еттинчи бобомгача шу тепадан қоровуллик қилибди. (У кезларда қишлоқ айланаси қўрғон экан-да!) Боболарим бари полвон, яъни аскар экан. Олисдан ёв кўрнйса, ноғора урилиб, ҳамма қўрғонга тиқилар экан, аскарлар қўрғон дарвозасидан чиқиб, ёв билан олишар экан. У замонларда тез-тез жанг бўлиб турар экан-да...

Қишлоғимизга Қоратоғдан кичик икки ариқда сув келарди, лекин ер чексиз. Шу вадан сув жанжаллари, ола-суронлар тез-тез бўлиб турарди. Экиннинг тури кўп: ёзлик ва кузлик буғдой, тарик, нўхат,

арпа, пахта... Асосий мева — қовун. Епирай, у қовунлар!.. Қовунқоқи, қовун-қурти, шинни қилмаган уй кам бўлади. Шунинг учун бизнинг қишлоқ лақаби — мўнди. Шаҳарга мўнди-мўнди шинни, қўлбола шароб олиб тушганликдан шу лақаб тақилганлиги аниқ.

Тўй-томошаси ё улоқ, ё пойга, ё кураш, ё бўза билан ўтарди. Ҳатто чоллар ҳам жўра бўза ичишарди. Намозга бўзалик уйдан киришиб-чиқишаверарди, кўп кўрганман. Бўзани тариқдан қилишарди. Жўра бўзанинг қондалари қатағон. (Бу ҳақда ўзга вақт тўлароқ айтман.)

Тилимиз дағалроқ, лекин жуда бой, ранглик; оҳори тўкилмаган эртақ, дoston, қўшиқ кўп.

1910 йили, бугдой ўроғида шу қишлоқда туғилибман. Отам деҳқон ва чорвадор, она томондан бобом мулла, мактабдор. Ота томондан бобом — узун бўйлик, полвон жуссалик, қизил юзли одам эди. Она томондан бобом — ўрта бўйли, чарақлаган қора кўзли, қора ва чечан одам эди. Мен бир-икки йил шу бобом мактабида ўқидим. Кейин қишлоғимизда очилган нўғай домла мактабига ўтдим. Домламининг оти Асфандиёр эди, хотини Хуршидахоним қизлар мактабини юргизар эди, ўта чиройли ва ўта маданиятли хотин эди. Очик юрарди. Тўқай шеърларини доим ёд ўқир эди. Нўғай домла жиккаккина, ёқимли ва мулойим одам эди. Урмас-сўкмас, уялтирар эди, холос. Тез савод олдим. Нўғай домла ҳозир ҳам тирик, давлат нафақаси олади. Жуда кўп ўқувчилар қаторида мен ҳам ундан чексиз миннатдорман.

Тошкентга 11 ёшимда келдим. Онадан уч қиз, икки ўғил эдик. Лекин ўзга уч онамдан ҳам укаларим бор эди. Кейинчалик мен уларни тарбияладим, барига оға бўлдим. Ота панасида кун кўриш, эс киргандан кейин оғирроқ бўлиб қолди. Меҳрибон ва тадбирли бувим ва онам ёрдамида Тошкентда ўқиб юрган амакиваччам билан кечаси қочиб кетганман. Чунки иккала бобом менинг Тошкентда ўқишимга тиш-тирноғи билан қарши эди...

Шундай қилиб, 11 ёшимда «Алмаи» номидаги иш мактабига (Интернат. Бешёғочдаги ҳозирги музика билим юрти) жойландим. Икки йилдан кейин янги шаҳардаги «Ўзбек эрлар билим юрти»га

кўчдим. Иш мактабида ҳам, билим юртида ҳам ўзимиз экар, ўзимиз йнгар эдик, ўзимиз тикар, ўзимиз кияр эдик. Деярли ҳамма ҳунар ўргатилар эди. Оғир йиллар эди; то 1924—1925 йилларгача хўрагимиз ҳар куни икки ё уч марта бир бурдадан қора нон ва тушлик бир чўмич бўтқа эди. Иш мактабининг боғи Чилонзорда, билим юртининг боғи Кўктерақда эди. Ёз бўйи ҳамма боғда ишларди ва рангга қон, бўйга жир битиб қайтишардик. Билим юртида ўқишлар оғир, ўқитувчилар талабчан бўлиб, кечаси алла маҳалларгача совуқ бўлма-ларда дарс тайёрлардик.

Биринчи шеърим 1926 йили «Ёш ленинчи»да пайдо бўлди. Унга-ча билим юрти деворий газетасида қатнашдим. Биринчи шеъримнинг бссилишига ва ундан кейинги ўсишимга сабабчи севимли ва унутил-мас ўқитувчим, улкан адабиётшунос Олим Шарафуддинов бўлди. Менга чин дилдан кўмақдош, маслаҳатчи эди.

Давр қизгин ва қайноқ эди. Нима кўп — намойиш кўп. Қор, қора совуқларда оёқда чувак, дилдираб жанггоҳ майдонига намойишга ту-шардик. То намойишга боргунча, ўнлаб қинғир кўча айланардик. Урда кўприги ҳам қийшиқ ва арава ўтганда селкиллаб турарди. Нима кўп — чойхона кўп, нима кўп — раста... Уша вақтдаги Тошкент билан ҳозирги Тошкент фарқи — ўҳў! Жуда катта...

1925 йили билим юртида, Охунбобоев номидаги пионер уюш-маси тузилди. Самарқанддан ўртоқ Охунбобоев келиб, йигин ўтқа-зиб, пионер формаси, дўмбира, байроқ, чалғулар олиш учун минг сўм бериб кетди. Минг сўм катта пул эди!

Вожатиймиз Жавлон Раҳмон, кейин Олим Аминий (ҳозир фан доктори) бўлди. Пионерлик энг оташин вақтимиз эди: бирга дарс тайёрлаш, шаҳардан ташқари юришлар, ўйинлар, тўғарақлар, ҳунар эгаллаш... Ҳозирги куннинг жуда кўп олимлари, академиклари, сиёсий арбоблари, ўқитувчилари, санъаткорлари, докторлари, журналистлари, ёзувчилари ўша оташин пионерлик ва тиниб-тинчимас комсомол мак-табини ўтган ўртоқлардир. Мен санаб кўрсата оламан ва фахрла-наман.

Биринчи китобим («Шуълалар қўйнида» — сочмалар) 1928 йили араб алифбосида босилган эди. Сочма шеър у вақтда қарийб етакчи

жанр бўлиб, йигинлару намоёнларда, байрам кечаларида ва радиода менинг сочмаларим ҳам қайта-қайта ўқилар эди.

1929 йили билим юртини битириб, Ўзбекистон комсомол марказ-қўми йўлланмаси билан Самарқандга бордим, ҳам Педакадемияда (ҳозирги Самарқанд Давлат университети) ўқидим, ҳам ўртоқ Охунбоевда тўртинчи шахсий котиб бўлиб ишладим.

Самарқандда мен унутилмас Ҳамид Олимжон ва бошқалар билан танишдим. Янги танишлар билан бора-бора дўстлашиб кетдик. Шеър ўқишардик, тузатишардик. Уша вақтдаги машҳур рус комсомол шоирларини таржима қилишардик.

Ушандан буён институтларда ленинизм-марксизм ва адабиётдан дарс бердим. Редакцияларда, театрларда адабий эмакдош, ёзувчилар союзида маслаҳатчи, нашриётларда редактор бўлиб ишладим. Йигирма йил бўлди — Ёзувчилар союзи ёнидаги ёш ёзувчилар семинарини тебратаман.

Эсда борида айтиб қўяй.

Яқинда мен қишлоғимда бўлдим. Узоқ Арис дарёсини бўғиб, Туркистон далаларига келтиришибди. Тўрт колхоз бирлашиб (тўрт қопқо) бир улкан хўжалик бўлибди. 380 гектар боғи бор. Қишлоқнинг кун чиқар томонидан ариллаб Арис оқяпти.

Бошимга синоғлик кунлар ҳам тушди. Лекин ёзишдан, таржимадан ҳеч қачон тинмаганман. Уринаман, изланаман, ўрганаман. Ҳали мен ёзув столига астойдил ўтирганим йўқ, ҳали халқимга айтишим керак бўлган гапни айтолганим йўқ, ҳали мен халқимга кўп қарздорман.

МИРТЕМИР.

1963

ТАНБУРИМ ТОВУШИ

Борлиққа тарқалсин танбурим товуши,
Бир болқиш яратсин ёш юракларда.
Шавқу завқ қўзғотсин шўх-шўх куйлаши
Ҳаттоки тебранмас тош юракларда.

Танбурим торининг янгроқ садоси
Борлиқда умидлар уйғотиб борсин;
Қалбларни эритиб ёниқ навоси,
Ҳар руҳда битмас завқ ўйнатиб борсин!

Қўлимда танбурим куйлаган чоқда,
Олам яшнаб кетсин ва яйраб ўссин
Бу эркин тупроқда қирмизи гул ҳам...
Умидлар достонин сўзлаган чоқда
Чарх уриб, ҳайрат-ла чаманга тушсин
Кўкдан завқ излаган дардли булбул ҳам...

Ҳар ёққа таралсин танбурим товуши,
Биракай тўхталсин кўзларнинг ёши.
Ташлансин қўллардан қайғулар тоши,
Тугалсин Ўрлиқнинг ҳазин йиғлаши!..

1926. Октябрь.

* *
*
*

Кўзингни ўйнатма, кулма, қарама,
Нозли нигоҳларинг керакмас сенинг.
Боғлаб оларман, деб энди ўйлама...
Тортган у «оҳ»ларинг чин эмас сенинг.

Кўп кунлар судрадинг тусмол йўлларда,
Мен-да тилсизларча эргашдим-кетдим.
Адашган эканман, билсам, чўлларда,
Мана эндиликда тушуниб етдим...

Тушундим: у тотли хаёллар — хаёл,
Алданмас бу юрак ширин сўзингга.
Йўқол, эй алдамчи, яндашма, йўқол,
Термилиш йўқ энди орсиз юзингга!

Жилмайма, қарама, сўзлама менга,
Эски афсонани куйлама менга...

1926. Сентябрь.

ЧАШМА БҮЙИДА

Бир кўклам тонгининг нозли чоғида
Чашма бўйларида ўлтириб қолдим.
Қўйнимга чечаклар тўлдириб олдим.
Сезардим ўзимни завқ кучоғида.

Кўм-кўк оғочларнинг қалин шоҳида
Қанотли куйчилар сайрашда эди.
Эзилган кўнгиллар яйрашда эди.
Фараҳ юз очарди қалбим ўзоғида.

Соф, кумуш чашманинг сирли бўйида
Ғаму ғуссаларни мен ҳам тўкардим.
Чарчаган танамни енгиллатардим.
Умидлар экардим ғамлар ўрнида.

Тиниқ чашма бўйи — яшиллик қўйни;
Қучар ва куч берар эди менга ул.
Қуёш! Шу чоғларда соч тарқатиб кул.
Табиат бошламиш кўклам тўйини.

Чашма бўйларида қолдим бир тонгда.
Чечаклар куларди шунда ҳар ёнда!..

1926.

ТУТҚУН ҚИЗ

Эсдалик дафтарларимдан

Қоп-қора кўзинг
Ешларга тўлмиш.
Ой каби юзинг
Япроқдай сўлмиш.

Маъсум дил—ўйинг
Қайғу-ла доғлиқ.
Тилда дард куйинг,
Йўлларинг боғлиқ...

Қафасда кун-тун
Фарёд этасан.
Синиқ қалб — тутқун
Кимни кутасан?

Елғиз... у оҳинг,
Ғамли нигоҳинг
Кимса сезмайди...
Надир гуноҳинг?

Эй қиз, замондош,
Сочма кўздан ёш...
Йирт шу пардани,
Нур отсин қуёш...

1926, май.

ТОШҚИН

Турғун сув тошур,
Қирғоқдан ошур.
Телба кўпиклар
Йўлсиз адашур...

Қўрқинч гўрларни,
Маъюс чўлларни,
Шаксиз босар ул
Унг ва сўлларни...

Ғайратига боқ:
Мағрур, ялтироқ.
Наъра — шовқиндан
Титрайди ҳар ёқ...

Сусаймас тўлқин,
У — ўт, у — ёлқин.
Йўлни тўсолмас
На куч, на тўсқин.

Тинмай тошажак,
Тўлқин сочажак.
Ҳовлиқма тўфон
Олдин босажак...

1927.

БОҶ!

Боқ! Шарқнинг булутлар босган уфқида
ўтлар ёнади...
Ёвузлар булғаган мажруҳ кўксига
шуъла ёғади...

Замонлар ухлаган узоқ кунчиқар
Қўзғалиб қолди.
Кенг шарққа гофиллик сепган хўжалар
даҳшатга толди...

Йилларнинг жабрини тортган бандалар
турган ўхшайди...
Исёнсиз занжирлар узилмаслигин
билган ўхшайди...

Уфқда порлаган аланга — ўтлар
кучланар, сўнмас!
Ўлим ёмғирини сепган булутлар
тарқалар, турмас!..

Боқ! Тутқун кун чиқиш уфқида ёнғин,
Даҳшатга урадир зарбали ёлқин...

1927. Апрель.

АНА, БОҒЛАР...

Тутқун дўстим, гўзал Қамар, турдингми?

Озод турмуш қучоғида юрдингми?

Сочларингни тўлқинлатиб ўрдингми?

Эркин эллар парвозини кўрдингми?

Ана, боғлар... ана, гулзор, хиёбон,

Ана, ҳаёт япроқ ёзган биёбон.

Кулиб турган шу ҳаётдан ҳақинг ол.

Сен ҳам инсон, сен ҳам инсон, сен инсон!

Қора тарих қонунлари ёнди, қиз!

Қора турмуш дўзахлари сўнди, қиз!

Юракларинг титрамасин барг янглиғ,

Ёз қушлари бутоқларга қўнди, қиз...

Тутқун дўстим, гўзал Қамар, турдингми?

Сочларингни ювиб-тараб, ўрдингми?

Озод эллар юксалишин кўрдингми?

Ана, боғлар...

Уйнаб-кулиб юрдингми?..

1928. Март.

ЧУЛ

Эсдалик дафтаримдан

Ана чўл: ҳар томон қум,
Тош эрийди гўё мум.
Ялпоқ, ясси тепалар,
Етади туркум-туркум...
Кенг дала — ҳар томон қум!

Кўролмадим учар қуш,
На садо, на бир товуш...
Адашиб қолсам агар,
Негкум ташна ва беҳуш?
Кўролмадим учар қуш.

Сув бўлса-чи, кошки сув!
Битарди жимлик, уйқу...
Йўқликка қочар эди
Йиллардан қолган қайғу...
Сув бўлса-чи, оҳ, сув, сув!..

Чўл ана, қум ҳар ёғи,
Бу ерлар дўзах чоғи...
На қуш, на товуш... ётар
Туркум, туркум қум тоғи,
Чўл,

жим...

тош,

қум ҳар ёғи.

1928. Туркистон.

КУРАШ

Қўрқоқларга бахт қаёқда дунёда?

Сен қайсидан,
Суюсанми тўлқинни,
Истайсанми, аллаласин сув тоғлар...
Билсайдинг, оҳ! На саодат шу чоғлар...
Сўйла, йигит! Ургандингми оқинни?

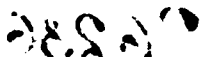
Тоғ тўлқинлар қўзғалганда...
Довул қўлга мудҳиш чолғу олганда...
Сукут излаб йиғладингми, чинданми?
Сўйла, қалбинг зарра ҳаёт туйганми,
Денгиз усти тоғ тўлқинлар тўлганда?
Денгиз куйлар,
Куйла, сен ҳам куйла кураш куйини.
Ўпқонга туш, тўлқинни бос:
Ос!—
Ғалаба туғини...
Доғда қолсин,
Сўнг мақтайди сенинг юрак чўғингни...

Денгиз ўйнар...
Завқ, сафо ўйнашларида.
Кучсиз эсанг, қаҳр ўсар қайнашларида...

Олиш,
 Қувиш,
 Тўлқиндан ўз.
 Кураш --
 Ўзи шу!
Саодатлар бағишловчи қуёш...
 Қўзим, шу!

Тўлқинлардан хавфнок бўлсанг бахт қайда?

1928. Август.

НУРХОННИ ЙУҚЛАБ

Отинг чиқди, ўзинг қаёқда?

Сенсиз оҳанг таралди бу кеч,
Сенсиз пашъа яралди бу кеч,
Отинг чиқди...

Енгил йўргалаб,
Гўё боғчаларда оралаб,
Чечакларни териб тақмадинг;
Мамнун табассум-ла боқмадинг...
Отинг чиқди...
Ўзинг қаёқда?

Саҳналарда сен мавж урганда...
Қўлинг ёзиб юришларингдан,
Қуш каби чарх уришларингдан
Оғир, узун бир шеър ўқирдим...
Зотан, ўзинг тутқун қизларнинг
Дил сирини сочар эдинг-да,
Дардларини сочар эдинг-да...
Мен бу сирни очиқ кўрардим
Саҳналарда сен мавж урганда.

Қон-ла ўсган қонхўр кўзида
Уйғондими ўша ёвуз ўч?
Оҳ!—
Нечоғлиқ ваҳший — ёвуз куч,

Бир чечакни узди ва отди!
Оғир алам...
Саҳна эркаси
Мангу, мангу, мангу кетибди...
Эркалаши мангу битибди...
Қон тошибди қонхўр кўзида...

Очиқ саҳна гуллар очганда,
Сен бўлмадинг...
Кўплар қалбида
Оғир қайғу ётди шу онда...
Отинг чиқди...
Нурга ботган қиз!
Боғчаларда қувнаб, оралаб,
Чечакларни узиб тақмайин,
Мамнун кулиб, ўйнаб боқмайин.
Қайда қолдинг?
Қайга йўл солдинг?
Бу кун саҳна шеър сочганда?!

Отинг чиқди, ўзинг қаёқда?

1929. Июль.

САЛОМНОМА

Андрей Андреевич ёзган хат

Москва тонги... қуёш қалқиб,
Келаётганда;
Қуёш қалқиб, балқиб-балқиб,
Кулаётганда,
Дўстим Қўлдош, менга ёзмиш
Саломинг олдим.
Тарихингни бир-бир чизмиш...
Юракка солдим.

— |
Мен учун ҳам, дўстим, ҳаёт
Кўп оғир бўлди.
Йиллар бўйи топмай нажот,
Юзларим сўлди.
Машиналар қучоғида
Ўсдим туғилиб.
Чексиз заҳмат қийноғида
Нафас бўғилиб,
Машинадан тоғлар қурдим,
Заводдир онам;
Тубанликда нелар кўрдим...
Ҳаёт — дарсхонам.
Билки, дўстим, ерда жаннат
Яратиб ўзим,
Оч яшадим, нуқул заҳмат,
Ўтмади сўзим...
Узоқ йиллар берди азоб

Яшаш ғавғоси.
Юрагимни қилди хуноо
Қуллик жафоси:
Юраklarни тўғраб еди
Ёвуз салтанат,
Оғир, оғир, оғир эди...
Лаънат, юз лаънат!
Шундай, дўстим! Умр йўли
Қўп узоқ бўлди.
Эрксиз меҳнат бир қўрқувли
Кир тузоқ бўлди!

Сўнг чидамай ғавғо қилдим,
Кўтардим исён.
Кўзим очиб, сўнгра билдим,
Оқмиш талай қон.
Бешинчи йил, шиддаткор йил
Олди қанча бош.
Дил мулкени қилди чил-чил
Золим, бағри тош.
Ҳаво туман... қор ёғади
Элаб ва элаб;
Совуқ нафасни бўғади...
Марҳамат тилаб,
Келди сонсиз ишчи авлод
Сигиниб шоҳга.
Адолат!— деб кўтарди дод,
Улуғ даргоҳга.
Улуғ даргоҳ, қуруқ даргоҳ
Тинглармиди сўз?
Отоқли шоҳ, ардоқли шоҳ
Кўрсатарми юз?
Қиличлар-да ялади қон,
Йўлларни тўсиб,

Қип-қизил ранг олди майдон,
Шаҳар қон қусиб...
Учди зорлар... кўча юзи
Уликка тўлди...
Салтанатнинг ёниб кўзи,
Қаҳ-қаҳлаб кулди.
Ёвуз шоҳнинг қалби заҳар
Сочди, оҳ, у кун.
Тонг-ажабда қолди шаҳар,
Бурчакларда ун...
Ёш эдим мен, аста-секин
Ёшлигим ўтди...
Юрагимда сақланган кин
Юрагим титди...
Мусибатлар, чигал ўйлар
Эзди ўзимни...
Мотам сочиб қонли тўйлар,
Очди кўзимни!

1
Оғир кураш келди яна,
Даҳшатлар солди
Ва қўрқоқлар излаб пана,
Тисланиб қолди.
Ағдар-тўнтар... кучли бўрон!
Оқар ўт-селлар.
Селлар оқар, шовқин-сурон,
Инграйди еллар...
Қор бўронда еллар инграб,
Эшик қоқарди...
Инсон ўғли суяк ялаб,
Суяк чақарди.
Дўстим, тингла! Сўйлаб берай
Ҳикоя: бир тун...

Келар эди тинчлик бермай
Ҳасратли бир ун;
Тоқатим тоқ, кўча ўтдим,
Югурдим, чопдим;
Ким экан у? Йиғлаган ким?
Ниҳоят топдим,
Она: унинг қучоғида —
Қотган бир гўдак...
Қора туннинг тирноғида
Титрайди баргдак.
Шундай, ўлим панжасида
Қотди оналар,
Йўқчилик исканжасида
Ётди хоналар...
Шумли кунлар, тингла, Қўлдош,
Оқди бир сувдай...
Ва бахтсизлик сўраб қон-ёш
Қора оғудай —
Юракларга ботиб-ботиб,
Ўтди из ташлаб.
Кураш тагин, наъра тортиб
Келди йўл бошлаб...
:
Мана шундай оғир чоқда
Кўрмай тусини,
Эшитдим тагин узоқда
Ленин исмини...
Элда тагин кучли бўрон
Бошланди, дўстим!
Бошланди-да шовқин-сурон;
Ташланди, дўстим,
Жаъҳалардан қайтган сонсиз
Ишчи-ю деҳқон
Тахтни босди; қочди шонсиз

Тож кийган шайтон.
Бўрон шундай юриб турган,
Бўкирган маҳал,
Қалби тинмай уриб турган
Партия жадал —
Хушёр, огоҳ наъра солди,
Асло тинган йўқ.
Қўлига ол байроқ олди,
Шашти синган йўқ.
Туманларда, булутларда
Лочиндай учди,
Тўлқинларда, сел ўтларда
Зафарлар қучди...

Оғир жафо торта-торта
Яшашдан тўйган,
Шоҳ юкини орта-орта
Елкани ўйган
Мужиклар ҳам ўрмонларда
Бердилар қурбон.
Қурбон, ўлим ва қонларда
Ёришди замон.
Шу курашлар қучоғида
Қувватга тўлдим.
Олов селлар ўчоғида
Пўлатдай бўлдим...
Жангдан қайтгач: Кремлнинг
Оқ қуббасида
Бир туғ кўрдим, ўктам элнинг
Қони тусида.
Бир туғ кўрдим: тўлқинланиб,
Кулар эди у,
Лахча ўтдай ёниб-ёниб,
Турар эди у...

Бу ёқда ҳам, Қўлдош, билсанг
Кунлар ўзгача.
Ўзгаради ёзда кўрсанг,
Уша — кузгача.
Айланамда тоғ ошгудай
Оқин кўраман.
Дилларга ўт туташгудай,
Чақин кўраман.

Тўсаман, деб бу оқинни,
Ўй қурди кўплар.
Босаман, деб ўт-ёлқинни,
Юз бурди кўплар.
Тентак сойдаи қуриб расо,
Уялиб қолди
Ҳам шармисор бўлиб, асо
Суялиб қолди...
Ажал бўлди ёвга элда
Ўз қазган чоҳи,
Тик туради тўлқин-селда
Партия — доҳи!..

Бир-бирига басма-басда
Ишлашар минглар,
Бири шошиб темир тешса,
Ўзгаси чинглар...
Улуғ, гигант темир тоғлар
Қурмоқда шаҳрим.
Ёв қалбига қора доғлар
Урмоқда шаҳрим.
Сўнгги шуъла сўнишда, боқ,
Ёвнинг кўзидан.
Темир оқин! Оқ, жадал оқ,
Дала юзидан!

Дўстим, Қўлдош, пўлат отлар
Юбордим сенга.
Пўлат отлар, соз олатлар
Юбордим сенга.
Тўлқин урар, оқар ҳаёт,
Ғовларни босар.
Баланд-баланд қоқар қанот,
Байроқлар осар.
Улкамизда бўлгуси ҳал
Асрли чигал.
Келди даврон, келди маҳал,
Келди, Қўлдош, гал...
Шу оқинда, шу шовқинда
Бир сўз бўлайик....
Ҳар қўрқувда, ҳар босқинда
Енгга олайик.
Бурчакларга ёлқин отиб,
Солайлик сурон...
Нур мавжига ботиб-ботиб,
Кулсин бу замон!
Дўстим, соғ бўл; ишла-яша,
Далаларни эк;
Оқ олтиндан тоғлар яса...
Ҳали сақлаб кек
Юрганлар бор, аламларда
Қолсин, кулмасин.
Далаларда, ялангларда
Хаёл сурмасин...
Сен у ёқда, мен бу ёқда
Меҳнат қилайик.
Гуриллайик, шу тупроқда
Жаннат қилайик...
Ардоқлайик шу Ватанни,
Тўлқин отайик,

Тарих ўзи кўрмагани
Биз яратайик...
Тезлатайик ёруғ даврон
Чархини, дўстим!
Эллар бўлса бир тан — бир жон,
Гов бўлолмай ким?!
Шуъла олсин олам улуг
Давронимиздан.
Хаёт олсин бахтга тўлиқ
Жаҳонимиздан...
Эрк ва бахтнинг қадрига ет,
Улуғла, Қўлдош.
Эрта яна ёруғ, фаҳм эт,
Қўриқла, Қўлдош.
Соғ бўл, дўстим, далалардан
Унум ол, яша...
Оқ момиқдай пахталардан
Тоғларни яса!

1930. Январь. Самарқанд.

БОНГ

Кенг, сўнгсиз водийларда трактор суриб,
Наъра уриб, бонг уриб,
«Юқори унум!» деган даврнинг олти шартини
Трактор бармоқларида ёза олмасак,
Кенг колхоз қирларида елиб-югуриб,
Жадал улгуриб,
Зафарларнинг калитини
Электр симларида чўза олмасак,
Катъий, кескин чизиқдан тойган бўламиз-ку,
Душманнинг мазағига қолган бўламиз-ку!

Губор қўнмас ёруғ маслак-онггимиз,
Жаҳоншумул зафаримиз, донгимиз,
Жаҳонларга титроқ солган бонггимиз,—
Ҳар увоқда
Синфийлик негизларини қуриб,
Ҳар увоқда
Ҳаракатни синфга буриб,
Асрларнинг одимини минутларга мингизиб,
Асрлар одимини минутда ташлаётган,
Ғояларнинг ғоясини тиргизиб, жон киргизиб,
Синфсиз жамиятга астойдил бошлаётган
Ленин партиясининг собит бўлганидандир,
Ленин партиясининг кучга тўлганидандир.

* *

*

Ютуқларнинг селларини
Селлардай селлатгали,
Суръатимиз йўлларини
Еллардай еллатгали.

Синфсиз жамиятни
Тўла барпо этгали,

Фақат олға кетгали —
Бизнинг тагин қайнашимиз,
Оташимиз керак.

Югурук аср ёрлигини ўташимиз керак.

Кенг, сўнгсиз большевик далаларида
Қуёш шуълаларида —

Фабрикалар садосига жавоб ўлароқ,
Тарихларга доврўқ солароқ,
Ёйиб шохларини, бутуқларини,
Ёйиб қуёш эмган япроқларини
Яшнасин, ҳа, большевик пахтазорлари,
Жарангласин мустақиллик шиорлари!

* *

*

Кенг, сўнгсиз водийларда —

Большевик асрининг
Пахта деган алп шеърини
Трактор бармоқларида
Езмасак бўлмас.

Кенг колхоз қирларида

Асос этиб даврнинг

Олти буюк шартини,

Муҳтожликка

Чуқур гўр қазмасак бўлмас.

1931.

ХОЛНИЕЗГА БАҒИШЛАГАНИМ¹

I

Бу ерларда
Боболаринг бўғиқ ҳаёт кечирмиш.
Бу ерларда
Ҳаёт сенга аччиқ жомин ичирмиш.
Бу ерларда
Отангга ҳам тақдир кафан бичирмиш,
Бу ерларда
Чироғингни неча гал ел ўчирмиш.
Эсингдадир
Шу чорбоқнинг эгасида юрганинг,
Эсингдадир
Ишлаб-ишлаб, хўрлик-азоб кўрганинг.
Эсингдадир
Хўжайининг тумшуғига урганинг,
Эсингдадир
Ертўлада етти ой банд турганинг.

* *
*
*

Уша боғ-ку...
Нечоғлик кенг, кўринмайди чеккаси.

¹ Самарқанд Агроколхоз институтини 304 киши тамомлаб, диплом олганда ёзган эдим.

Уша боғ-ку...
Қайда бугун бою танноз бекаси?
Уша боғ-ку...
Қайда ўша таттихўр уй эркаси?
Уша боғ-ку,
Мана ҳозир сен ўзингсан эгаси...

II

Институт ҳозир бу боғ...
Дилга тугиб асрий қасосларини,
Варақлаб «Ленинизм асослари»ни,
Большевик билимин мағзин чақишда
Асл ишчи, асл батрак болалари,
Шу асосда порлагуси
Ўзбекистон пахта далалари.
Уртоқ кадр!
Сенга ҳурмат, сенга қадр!
Институт юрагидан олганинг,
Юрагингга солганинг —
Сенга ҳамдам,
Сенга машъал бўлгуси,
Ҳаётинг ҳам
Шундан шуъла олгуси!

* *
*

Ленинчисан. Биласанки, ўлкада
Кўрилгуси янги, ёруғ бир олам.
Ленинчисан. Юкинг тоғдай елкада,
Тошдан чечак ундира ол, бўлма кам!
Капиталнинг илдиизига

Қатъий зарба уришда —
Сен зарбдорлар қаторида турасан
Бу юришда,
 Бу қуришда,
 Бемисол югуришда —
Ортада қолмай, доим олға юрасан.

Пахта керак.
 Пахта,
 Пахта,
Пахталар керак.
 Лахта юрак,
 Лахта,
 Лахта,
 Лахта қон юрак —
 Йўл тўсмасин,
 Йўл тўсмасин,
 Тўсмасин асло!
 Еруғ онгни,
 Улуғ донгни —
 Босмасин асло!

Пахта бўлсин,
Пахта кулсин,
Денгиздай тошсин пахта!

Пахта бўлсин,
Жаҳон тўлсин,
Чўққидан ошсин пахта!

* *
*

Шўх мақом, ҳа! —
Бардам-бардам чалинг, ҳа!

Қарсақ чалинг, илдам-илдам олинг, ҳа.
Ев кўксига аччиқ алам солинг, ҳа!
Бу чўнг байрам, тагин хушбахт бўлинг, ҳа.
Янгрating, ҳа,
Уч юз уч, деб сим қоқинг!
Мана кадр, мана куч! деб, сим қоқинг!

1931. Самарқанд. Агроколхоз институти.

ЛЕНИНИЗМ ДАРСИДАН

...Давлат —

Синфий зиддиятлар патижасидир!

Ҳоким синфнинг гуриллаган ҳоким сасидир!

Давлат —

Эзгу ғояларнинг ҳақиқати эмас —

Ё идрокнинг сурати эмас —

Гегель ўйлаганича.

Демократия, деб буржуанинг шовқин солгани —

Синфий сиёсатнинг ялтироқ усти!

Доғули демократларнинг фарёд қилгани —

Ҳақиқатнинг мағзи эмас, пўсти!

Бўлмаса, фашизм қонли тирноқларини

Пролетар юрагига

Нега ботираётир?

Нега

Кун сайин ошириб жабру қийноқларини,

Қўзғолончининг кўкрагига ўқ оттираётир?

Европанинг донгдор кўчаларида

Қон оқтираётир?

Зулмни кун сайин орттираётир?

Сўйла, муртад Каутский, шундай бўлмаса...

Шакллари бошқа-бошқадир,

Бироқ барибир:

Фашизм ҳам бўялган,

Узга тус олган,

Буржуанинг қонли диктатураси...
Феодализм харобалари устига қурган диктатураси!
Бир узоқ, қўшилмас йўл-ку,
Маркс формуласи ила —
Сенинг тушунчангнинг ораси...

Бўлмаса:
Сўйла,
Буржуанинг турмалари,
Дор оғочлари нега?
Полициянинг ваҳший ҳамлалари,
Қон тўкишлари нечун?
Дунёнинг капитал «чечак отган» бурчакларида
Миллион-миллион очлари,
Яланғочлари
Нега?
Миллионларнинг оҳ чекишлари нечун?

Ҳар даврнинг ўз қонуни бор, аён,
Сенинг даврнинг қонуни ҳам фақат: қон!

Қандай аста-аста,
Қўзғолонсиз қуражакдинг ҳаёт?
Қандай,
Қонсиз
Сўражакдинг қанот таққан от?
Бургутдай тахтга қўнган
Бир император,
Юракларни йўнган
Диктатор,
Мутлақ ҳокимни ағдариб ташламай,
Сўнг темир тирноқлар-ла
Курашни бошламай,
Жанг майдонида қандай

Уйнатмоқчи бўлдинг от?
Шундай қуриш мумкинди социал ҳаёт?

Ҳе...

Капитализм!

Куни, соати яқинлашаётган

Капитал!

Қуриб — қақшаётган

Тол!

Ўсдинг илдиз ёйиб йилларнинг қатламларида...

Қулоч отди тўрт томонда бутоқларинг, шохларинг...

Келди сув ичиб япроқларинг —

Кўз ёшларимизнинг намларида...

Фақат:

Энди келди сўнгги чоқларинг,

Қуриётир қулоч ёйган бутоқларинг,

Шохларинг,

Келаётир тез-тез сенинг оҳларинг...

Ағдарилажаксан:

Гумбур-гумбур инқилоб довулларида...

Ағдарилажаксан:

Бутун ўзинг келтирган шонинг,

Бўҳронинг,

Салтанатинг,

Давлатинг

Билан инқилоб бўронларининг

Раҳмсиз қўлларида...

Қолмаяжак

Узик илдизлари эски — чирик чинорнинг...

Қолмаяжак

Излари

Пролетарга аталган

Қамоқнинг, дорнинг.

Суражак от
Социал ҳаёт...

Мировой диктатураси
Пролетарнинг
Кўчиш йилларнинг ўткир дастаги бўлиб,
Дунёни биз қураётгандай,
Қайтадан қуриб,
Капиталнинг юрагига ўлим ўқи уриб,
Синф деган тушунчани тарихдан олиб,
Тарих чўнтагига солиб,
Миялардан хусусий мулк кайфини юлиб,
Мияларни биз қураётгандай қайтадан қуриб;
Давлатнинг сўнг чекини қўяжак...
Бўлмаяжак:
Диктатура бу диктатурадан сўнг...
Бу диктатурадан сўнг, биз қураётгандай қуражак —
Дунё пролетари,
Бари —
Бир овоз бўлиб,
Техниканинг кучида қишлар ёз бўлиб,
Большевизм бир машъалдай ёниб қўлларда,
Партия,
Темир иродаси,
Темир иродадай
Синф диктатураси
Қурул бўлиб,
Дастак бўлиб
Йўлларда,
Қуражак,
Биз қураётгандай,
Синфсиз жаҳон...
Бонг уражак беш йилликлар зарбдор йилларда...
Бонг ураётгандай бизнинг темир қўлларда...

Бўлмас унда жамиятнинг паразит қатламлари...
Синфсиз жамиятнинг
Коммунист одамлари
Тенг бўлажак...
Бири кулиб,
Бири чўпдай сўлмаяжак...
Ҳе...
Гегель!..
Яна бил...
Билки:
Давлат,
Сенинг ўйлаганигдай,
Яхши ёруғ идрокнинг сурати эмас...
Ақлнинг,
Ахлоқнинг
Ҳақиқати эмас...
У —
Синфий қаршилиқнинг
Натижасидир!
Синфий жамиятда ҳоким синфнинг
Ҳоким сасидир!
Фақат
Партия
Диктатура системида
Рулнинг бошида туриб,
Ҳаракатнинг тоқларини бера олади...
Фақат
Партия
Тўлқинларнинг қайноғида
Миллионларни бошлаб юра олади...

Биз бўлсак:
Адашмайин қатъий, кескин йўлларда.

Синфларни синфлардай йўқотиб,
Миллионларнинг онгида
Хусусий мулк кайфларини буткул тарқатиб,
Ҳар ишчининг,
Колхозчининг тушунчасида
Зарбдорчилик, қаҳрамонлик уйғотиб,
Жаҳонларга бонг таратиб, одимлар отиб,
Қуражакмиз:
Зарбдор бўлиб,
Синфсиз жаҳон...
Жаҳонларда ўрнатиб,
Янги ва ёруғ даврон!
Давлатга пролетариат беражак таммат
Ўтиш йилларнинг сўнгида...
Тугал коммунизм,
Коммунизм,
Коммунизм
Тонгида...¹

1932. Самарқанд.

¹ Ленинизм дарсидан учинчи топшириқ бу. Мен дарсда шу шеърни ўқиб бергандим, ўқитувчи рози бўлди.

САФАРБАР

Ҳарбий таълимий машқ кунлари

Соат уч, кеча;

Шаҳар уйқуда.

Уйқуда:

Электр чироқлари қўйнида

Қатор-қатор кўча.

Уйқуда:

Юз йиллар зарбида

Ушалаётган Самарқанд миноралари,

Йилларнинг йўлида қартайган Самарқанд чинорлари...

Уйқуда:

Дарвозалар тепасига байроқ осган корпуслар:

Мактаблар, клублар, идоралар, курслар...

Уйқуда...

Дам олаётир шаҳарнинг ўртасида —

Шаҳарнинг миясидай,

Юксак, қирра Горком биноти...

Жимлик қанотини ёйган бутун шаҳарда.

Сочилгандай парда-парда

Ҳаловат алласи, сукут навоси.

Соат уч, кеча,

Урилди бир темир жарангида бонг,

Тарқалди хабар:

Са.. фа.. р.. бар!..

Кўз очди уйқусидан бир зумда шаҳар,

Манглайига байроқ қадаган

Завод корпусларининг қучоқлари...

Майдон айланасида қатор билим ўчоқлари...
Кўчалардан юриб қолди
Қатор кетидан қатор,
Шаҳарга тўлди.
Электр тезлигида бу бонг шиддаткор.

Ётгандай

Самарқанд тоғларининг горларида
Белги берди қуёш ёйиб олов қанотларини...
Қизартириб
Тоғ силсилаларининг қор босган қатларини,
Ёзди энг олдин радио чивикларининг авжларига хатларни...
Сен сўнг қолдинг, биродар,
Сен сўнг қолдинг бу сафар...
Соат учда урилди бонг:
Сафарбар!
Мана ўқи, кўзинг ўтса, комиссар буйруғини —
Кенг ўлкада тўлқинланиб большевизм туғини,
Ҳушёр, сергак сақлаяжак
Озод республикалар
Социализм қўрғонини,
Тупроғини, ўзини...
Бир ёнғоқдай ўйнатажак,
Уяжак,
Ҳар қадамда
Ҳарб кўзлаган империализм кўзини...

Турди шу кеча бир дақиқада,
Тоғ сувларидай чаққон
Курашчилар тўда-тўда
Гўзал Кавказ тоғларининг ораларида...
Турди, мана мен, деб колхоз бригадалари,
Экисиз-чексиз Кубань саҳроларида.
Турди шу кеча бир дақиқада,

Сибириянинг узоқ тайгаларида
Босиқ қор уйларидан...
Ҳазар бўйларидан...
Волга бўйларидан...
Турди худди шу дақиқада,
Иш чоғида
Мана биз, деб яланг оёқ қум кечувчи
Колхозчи йигитлар
Узоқ Хоразмда,
Туркман қумларида...
Турди сақлаймиз ўлкани деб
Кигиз ўтовларидан
Қозоғистон яйловларида.
Бир дақиқада
Кўз очди бутун ўлка
Қувват бериб,
Чегараларда
Ухламай тик турган чекистларнинг юракларига...
Зарба уриб
Сармойянинг олтин кўкракларига...

Эй, капитал...
Сенинг
Бир қонунинг:
Олтин ишқида — қон...
Етмагандай кенг Ҳиндистон, ярим жаҳон,
Қурасан:
Бир-бирининг ортидан қурол шаҳарлари, ўлим заводлари...
Бўйнингда
Олтинга мукка тушган фашизмнинг бутлари...
Фақат ҳар давр
Бир кечикдир
Соннинг сифатга қараб отлаши йўлида...
Ҳар келган — кетажак,

Ўзгаражак
Йилларнинг қўлида...

Капитал!

Бел тутишган энг сўнгги тўқинишларда,
Синдиргудай сиқиб сенинг суякларингни,
Ҳаволарга учиражак
Тилакларингни,
Ағдаражак
Пролетар
Совуқ мозор қучоқларига,
Ўз қўлинг-ла қазилган мозор...
Қолажак мозоринг тепасида
«Капитал ўлди!» деган битта лавҳа зор...

Шу кун — учинчи кун...

Соат кеч етти урди,
Тагин қатор-қатор юрди:
Юриб қолди Самарқанд кўчаларида
Тўлқинли ҳаёт;
Юриб қолди шаҳарнинг Ғурчакларида
Сақраб ўрганган қатор-қатор ҳарбий от...

Карнавал:

Тутатиб қўлларда,
Электр кирмаган кўчаларнинг зулматини ёриб,
Юриб қолди,
Қўшиқлари кўкларни тилган қаторлар...
Тарқатди товушини,
Коллектив бир куч қўлида чалинган,
Бу жарангли темир тор...
Телеграмм қоқ,

Бер хабар,

Бер хабар,

Бер хабар:

— Ворошилов, биродар!

Биз доим сафарбар!

Агар:

Кўтариб империализм ола байроғини,

Тиклаб 14 ларнинг тумтароғини,

Ҳарб талаб эта қолса,

Сўнги тўқнаш дамлари ета қолса;

Қачон амр этсанг,

Шундай жипс қаторларда,

Сувларда,

Музларда,

Тоғларда,

Қорларда

Кетажакмиз от суриб,

Юриб...

Капитал тепасида тўполон қуриб...

Капитал калласига қотириб, уриб...

Тортажакмиз жиловини

Тарихнинг буриб...

Шундай, Клим, биродар!—

Ўлка — ўзини сақлашга шай ҳар сафар.

Амр эт,

Биз барча — сафарбар...

Сафарбар!

1932. Январь. Самарқанд.

ХАЙР, ТОШКЕНТ!

Эркин шеър

Ёндиради далаларнинг қўнғир тўшларини
Оловланган, ўтдай ёнган июль қуёши,
Водийлар узра ёйиб мрамар кулишларини,
Оқариб кўринади тоғларнинг боши.
Тўқайлар соч тарайди елда тўлғониб,
Чўққиларда сакрашар олқор, оҳулар...
Тоғларнинг этакларида шуълаларда ёниб,
Товланиб оқади шишадай сувлар...
Булар —
Пахтазорларнинг томирларида
Тўхтовсиз оқадиган қондир!
Томирлари уриб турган чексиз далалар,
Кенг кўкраклар, кўк этаклар — Ўзбекистондир!

.
Тошкент, ҳей, пахтакор ўлкам юраги,
Индустрия жаранглари жаранглаган шаҳар,
Советлар Осиёсининг тираги,
Юксалиш тароналари янграган шаҳар!

Заводларинг соч ёйиб мовий кўкларда,
Бир минутда ишга тушар дастгоҳларинг.
Йўқ ҳузн юракларда;
Ортда қолди бир замон тортган оҳларинг.

Тўқима комбинатлар-ла чиқиб довригинг,
Тилларда дoston бўлиб, ўқилади куй,

Осиёга таралиб шуъланг-ёруғинг,
Гурлайди ёнбошингда Чирчиқстрой.

!
Большевик бир вафодор, доно онадай
Социал ҳаёт бешигида сени ўсдирар.
Ўқув майлида ёнган зийрак боладай,
Тошкент...

Бошлаган жилдини албат битирар!

Тошкент, ҳей, Совет Осиёсин тираги,
Қўшиқлардай, тўлқиндай жарангдор Тошкент!
Ардоқли пахтакор ўлкам юраги,
Индустриал, магистрал, улуғвор Тошкент!

Кел, қўлинг бер! Кетар бўлдик... кел ҳозирча хайр,
Яхши қол бўстонларим, олма-анор боғларим!
Кел, Ватаннинг кўкрагида қониб этай сайр,
Яхши қол, яшил дала, уваларим, тоғларим!

1934.

ЧУЛ ОРАЛАБ

Гармсел шамоллар кириб деразалардан,
Танни беҳол этиб, қочади саёқ.
Баъзан ёлғиз чинор — узоқ уфқлардан
Ҳуснига лол этиб очгандай қучоқ...

Қум... сариқ қум, поёни — чегараси йўқ,
Фақат тўрғай чириллаб учар, куй тўқур.
Наҳотки, бу денгизнинг ўзга саси йўқ,
Наҳотки, бу шоир қуш доим танҳо ўқур...

Ялтираб кўринади қуёш шўълаларида
Сирдарёнинг қўрғошиндай ҳовурли сувлари.
Кўринадир кенг қозоқ далаларида
Ҳам қалин жийдазорлар, ҳам саҳро оҳулари...

Поёнсиз қумлоқларнинг ўрталарида
Кўринади Сир бўйлари — сийрак яйловлар,
Қадимий тепаларнинг паналарида
Кўринади қора уйлар, якка ўтовлар...

Янграр кенгликларда Жамбул ўланлари:
Ҳар қозоқ ишчисининг севган куйидир.
Биз ўтаётган чўл,
Биз кетаётган йўл
Қозоғистон саҳроси ва Сир бўйидир...

Ёлқинли шамоллар кириб деразалардан,
Танларни беҳол этиб, қочади узоқ.
Қирларда сароб юриб.
Фикрим тўлқин уриб,
Эртаги кун саҳналарин очади порлоқ.

...Сир сувлари ғиқ бўғилиб, чўлларга оқур,
Қир йўллари кулиб-кулиб тақур гул-лола,
Тўрғай ирғай-ирғай баҳор шеърини тўқур,
Қўйнингга баҳор кирур — кенг саҳро, дала!

1934. Қизилўрда.

УЧАДИ

Тонг шуъласинда товланиб ётар яшил кенгликлар,
Зумрад дала лола тўла сийнасини очади.
Яшил денгиздай мавжланиб кўринур янги чеклар,
Тақир-туқур тақа уриб бизнинг айғир учади.

Трактор колонналари аскар сафидай қатор,
Яшил, атлас тепаларнинг кўкракларини очмиш.
Коллектив деб номи кетган, янги ва улкан рўзғор —
Янги одам: нон бўлсин деб кенг далага дон сочмиш.

Чексиз, олтин бошоқлари шуълаларда соч тараб,
Тўқ ўлкамнинг, тўқ колхознинг кўрки бўлиб кўринур.
Бу қирларда трактор-ла комбайн ҳўкиз биргалаб,
Одам иродасида кун-тун бирдай уринур...

Кўринади кенг, мўл, сахий — баракатли қирғоқлар...
Яшил дала лола тўла сийнасини очади.
Кўринади гуллаётган, қулоч отган тупроқлар...
Тақир-туқур тақа уриб бизнинг айғир учади.

Учади: тракторга минган колхоз қирлари,
Учади пўлат қанотларда ҳушёр-тетик.
Дон омборлари тўлган совет ерлари
Учади темир отларда юксакларга тик...

Учади совет паровозида бир иштиёқ-ла
Ватаннинг баракатли, сўнгсиз саҳролари...
Йилларнинг йўлларига доврўқ сола-сола,
Учади синфсиз бир ҳаёт сари!

Симоб ялтирашларини акс эттириб юзида,
Кенг Эдил хил-хил товланиб қолди.
Учмоқ истамаган бир ёруғдай, кўзимда
Бир сўзлашув, бир сирлашув ишқи ёниб қолди...

1934.

СУҲБАТ

Ҳайдар! Бошла сўзингни, юрак тўлқинланади,
Киприкларим пир-пираб, кўзим ўтдай ёнади.
Ҳайдар, бошла сўзингни, борлигим толпинади,
Кўнгилинг ҳасратида кўнглим оловланади...

Урмимизнинг баҳори — ёшлигимиз мадори —
Ёруғ кунлар бизни кутиб олади,
Бахтимиз янги тори — умидимиз дийдори,
Янги кунлар бизга бир куй чалади.

Белларимизда боғлиқ йигитлик камарини,
Сўйла, ким еча олур, ким еча олур?
Қўлларимизда бахтимиз жаранг торини
Кимнинг ҳадди бўлурки, тортиб олур?

Ол байроқлар кўринган уфқ четларидир,
Мунча кўркам. ким мунча безаган, сўйла,
Бахтимизнинг рамзидир, гўзаллик ўтларидир,
Оловланган уфқлар... Эркама, куйлайлик, куйла!

Ҳайдар! Кел бир ёндошиб,
Ҳайдар! Кел, шошиб-шошиб.
Ҳайдар! Кел, тошиб-тошиб,
Қўшиқ айтайлик!
Ҳайдар, қани бошлай қол.
Ҳайдар, қани ўзинг ол.

Ҳайдар, қани оҳанг сол,
Куйлаб ўтайлик!
Ҳайдар, ҳасрат куйимас,
Ҳайдар, нафрат ўйимас,
Ҳайдар, суюнчга сарбаст,
Куйлаб, кетайлик,
Ҳайдар, шу юрт ўғлимиз,
Ҳайдар, ёруғ кўнглимиз;
Ҳайдар, яқин йўлимиз.
Тезроқ етайлик!

1934.

ШАҲАР БЎСАҒАСИДА

Ильич чироғларининг тўлқинида ғарқ бўлиб,
Жаҳонга ёруғ бериб, саҳар кўринур.
Жаҳон-жаҳон зафарнинг пўлат қўрғони бўлиб,
Кўкларга қанот кериб, шаҳар кўринур.
Сақлар ўз нурларида ўлмас Ленинни...
Метро гурлашлари-ла янграб ер таги.
Сақлар ўз қучоғида бир улуғ кинни,
Бир кинки, курашларнинг янгроқ эртаги...
Кинки, агар қўзғалса жанг бўронлари,
Олтин ишқида тагин жаҳонга юрса,
Ола байроқ кўтариб ғарб шайтонлари,
Қуршаб олса, ўлкага отини сурса,
У кин отилажакдир лаваларсимон,
У кин пўртаналардай уражак тўлқин.
У кин қўзғалажакдир мисоли тўфон,
Ва келгинди бошига солар қора кун.

Ўлкани сақлаяжак ёв ҳамласидан;
У кин бутун ўлканинг қаҳр оташидир!
Қўяжакдир аёвсиз ўқ сийнасида,
Ўқки, қирағай қиргин, ўлим тошидир!

Асрим оҳангларида куйлар сочади
Заводлар, автоларнинг зил товушлари.
Чизиқсиз кўк юзида озод учади
Қанот қоқиб ўлкамининг пўлат қушлари.

Пойтахтнинг ғурури ва ўлка фаҳри
Қизил майдон бағрида мармар мақбара...
Нур шаҳри, зафар шаҳри, инқилоб шаҳри...
Ҳар куни улкан тарих, тарихи сара...

Ильич чироғларининг тўлқинида ғарқ бўлиб,
Самоларга бўй чўзиб шаҳар кўринур.
Кремль юлдузлари ярқираб, кулиб,
Кўзимга олам-олам зафар кўринур.

1934. Москва.

ҚУЁШ ҲАҚИДА

...Хоҳлайманки, сўзим менинг радио тезлигида
Эфирда тўлқин уриб оқсин, оқолсин!
Хоҳлайманки, созим менинг янги кунлар изида
Долғали товуш бериб, мунглари қолсин!

Дарвозаларнинг пешоналарида елпираган туғлардай,
Бир қудрат таратолсин қичқириқларим.
Даврим кошоналарида Ильич чироғларидай,
Бир шуъла ота олсин бу кўз нурларим...

Мен ерга қуёшни кўргали келдим,
Бироқ у кулмаган бўлса ўшал кун
Куйлагум, куйлагум қуёш ҳақида,
Тароналар тўқиб, солғум садо — ун...

Куррада
Қуёшдай ярқираган ватаним!
Сенга бўлсин, улуғ она, ҳар сатрим, шеърим.
Сенга бўлсин бутун ишқим, юрагим, меҳрим:
Сенга бўлсин жаранглаган қўшиқларим маним!

Сен тунларда Турксиб чизиқларида
Поездларни учар қушдай учириб,
Сен йўлларда телеграф қозиқларида
Электр тўлқинидай тўлқин-ла юриб,
Шимол қорларида қишлаб узун қиш бўйи,

Қорақумни айланиб авто пойгаларида;
Мартин оловлари ёниб совуқ қиш ойн
Сибирь тайгаларида:

Осмон туманларида, булутларда очиб йўл,
Пўлат қанотларингни керасан.
Ёндириб электрик янги юртларда мўл
Шуъла, ёруғликлар берасан!

Гигантлар яратасан сувсиз саҳроларда,
Одам юрмаган йўлларда — қирра қояларда...
Ҳаётлар яратасан ўрмон ораларида,
Минг йиллик кўлларда, салқин сояларда...

Байроқ қадаб, тарихда очиб варақлар,
Социал шаҳарларнинг торин чаласан.
Шуълаларинг куррада ёнар — ярақлар.
Колхоз далаларида қанот ёясан.

Мен жаҳонга қуёшни кўргали келдим,
Бироқ у кулмаган бўлса ўшал кун
Куйлагум, куйлагум қуёш ҳақида,
Бу — сана юзга юзим тўғри келган кун.

Куррада
Қуёшдай ярқираган ватаним!
Сенга бўлсин ҳамма ҳурмат, ҳамма шон, доврўқ,
Сендагина бутун ўт, бутун шуъла. ёруғ...
Сенга бўлсин юрагим, тилагим маним!

Мен ёнай, учқунланай, нурларга қонай,
Мен буюк одимларни санай куйларда...
Баҳор бўстонларингда сайраб, учиб қўнай;
Қайта бошдан ер босай, қайнар кунларда...

Ол, мени... тўлқинингда мард қулоч отай,
Юриб ўтай йўллардан, поғоналардан...
Ол, мени... куй яратай, куйлар таратай,
Қатра-қатра тер тўкиб пешоналардан...

Мен ерга қуёшни кўргали келдим:
Бу — сана юзим сенга тўғри бўлган кун...
Олов қучоқларингда юргали келдим
Ва товушим борича солай садо-ун!

Куррада
Қуёшдай ярқираган Ватаним...
Ҳар душманнинг ҳийласин-макрин ёндириб,
Гумонларнинг нафасин рад этиб — инондириб,
Юраётган қўшиқларим сенга бўлсин маним.

1934.

БИР ГУЗАЛ

Қўшиқ

Дейдиларким, шаҳримда бир гўзал бормиш,
Ҳар оқшом боққа кириб мани сўрармиш.
Изларимни тополмай оҳлар урармиш —

Гир-гир юрармиш,
Ҳайрон бўлармиш.

Ўлтириб япроқлар-ла суҳбат қурармиш...
Ишқ учун осмас кимса мени, деб, дорга —
Баъзан қўлин чўзармиш мунгли дуторга,
Соғлиқлар тилар эмиш олисда ёрга,
Асл хушторга,
Ҳажрида зорга...
Саломлар йўллар эмиш бу интизорга...

1934.

БУ КЕЧА...

Дарё мавжларида
Уйинга тушар
Тўлин ойнинг юмшоқ
Жимжималари...
Само авжларида
Озод юзишар
Кечанинг ярқироқ,
Оқ кемалари...
Қорамтил сувларда
Рақс этур тўп қиз...
Арчазор қирғоқларнинг
Кўланкалари...
Сайқал кўзгуларда
Акс этур тигиз
Машъал чироғларнинг
Алангалари.

Бу кеча оппоқ, оппоқ!
Қайнар ижод жабҳаси...
Тун сукутин ёрароқ,
Янграр меҳнат наъраси,
Ишлар рекорд қўяроқ
Гвардейцлар бригадаси...
Бу кеча бус-бутун оқ,
Муттасил штурм кечаси!

Дарёнинг сўл бўйида,
Кичик ёғоч уйда —
Электрик киприк қоқмай,
Нур сочар ҳамон.
Дарёнинг у бўйида:
Юқорида, қуйида
Бир шиддат, бир ҳаракат,
Суръат ҳукмрон.

Шунда телефон бирдан
Жаранглаб кетади;
Товуш келгандай ердан,
Одам қулоқ тутати:
— Ҳа, буйруқ бажо бўлур!
Бу кеча режа тўлур!

Ўқилар ўша замон
Қатъий амр ва фармон:
Тинглайди сочларини
Уриб, ёйган ўрмонлар,
Англайди бу амрнинг
Қатъий, чўнг маъносини,
Тинглайди кучларини
Тўкиб ётган инсонлар,
Англайди бу амрнинг
Темир садосини...
Тинглайди ҳаммаси ҳам
Юракдан, жондан;
Янграйди жавоб шу дам
Пишқирган қондан:
— Штаб, амринг ижро бўлади!
Ва бу кеча режа тўлади!
...Бу кеча сутданам оқ...
Кечанинг ҳуснига боқ!..
Юлдузлар ялт-ялт ёнур,

Сувлар оловланур.
Хаволар тўлқинланур,
Ерга шиддат қўнур.
Дарё мавжларида
Уйинга тушар
Тўлин ойнинг юмшоқ
Жимжималари...
Само авжларида
Озод сузишар
Кечанинг ялтироқ,
Оқ кемалари.
Москва ўрмонларининг
Сояли қучоғида
Бутун ларзага келди
Дарёйи «Уча».
Штурм онларнинг
Зарбли қалдироғида
Гўё зилзила бўлди
Ерда бу кеча...
Бу тун замбил ғалтакла
Қум, шағал ташиб,
Табиат кучлари-ла
Тинмай талашиб,
Дарёга жилов урди
Уктам инсонлар.
Улуғ бир тўғон қурди.
Ҳайрон жаҳонлар...

Юртга боғлиқ муҳаббат —
Қувват бағишлар...
Бир шижоат, бир шиддат
Қудрат бағишлар...
Тунларда киприк қоқмай
Тонг юзини кўргали,

Тонгла-ла кетга боқмай,
Яна-яна юргали,
Чақмоқлардай тезликда
Суръат бағишлар.
Бу давруқни ҳаётда
Меҳнат бағишлар!
Улуғ саднинг узоқлардан
Унаётгани,
Қумлардан, тупроқлардан
Қуйилаётгани,
Тоғ сиртидай кўринар
Сутдай ойдинликларда.
Инсон ўғли уринар
Бу мрамар тинликларда.

Арчазор қирғоқларининг
Титроқ кўланкалари
Акс этур сувларнинг
Кўзгуларида.
Прожектор чироғларининг
Алангалари
Рақс этур кўзгуларнинг
Кулгуларида...
Юлдузлар ярқ-ярқ ёнур,
Сувлар оловланур...
Бу оқ, мрамар кечанинг
Эрка кулишидандир!..
Байроқлар тўлқинланур,
Ерга сукут қўнур;
Бу — дарёйи «Уча»нинг
Таслим бўлишидандир...

*Москва — Пушкино.
Акулов плотинаси.
1934.*

КРЕМЛЬ ЕНИДА

Ут курраси совуб-сўниб,
Тупроқ бўлгандан бери;
Зарралардан ҳаёт униб,
Мағзи тўлгандан бери,
Бу табиий кенгликларда шундай осуда
Ҳеч ким биздай панжа сололганмикин?
Ер остида, тоғ устида, ҳавода, сувда,
Табиатни биздай ололганмикан?

Бу на чўпчак, афсона, на мавҳум бир сир,
Шонли меҳнат фатҳ этган шон қальаси — бу.
Янги тарих сафҳасида бу олтин сатр,
Меҳнат, техника, фаннинг ғалабаси — бу!

Эдилдай улуғ сувнинг тўлқинларини тўсиб,
Югурук қадамларига шлюзалар қурғали,
Эдилдай она сувнинг йўлига садлар босиб,
Еруғлиқ пойтахти сари бургали:

Мана, биз келдик яна,
Тўлқинлана келдик.
Совет ўлкасининг
Қаҳрамонлари каби,
Оддий қаҳрамонларнинг
Буюк шонлари каби,
Порлаб ёна,
Учқунлана келдик...

Ўқтин-ўқтин мавжланади ва товланади
Бу қора ўрмонларнинг қуюқ сочлари.
Шуълаларда, яшил ёнғинлардай ёнади
Поёнсиз ўрмонларнинг зич ёғочлари...

Кўкариб кўринади яшил хиёбонларда
Алвон-алвон, чиройли ва узун йўллар.
Япроқлардан шамсия барақ соч ўрмонларда,
Ширин, тиниқ дарёлар ва зумрад кўллар..

Қолмагай очилмаган бир тилсим — дарча,
Табиатга солиб жилов, солиб дов,
Табиат шўхликлари бўлур парча-парча,
Қурамиз йўлларда қўймай тўсиқ, ғов...
Ҳар кун беради овоз
Улуғ меҳнат жабҳаси...
Шонли Ватан, фармон ёз,
Бўлур кимнинг шубҳаси,
Ки, биз ағдаролмаган
Қоя
Бормикан?
Ки, биз боғлай олмаган
Дарё
Бормикан?
Ки, биз қурутолмаган
Ботқоқ қолурми?
Ки, биз қўлга олмаган
Қирғоқ
Бўлурми?
Пойтахтдан Эдилга қараб тик туриб,
Ҳамла этаётган ким,
Титаётган ким?
Уриб, қуриб, от суриб,

Утаётган ким?

Бу — қир, бу — жар

Демай,

Бу — кенг, бу — тор

Демай,

Бу — йўқ, бу — бор

Демай,

Бу — бўрон, қор

Демай,

Ерга сурон солаётган

Биз бўлмасак, ким?

Табиатни олаётган

Биз бўлмасак, ким?

Ҳар сад ва соҳилдан чиқади овоз,

Бўлажак шлюзалар ҳисоб беради;

Қурилажак садлар кўкрак керади.

Барчаси бўлиб бир соз,

Куйлайди қурилиш бўйлаб,

Куйлайди ўйлаб...

7

Рақс этади тинимсиз оёқлар, қўллар,

Рақс этур бир қаҳрамон коллектив ўрду:

Рақс этади тик жарлар, йўллар ва чўллар,

Рақс этур улуғ дарё, ирмоқ, тўлқин, сув.

Рақс этур ўрмонлар, барглар, сув сиртлари,

Рақс этур кураклар, ломлар, ғалтаклар.

Рақс этур атлас қирлар, Эдил ортлари,

Рақс этур йироқ, яқин, яшил этаклар...

Тўлқинда, ёлқинда, елда, бўронда,

Ларзакор сел сингари илгари юриб,

Кунларда, тунларда, ҳар ёруғ тонгда

Коллектив қаҳрамон бир тўлқин уриб,
Кун туғилур:
Тарих жилди шон ила тўлур.
Она Эдил Кремль ёнида бўлур
Ва битди деб Москвада беш денгизга порт,
Ғолиб инсон Марказкомга топширгай рапорт...

Москва — Дмитров. 22 октябрь, 1934.

ЯХШИ ҚИЗ

Айрилиқ кунларнинг сўнгидай азиз
Енаётган бу кўзлар, бу ёнар кўзлар.
Шунчалар ёқимлигу, шунчалар лазиз
Бу хилват, бу суҳбат, бу ширин сўзлар...

Кўз нурларинг ича-ича
Ўлтирай пича,
Қимирламай ўтирмақ орзуси бор бу кеча...

Билмайман!
Кўп чоқ сени кўрмаганим учунми?
Ўлтириб, ширин суҳбат қурмаганим учунми,
Тотли хотиралар-ла овунганим учунми,
Сени жуда соғинганим учунми?
Яхши қиз!
Сочларимни силаётган Мария қўлчаси,
Юзларининг тўлин, оппоқ кулчаси
Бу кеча сўлим, азиз...

Муз тахталари ёнур олмос пораларидай
Тўлганиб оқаётган «Уча»да.
Совуқ салтанат қуриб қирқ даражада,
Олмос резалар отур
Замҳарир,
Кўзга кўринмас найзалар ўйнатур
Замҳарир.

Ўрмонлар кийган сарпо —
Сартопо
Ҳарир...
Танларида кумуш реза — олмос парчалари,
Совуққа салом берур қирғоқ арчалари...
Кечагина суяниб қолганим бутуқлар,
Кечагина соясида дам олганим япроқлар,
Кечагина бригадам ила давра қуриб,
Атлас қирлар сайрида кўзлар югуриб,
Кечагина
Кўй таратган кўм-кўк қирғоқлар...
Кечагина
Дарёнинг майин мавжларида
Япроқларнинг соялари рақс этиб гулгун,
Еғочларнинг учларида
Сўнар эди кун,
Штурм тўлқини-ла ўтар эди тун...
Шу қирғоқларда тарқалиб машина товушлари,
Учарди ёз қушлари
Туркум-туркум...
Ушанда ҳам сени баъзан келарди кўргим!
Бу кун муз кўринур ялт-ялт ёниб,
Тўлганиб
Оқаётган «Уча»да.
Совуқ салтанат қурмиш қирқ даражада...
Совуқ салтанатини топтаб оёқларда,
Тарқатиб мусиқанинг шўх куйларини,
Тўлдириб шовқинлар-ла қиш кунларини,
Биз ҳамла бошладик тўнг қирғоқларда...
Энг сўнгги ҳандақларни қазмоқ қасдимиз,
Ғижир-ғижир оқ қорлар оёқ остимиз...
Тошдай тўнг тупроқларда
Пармалар қуриб,
Тошдай тўнг қирғоқларда

Ҳамлалар қуриб,
Аммонал осмонга кўтариб тўнг қирғоқни,
Тўзитиб тўнг тупроқни,
Учириб оқ мрамар тожини қоянинг,
Синдириб оқ ҳарир тахтини даланинг,
Тутунлар оқизиб сўнгсиз осмонда,
Оловлар ёндириб оппоқ туманда,
Рекорд қўйдик, замҳарир салтанатида ҳам,
Замҳарир салтанатига бердик барҳам!
Замҳарир кенгликларда қолганим учунми?
Сени ўбдан соғинганим учунми?—
Кўшни қизнинг сочларимни силаган қўлчаси
Азиз бўлди,
Лазиз бўлди
Бу дам кечаси...

Мен сенга ҳикоялар сўйлаб бераман,
Мен сенга ғалати куй куйлаб бераман.
Узун тунлар бўйи икков ўлтириб албат,
Узун тунлар бўйи икков қурамиз суҳбат,
Соғиниш куйларини куйлашурмиз бир-бир,
Айрилиқ кунларини сўйлашурмиз бир-бир.

Бу кечалар ўтар тез — тумандай учиб,
Мен сени, яхши қиз, эркалаб — қучиб,
Сўйлаб оғирлигин соғинув дамларининг,
Сайр этурман шўхлигингни... севгилим, сенинг!

Канал бўлур, ҳаёт кулур, дамлар келур тез,
Москва қишларидай оқ пахта даласида,
Қуёш шуълаларида — узумзор соясида —
Қувнаб ўсган чиройли қиз, яхши қиз!

Москва — Пушкино. 3 январь. 1935.

ПОЙТАХТ

Кумуш резалар учур пойтахт устида,
Муаззам кўчаларда қор ёғмоқдадир.
Оқ қуюн кўк ҳуснини сал бўғмоқдадир,
Ўрмонлар ва сайҳонлар қуюн тусида...

Автобуслар югурар кўчаларида,
Заводлар сочларини ёр осмонга.
Радио куй чалади бутун жаҳонга...
Беш йиллик машъаллари кечаларида.

Бир метр муз остида сувга термулдим:
Оқади, ҳад бормикан тўхтатадирган?!
Оқади, томирларда оққанидай қон,
Асрим фалсафасидан шунда ўргилдим,

Ҳар зарра ва ҳар томчи тўхтовсиз оқур,
Оқади шу йўсинда буюк денгизлар,
Ўсади, юксалади, қўяди излар,
Такрорсиз оқиб ўтар, бир карра — бир қур...

Метро туннелларида тинмайди садо,
Метро туннелларида бир шиддат ҳоким,
Ер йиғлайди: «сўкмангиз менинг,— деб,— чоким!»
Ер таги тилсимлари бўлмоқда адо...

Курранинг ғурурисан ва зийнатисан,
Еруғ замон бешиги — ягона пойтахт!
Элларнинг кўз нурисан, муҳаббатисан,
Одамзод сендангина топмоқдадир бахт...

Кремлнинг ёнида, Қизил майдонда
Қора мрамор даҳмани билмаган борми?
Курранинг кўркини ҳам суймаган борми?
Дамашқда-ю, Ҳиротда ва Ҳиндистонда,

Хитой шаҳарларида, Африка саҳросида
Кўради... Унга севги боғламиш олам,
Унинг ишқи тортади дилни дамба-дам,
Уни сақлайди курра кўз қорасида...

Қутб ботирларига ғайрат, куч берган
Пўлат бадан пойтахт сен эмасмисан?
Сен уларга уч, юксал тез, демасмисан?
Тарих қанотларида ҳей, қанот керган!

Пойтахт кўчалари ол байроқларда,
Байрам сарпоси кийиб, барқ урар, гулгун...
Шарқнинг кундузларидай чарақлайди тун,
Шуълалар рақс этади кўп йироқларда.

Уша кун Американинг бир қул хўжаси
Том¹ оғани кишанлаб бозорга солди
Ва бутун курра бўйлаб мунг-ла таралди —
Уша кун Элиза ҳам Топси² ноласи.

Уша кун Пекинда рикша³ бир гўдак
Очликдан, ишсизликдан қотди кўчада...

^{1, 2} — «Том бобонинг чайласи» романининг қаҳрамонлари, қул бозорида сотилган одамлар.

³ Одам ташувчи.

Рикшалар исён қилди, ҳаётдан зада,
Ҳаётда улар, ахир, тентирар беҳақ...

Шу кун... Британияда — кўмир конларда
Тоғчилар бир лавадай қилди қўзғолон...
Кўча говларин бузиб, торож ва толон
Этди шаддод миршаблар сузиб қонларда...

Бироқ... бари пойтахт ишқига мафтун,
Бари курра ғурури ила шод, мағрур!
Барининг кўзларига пойтахт берур нур...
Бари буни хотирда тутган ўша кун!

Уша кунки... пойтахт байрам билан банд,
Елларда мавж уради қизил байроқлар...
Шуълалар қучоғида йироқ-йироқлар,
Пойтахт шўх куй чалар радиода баланд.

Оқади... бир метрли музлар остида
Сув ҳеч тўхтов билмайин оқади ҳамон...
Пойтахт уфқларида ёйилар туман,
Учар қор қуюнлари унинг устида.

Фақат, унинг музайян кўчаларида
Автобуслар учади, кўзни олади,
Радио курра бўйлаб садо салади,
Беш йиллик машъаллари кечаларида.

Муаззам кўчаларда қор ёғишдадир,
Фақат на қуюн, довул, совуқ таъсирсиз...
Ҳаёт — соғлом юракдай ғуборсиз, кирсиз,
Жаҳон узра жаҳонлар яралишдадир!

Улкамнинг гурурисан ва зийнатисан,
Кўкларга кўкрак керган улуғ пойтахт,
Элларнинг кўз нурисан, муҳаббатисан,
Сен маҳкум ўлкаларга ёруғ юлдуз — бахт...

Сен улуғ Ватанимиз пўлат қалъаси,
Сен бизнинг юракларга ишқдай тўласан!
Югурук бу йилларнинг сен машъаласи,
Балки эртан куррага пойтахт бўласан...

1935. Москва.

ҚАДАҲ

Янги йил

Бу йўлларни мардона кечганим учун,
Бу сувларни ёна-ёна ичганим учун,
Ғуссаларимга кафан бичганим учун,
Ичаман гул сувлари тўлиқ бир қадаҳ.

Қадаҳки, шаффоф қатра каби товланар,
Қадаҳки, йигитлигим қонимда ёнар,
Қадаҳки, кўпикланар ва тўлқинланар,
Ичаману, бўлмаيمان сарсари маддоҳ.

Бир йиллик зафарин куйлашда ўлкам,
Жаҳонга янги дарак сўйлашда ўлкам,
Ўлкани бутун янги айлашда ўлкам,
Душманнинг юрагида бир алам, бир воҳ.

Ҳам ўлка янги йилга бўлиб сувори,
Юриш қилур кун сари фақат илгари,
Бонг урар дастгоҳлару далалар бари,
Бу шер юришларга ёв қазолмас чоҳ...

Мен бу йўлларда бир-бир мардона кечдим,
Мен бу сувларни сувсаб, ёна-ёна ичдим,
Мен ҳаётда янги бир саҳифа очдим,
Ҳар оғирлик олдида тортганим йўқ оҳ...

Шу ваядан кўтараман бир коса шароб,
Шаробки, гул сувлари, эмас у сароб,
Шаробки, бир шарафдир... эмас уйқу — хоб...
Ичаману, демайман «во ҳасрат, эвоҳ!»

Синов йўлни мардона кечганимга ичаман,
Ғуссаларимга кафан бичганимга ичаман,
Ҳаётда янги варақ очганимга ичаман,
Билган билсин, билмаган бўлсин огоҳ!

Москва, 1 январь. 1935.

АСКАРДАЙ..

Москва — Тошкент

Менга ҳаёт китобини варақ-варақ ўқитиб,
Менинг кетар йўлларимга машъаллар тутиб,
Мени бир аскардай ботирликка ўргатган,
Менга йўл кўрсатган.

Ҳам юмшоқ, ҳам жиддий,

Ҳам яқин биродар,

Ҳам содда ва оддий

Бир падар!—

Тарбиячим, бошлиғим, туриб қаршингда,

Онт этаман, қўл кўтариб, яланг бошим-ла...

Онт этаман: ўғитларинг эсимда турур,

Шоир ўз жабҳасида содиқ аскар бўлуր!

Хайр, Москва! Улуғ шаҳар, шонли пойтахт!

Кўзим очиқ... бағишладинг янги илҳом, бахт...

Аллалаб бешигингда, бердинг ҳаёт сутини —

Сатрларимда ёндириб илҳом ўтини,

Мен ўша саҳролардан бир-бир ўтаман,

Пахта жумҳуриятига тўғри кетаман.

Онт этаман,

Аскардай қаршингда туриб,

Ҳар на деган бўлсанг, жавобимдир: хўб!

Хайр, қўл бер, зўр иншоот, канал қирғоқлари,

Ёз кунлари ёд этганим ўрмон қучоқлари,

Юлдузларнинг рақсига саҳна бўлган дарёлар,

Юрагига меҳнатимиз раҳна солган қоялар,
Аҳд этаман қаршингизда аскардай туриб,
Ҳарна деган бўлсангиз, жавобимдир: ҳўб!..

* *

*

Кеча бўлган тасодифдай кўз нуримда саф тортур,
Даста-даста, ранго-ранг ёз лавҳалари...
Билмайманки, борган сари кўрмак орзуси ортур,
Оқ мәрмар қирлар ўрнида баҳор воҳалари...

Оқ мәрмар тепалар, оқ мәрмар кенглик,
Ҳар ён оқ кумуш қор остида каби...
Асримнинг айғир оти — паровоз чопадир тик,
Оқ тутунлар ортида ярқирар осмон қалби.

Осмон — зумрад қубба жуда губорсиз,
Ўртасида тўлини ой, осилган қандил янглиғ...
Еллар ҳар қадамда ўйинга тушур орсиз.
Қуюн, қор ўйинлари; шўх бормикан ел янглиғ?

Ҳар нима табассумда, рақс этади оқ дала,
Ҳаммаси бахтиёрдай, бари кулиб туради...
Дам-бадам типирлайман, гўёки шўх — ёш бола,
Юрагимда губорсиз умидлар барқ уради...

Оқ қорлар ўртасидан бўй кўрсатди шаҳар,
Тошкент!
Қўлларингни сиқиб тутаман,
Ҳам туриб қаршингда мисоли аскар,
Онт этаман:
Сатрларимда ёндириб илҳом ўтини,
Бузиб дамлар сукутини,

Ҳали Чирчиқстройдан илҳом сўрай олмаган,
Ҳатто унинг дарвозаси олдига бормаган —
Соз тутган, вале чолмаган созчиларга боқиб,
Шеърда бир лирик куй, лирик оҳангда оқиб:
Волгострой донгини кўтариб бошимга,
Юртимга,
Соз тутган бутун қардошимга
Кўрсатаман, кўрсатаман, кўрсатаман!

1935.

ҲАМ ПОСЕВНОЙ, ҲАМ ВАСЛ

I

Атир исларими аста сочилур
Қўйнингизда, ойдин апрель тунлари.
Бодом гулларидай очилур
Салқин, соя, сўлим баҳор кунлари.

Посевной-чи, қитдек кута олурми?
Дала, майдон тўла ҳозир бўлсин, дер.
Жумҳурият тоқат эта олурми!
Улка бонг уради: пахта, пахта бер!

Ҳой сен, тракторга сувори,
Минган қора аргумоғинг бардамми?
Сен-ку посевнойнинг илғор саркори —
Қадамларинг шўхми, тезми, шахдамми?

Бир ҳаракат тинмай тўлқин уради,
Кенг Фарғона сахий адрларида.
Посевной гувиллаб оғир юради
Жумҳурият олтин водийларида.

Саф-саф бўлиб чиқур темир туёқлар
Адрларга сўнги қатъий ҳужумга.
Кўм-кўк, сарин дала — мана шу чоқлар
Тун кундузга айланур, кундуз тунга.

Ишим шу чоқ жуда бошимдан ошган,
Ёзолмайман, кечир, ҳулкарим, кечир,
Жуда кўргим келар ўзингни баъзан,
Эсларимдан чиқмас ўғилча ҳеч бир.

Узоқ тунлар ўлтираман баъзан,
Мажлис, ҳисоб, маслаҳат, қарор.
Тонг отганда киприк қоқмасдан,
Тагин қир бағрида бўламан тайёр.

Бардам бўлай бу сафарларда,
Ахир режа улкан, иш буюк.
Шуни равшан кўрган дамларда,
Енгил келар тоғдай оғир юк.

Кунлар боғлаб олгандай қанот,
Зафар олиб уча беради.
Бу йил илғор бўлса жумҳурият,
Кенг Ватанда кўкрак керади.

II

Беҳад суюнч ила қайтаман,
Шу йўл... бироқ еллар мулойим,
Ўз-ўзим-ла суҳбат этаман,
Ким қаршилар. Уми, ё ойим?

Фақат поезд тўхтамай туриб,
Ўша кўзларингни кўраман.
Мен сенга, сен менга зум юриб,
Бир зум сўз қотолмай тураман.

Уйга етмай туриб, неча марта
Кулдираман елдайин учиб.

Суюнч ёшларингни арта-арта,
Уйга кирмай ўпаман тутиб.

Ҳам посевной, ҳамда васлингнинг
Суюнчлари сифмайин терга,
Ҳам овқат еб қўлингдан сенинг,
Ҳам «Ҳамлет» га борурмиз бирга.

1935. 12 ноябрь.

ЯШИЛ ЯПРОҚЛАР...

Салқин, силлиқ сўлим баҳор эртаси...
Уфқ бўйлаб ёнар шафақ байроқлар.
Ешариб товланар барра япроқлар —
Қўшиқдай таралур қушлар нағмаси.

Далада, саҳрода, сой сиртларида
Қуёш кокиллари ётур паришон.
Поёнсиз экинзор беради нишон
Узоқ уфқларда, кўк четларида.

Кездим кенг водийда эрта саҳардан:
Колхоз даласининг истеҳкомлари,
Трактор саройининг пўлат томлари
Жилва қилур яшил текисликлардан.

Дала салқин тонгга очди кўзини,
Иш куни бошланган, қайноқ бир фурсат.
—«Ҳой япроқлар!— дедим — юзингни кўрсат,
Тинглагани келдим асл сўзингни!

Сиз учун даланинг чокини сўкдик,
Чиқардик қора ер қаъридан омон,
Сизнинг ишқингизда аямадик жон,
Бола ўсдиргандай эмгаклар тўкдик.

Парваришлаб, жиндак кетолмай нари,
Суғориб, чопиб, ўтаб ўтмоқда кунлар,
Момиқ чечак оч, деб кутмоқда кунлар,
Ғўзанинг қўш япроқ кўк новдалари!

Ишқимиз сендадир, гул чиройингда
Бахтимиз ғазалин ўқисак деймиз.
Фабрикада бемалол тўқисак, деймиз.
Тунларда қўриймиз қолиб ёнингда.

Куч тўкиб кечалар, тонг чоғида боз —
Тўрғайдан олдинроқ уйқудан туриб,
Йўлларингда юриб, трактёр суриб,
Шавқингда ўтади бутун кўклам, ёз.

Ниҳол бўйларингни, яшил япроқлар,
Қадрласак сулув қизлардай азиз.
Қадрласак жўшқин севгидай чексиз,
Чунки, бешигингиз бизнинг тупроқлар...

Тупроқки, берилган у деб беҳад бош;
Ҳар одим бир қошиқ қонимизга тенг,
Жангларда олинган мамлакат бой, кенг;
Унинг фахри, шони куррада қуёш.

Сўйла, эй япроқлар, шундай ватанга,
Шундай ватан бўйлаб жавлон ургувчи,
Унда соз, ғавғосиз ҳаёт қурғувчи
Элга вафонг борми, бу сўроқ санга!»

Силкинди салқин тонг шаббодасида
Аскар қаторидай яшил булоқлар,
Кўзимда қатъият кўрди япроқлар
Шунда бутун водий шўх ялласида —

Берди жавоб: «Бизми? Фидо ватанга!
Ниҳол бўйимизда — зумрад шохларда,
Оқ шомик ярқирар кузги чоқларда,
Олқиш кўкартганга, меҳнат тўкканга!»

Шеърдай янгради кенг водий саси...
Уфқ байроқ тақиб гулгун ёнади.
Сўнгсиз қирлар усти яшилланади,
Элда қанот ёзди баҳор нафаси.

1935.

КУТИБ ОЛГАНДА

Орденлиларга

Бу — сизга саломларим, бу мақташимдир;
Бу — сизга мадҳиямдир — севинч ёшимдир.
Йўлингизда тўшаган мрамор тошимдир,
Субҳидамларда туриб бу сайрашимдир.

Мақтаганим — жангларда қозонилган шон,
Мақтаганим — юртимнинг юлдузларидир.
Республиканинг донгдор қизи Тожиҳон,
Ҳожарой, Анорбону, Қундузларидир.

Салом, кўкраклариди орден ярақлаб,
Пойтахт кўчаларидан ғурур-ла ўтган!
Кремль залларида кўзлар чарақлаб,
Калининнинг қўлини ҳурмат-ла тутган!

Жанг тўлқинида пишиб, тарбия олган,
Бахт шарбатин ичган пиёлаларда.
Республика ғурури бир тўп қаҳрамон,
Эй танларини ювган шалолаларда.

Салом, Файзулла Юнус — пахтакор устоз,
Тансиқ орден кўкракка қандай ярашиқ!
Тошкент субҳидамдан чалаётир соз.
Ҳаволарни титратур янграган қўшиқ.

Ун бешинчи асрнинг карнай садоси,
Суюнчимиз жиндек қил-чи ифода.
Салом, республиканинг азиз отаси,
Тубанлардан юксалган жонажон, содда.

Тантана товушлари қилади парвоз,
Юлдузлардай ёнади порлоқ исмингиз,
Нақадар мақтасам-да, барибир бу оз,
Илғор республикамнинг ғурури сизсиз!

Анҳор! Бир зум тўхта, кўр бу намоиш,
Юракларга сиғмаган, севинч, тантана...
Камол топган ҳур элим ўз бахтига эш;
Кўриб ол, сўнг кўпириб оқарсан яна.

Юрган йўлларида куйлаб ўтарсан,
Ўлка бўйлаб ёйилсин бу шон, бу шараф.
Тилинг лол, қалбинг ёруғ, шоша кетарсан,
Бахтига кўмилибди, дерсан, бу тараф.

Радио! Бир минутга тўхта, уқ сўзим,
Гурлаган товушлардан бўлмагин карахт,
Териб ол, саралаб ол бир нафас, бир зум,
Гуллар, байроқлар ора кулар пойтахт.

Тинглаб ол, музиканинг тўлқин товшидан
Қудрат куйи таралур кўкларга сўнгсиз.
Пўлат қушлар ўтади пойтахт бошидан,
Шу товушларни тарат куррага мунгсиз.

Қуёш! Бир нафас тўхта, қолсанг-да йўлдан,
Сайр эт, биз мардларга қилмоқдамиз тўй.
Мардки, бўстон яратган қақраган чўлдан,
Рекорд берган жабҳада, шунга мақтов, куй.

Бу менинг бир мадҳиям — севинч ёшларим,
Довруғингизни жиндак мақташимдир бу.
Субҳидамларда уйғоқ бу сайрашларим,
Ёш бошим, йигит ёшим, қарашимдир бу.

Бу танамда югурган тоза қонимдир,
Сизга бағишлаганим, армуғонимдир.
Сизга атаб чизилган шеър маржонимдир,
Оташин олқишимдир, шараф-шонимдир.

1935.

САРГУЗАШТ

Катта йўлда кетардим шошиб,
Чиқиб қолди бир қиз ногуҳон.
Қора сочи белга чирмашиб,
Шаҳло кўзлар сўрар эди жон.
Чиқиб қолди ўзи беҳабар,
Ташлаганди қия шол рўмол.
Қараб турди жиндек беҳатар,
Барқ урарди гулдайин жамол.
Тўлин ойдай ёруғ чеҳраси,
Ниҳол каби келишган қомат.
Гўзалликнинг порлоқ зуҳраси,
Қоши қийиқ, бирам қиёмат.
Дарҳол тутди юзига чиммат,
Фарёд сездим кўз қарашида.
Қайдам, умри сезилмас қиммат,
Тутқун экан кичик ёшида...
Гўё эсин йиғди шу фурсат,
Қочди-кетди келган изига.
Қараб қолдим, кўзимда ҳайрат,
Ичкарининг сулув қизига...
Тўхтолмадим, кутарди мани —
Ҳарбий машқ, командир, майдон,
Жўнаб қолдим, бироқ ўйинни
Боғлаб олди бу қоши камон...
Машқ ҳам битди яна кечқурун,
Ўз вэводим билан қайтдим мен.

Ҳаволарга солиб садо — ун,
Дўстларим-ла қўшиқ айтдим мен.
Уша ошна эшик олдидан
Ўтар чоқда азобда қолдим.
Не учундир тўлғанарди жон,
Қимларгадир ғазабда қолдим.
Эҳтимолки, қизнинг отаси
Ҳали жоҳил ва тажанг чолдир;
Қиморбоздир балки отаси,
Ё, кўрганим тушдир, хаёлдир.
Онасида, эҳтимол, гуноҳ,
Қизни қўймас у ўз эркига.
Йўлларига балки қазган чоҳ,
Бўлмаса у ҳануз қул нега?
Машқ ҳам битди, тегди қоғозим,
Лекин кездим у маҳаллада.
Баъзан куйлаб ўтдим, овозим
Балки, қилди бу қизни зада.
Учратолмай юрдим сарсари,
Хабар бермас кимса дилбардан.
Қим экан у нозанин пари,
Сўрар эдим оқшом, саҳардан...
Ҳануз дилда бир ғам ётади,
Ғазаб тошар ўйласам ҳануз.
Балки нафрат тошин отади
Қимларгадир ҳануз у ой юз...

1935. Май.

СУЛУВ

Хушбахт қўшиқлардан жаранглар осмон,
Ялла товушлари учади баланд.
Кўнгил яйраб кетар, ором олар жон,
Гуллар манзараси севинчга пайванд.

Юрак тўлқинларим: ёз, дейди, баёт!
Қўшиқлар келади дилга бутун ёд.
Алвон лавҳаларда ярқирар ҳаёт,
Шеър бўлур бунёд.

У келар, ваъдалар Ёҳудда эмас,
Чачванни кўтарар, қайрилиб қиё.
Келишига кўнглим ишондими — бас,
Кўзлари кўзимга тўкажак зиё.

Дўқлар иш беролмай қолди, ҳей ошна!
Макру ҳийлаларнинг занжири узуқ.
Қошга ўсма қўйиб, қўлига хина,
Қолмас баҳор қизи кўзлари сузук.

Мунчалар бетоқат боқасан, нега?
Уринма, уринма, уринма лекин.
Тўлин ой кирганда осмон қўйнига,
У ҳам юзни очиб келади секин...

Унга янги қўшиқ қилғум армуғон,
Унга келтираман китоб ва дафтар.
Севгилим отини Сулув қўяман,
Бахтиёр яшармиз худди қўш каптар.

1935. Июль.

КУЗ

Кеча ёруғ, тўлин ой елкандек юзар,
Тўп-тўп юлдуз пирпирар, жилва кўргузар,
Еллар шўх, ўйнаб тинмас, баргларни узар,
Кўз илғайди гўёки олам-олам зар...

Ҳаво аёз, кўк тиниқ, ясси тоғлардан,
Ой остида товланган заррин Ёғлардан,
Куз қўйнида мудраган кенг ўтлоқлардан,
Қўшиқ янграр пахтазор, нам тупроқлардан...

Юртим ҳуснига тўймас, юлдузлар боқар,
Куйлар бахтиёр авлод, садолар оқар,
Залларда, клубларда чилдирма қоқар,
Куз нағмаси дилларда завқу шавқ ёқар.

Келади қўлтиқлашиб тунда икки ёр,
Бир-биридан севимли, гўзал, бахтиёр.
Оқ тунда ажралолмас, жўшқин ишқи бор,
Қандай гўзал бу Ватан, яхши бу диёр!

Тотли бўса, хилват тун, ваъда, ширин сўз,
Ой ёруғи остида ёнар қора кўз,
Ёнар илк бўсалардан гул ёноқ, ой юз —
Нақадар шоирона, на соз келдинг куз!

Тоғларда ол туг тикар қуёш тонг чоғи,
Ҳали-бери қайнайди дала қучоғи;
Республикам — гурурим, эй эрким боғи,
Камолингга етасан, бахтим чароғи!

Шоир соз ола чиқар шўх сой бўйига,
Куйлари таралади фасл тўйига.
Жўр бўлур шўх наслнинг шўх-шўх куйига,
Қуёш ҳам кўз узолмай, кулар қуйига...

1935.

БАЛКИ

Хайрлашдим муюшида кўчанинг:
— Хайр, раҳмат... Унутилмас яхшилик!
Эшик очди... ёруғ қўйни кечанинг —
Барно қизнинг сочи янглиғ кўп силлиқ.

Хайрлашдим, ўпдим, жаранглаб кулди,
Юлдузлар нур тўкди кетар йўлимга.
Қалбим бир севинчга парвона бўлди,
Севиб қолдим.
Балки бу қиз...
Она бўлур туғилажак ўғлимга.

1935.

ОНА ОРЗУЛАРИ

Унинг кўзлари бўлур қоп-қора, тиниқ,
Унинг қўллари, юзи, тани оқ бўлур.
Қоши, киприги қора, сочлари силлиқ,
Дўндиқ, шўх бўлур ўғлим — шодумон кулур.

Алла айтиб бераман туриб бошида,
Оқ сут эмизаман, гулдай боқаман.
Мактабига элтаман етти ёшида,
Бахт шамини бошлаб ўзим ёқаман.

— Ўғлим! деб чақираман... Қуш боласидай
Қанот ёзиб келади соғинганимда.
Тенглашолмас кўркига на юлдуз, на ой,
Қувонар этагимда, кулар қўйнимда.

Галстук боғлаб келар ўғлим тўдадан,
Она, пионер бўлдим, она, пионер...
Машъала ёқиб келдик ҳозир даладан,
Она, чечак келтирдим сенга мана, дер...

Байрамда энг олдинги бир колоннада
Мен уни кўражакман, севинчи тошган.
У ўтар ўз сафида, кийинган содда,
Бўйинбоқ кўкрагига қандай ярашган...

Бир кун мени чақирар мактаб мудир:
«Уғлингизнинг тўйига келинг кечқурун»
Уғлим аъло ўқиган кўпларнинг бири,
Шаҳодатнома олур ҳаммадан бурун.

Ленин, жилдларингни варақлаб сенинг,
Ватанимга фидокор бўлажак ўғлим.
Қувончим, икки кўзим, умидим менинг,
Бахтиёр фарзандим, бағрим, севиклим...

1935.

УҒИЛ

Тонгда кирдим чаманзоримга,
Барглар билан ўйнар ел майин.
Гул боғладим хаста ёримга,
Хурсандлигим тошар дам сайин.
— Уғил қутлуғ,— дейди жиддий чол,
Фурури барқ урар кўзида.
— Қутлуғ ота, дейман заб хушҳол,
Жиндак хаё аён юзимда...
Бир даста гул қўлда, кетаман,
Уғил тукқан хушрўй, қайдасан?
Юрак ўйнар, кўча ўтаман,
Оҳ, шу фурсат қандай ўйдасан?
Чақалоққа меҳрингни қўйиб,
Кўз соласан балки ҳар минут.
Фурур ила боқасан тўйиб,
Дилга дейсан: гуссани унут...
Ғунча очган сўлим навбаҳор,
Кутганимдан келтирди дарак.
Товланади барқут боғ-гулзор,
Қўшиқ айтар йўлда шаршарак.
Гул кўтарган қиз дуч келади:
— Туғруқхона, ҳой синглим, қайда?
У шодумон ва шўх кулади:
— Хиёбондан бурилган жойда.
Жаранглайди кулги кўчада,
Аста қўнар гуллар баргига.

Қувончим мўл, бўлибман дада,
Ўғил яхши ота кўркига...
Куйла, кўнглим! Ана онаси,
Ором олур, қошлари қиё.
— Жиндак кутинг,— дейди дояси,—
Бир ўғилки, кўзга тўтиё...
— Салом, сулув, салом, сумбул соч,
Гулдастани ол, эмас гуноҳ.
Ватандошим, ўғлим, қўлинг оч,
Бир ўпайин, меҳримга гувоҳ...
Улғаярсан, кулгуси новвот,
Юртинг тенгсиз, асл гулдиёр.
Ҳар қадаминг — порлаган ҳаёт,
Эл бахтиёр, сен ҳам бахтиёр...
|

1935.

УХЛА, ҚУЗИМ!

Нега уйқунг қочди, ухла, қўзим!
Тун туш осиб келган бўйнига.
Бош устингда туриб, куйлай ўзим,
Кир, қулуним, чойшаб қўйнига.

Тўлин ойнинг сузгун боққан чоғи,
Яшил атлас қирлар уйқуда.
Сувга тегар майин ер дудоғи,
Мавж кўринар жим, турғун сувда.

Юзларида шудринг резалари,
Мудрашади гул, ялпиз, райҳон.
Ором олур қирғоқ сабзалари,
Ухлар Бўта, ухлайди Ойхон.

Жониворлар ухлар инларида,
Чирқилламас уяда қушлар.
Уйқу кезар оқ тун йўлларида,
Улаштирар оламга тушлар.

Уваларда, ясси тепаларда
Уйқу қўяр секин қадамлар.
Тол остида, айвон, супаларда
Ором олур, ухлар одамлар.

Еллар учиб даштга йўл солди,
Чирчиқ бўйлаб кезади уйқу.

Қамиш, жийда, тўқай жим қолди,
На учади оққув, на қий-қув...

Жаҳон мудрар салқин қучоқларда,
Ел сал эсар, фурсат кўп сўлим.
Уйқу билмас ёлғиз шу чоқларда
Аскар оғанг — шерсифат ўғлим...

У тик турар, ҳушёр тунлар бўйи,
Оқ булутлар ўтар бошидан.
Ёвқур ўғил бўлмоқ бутун ўйи,
Ёв қочолмас кўз қарашидан.

У туради; довул, дайди Ўўрон
Кўзларига тупроқ уролмас.
У Ватанни сақлар, асл ўғлон,
Душман асло ёвуқ боролмас.

Чегарачи оғанг — танги, полвон,
Оғанг мағрур, оғанг посбон..
Кеча ойдин, ярқирайди жаҳон,
У бор, тўфон тўкса-да осмон.

У Ватанни сақлар босқинлардан,
Шижоати ёв учун даҳшат.
Ватан омон бало, тошқинлардан,
Йироқ, ўғлим, Ватандан ваҳшат!

Ухла, қўзим, ухла сен ғунчадек,
Ухла, азиз ўғлим, қулуним!
Роҳат уйқу олар Ватанинг тек,
Сен ҳам ухла, бахтим, оқ куним!..

1935.

ҚУЁШНИНГ ЗАБТИ...

Ажриқзорни бузиб, текислаб майдон,
Кўчатлар ўтқазиб сув бўйларида;
Республика боғлар қилди муҳайё,
Сени ўйнасин деб ёз ойларида.

Боғлар соясида ўйнайсан, ўғлим
Сенинг ўртоқларинг бўлуր бир талай.
Қуёшда, сояда осойишта — жим,
Қўшиқлар айтарсан, кўзи қуралай!

Бари сиз учундир: шу чаман, шу боғ,
Утмиш жафосини билмай ўсасиз.
Оппоқ кўнглингизга бало солмас доғ,
Умрингиз йўллари ғамсиз, ғуссасиз!

Сиз улуғ жангларнинг ҳикоятини
Ўқийсиз асрнинг шоҳ асаридан.
Улуғлайсиз ватан саодатини,
Умрингиз халосдир кечмиш заҳридан.

Қўшиқлар тўқийсиз бахт тўғрисида,
Уқасиз Ленин ким, ленинчилар ким.
Қуёшнинг эртаги забти ҳақида
Биринчи сатрни сен ўқи, ўғлим!

1935.

ЕЗ

Туристлар ашуласи

Ез келди, жўралар, ўлкамизда ёз.
Боғларда сайрашур қушлар хушовоз.
Далалар ям-яшил, тепалар яшил,
Ховлиқма жилғалар, оҳ, нақадар соз!
Кезгали ажиб жой тоғ этаклари:
Сўлим ва соядор чинор таглари,
Йўлимизда ётар даралар, сойлар,
Қизғалдоқ, райҳонлар, чўл чечаклари...

Жўралар, овлоқларга,
Ям-яшил яйлоқларга,
Табиат гўзаллиги
Яшнаб турган ёқларга!

Кўкси хазинага лиқ тўла Чотқол,
Тўқайларда лак-лак ари тўплар бол.
Тунга ёруғ берур, тупроққа мадор,
Чирчиқ ҳикматига кекса дунё лол...
Янги жилға оқар Лоғон чўлида,
Балиқлар ўйнашар Куббон кўлида.
Каттақўрғонда ҳам Байқолдай денгиз,
Янги дарё Ватан ўнгу сўлида.

Жўралар, бундай соз ўлка қайда бор?
Қаён борма, бунда топарсан дўст-ёр.
Ез келди, ғанимат соз ойлар келди,

Шўх, ёш сайёҳларга йўллар интизор...
Кўз тутар овлоқлар, кутар яқинлар,
Сурхон саҳролари, кекса оқинлар.
Ўрмонлар, денгизлар, дарёлар, қирлар,
Шамоллар, шовқинлар, булут, чақинлар...

Жўралар, овлоқларга,
Ям-яшил яйлоқларга,
Табиат гўзаллиги
Яшнаб турган ёқларга!

1935.

ЖИЛҒА БҮЙИДА

Қўшиқ

Лагерь, соз лагерь — жилға бүйида,
Чўзилган яшил дара қўйнида.
Кунлар хуш кечар, ойлар соз кечар,
Шод кечар гўё туққан уйида.—

Нима десанг бор,
Шўх-шўх ўйин кўп.
Ёшлик бахтиёр,
Қувнашар тўп-тўп.
Тонглар алвон,
Кечалар оқ,
Сургил даврон,
Эй, ёшлик чоқ,
Шўх ёшлик чоқ!

Гулхан ёқамиз тунда тўқайда,
Жар ёқасида, чаманда, сойда.
Командир келар — ҳикоя айтар;
Уқиймиз китоб кундуз тинч жойда.

Музли тоғларда тикамиз ўтов,
Тушда толзорда қирғовулга ов.
Сўлим табиат кўзга жилвагар,
Яшил қирларда кезамиз яёв.

Ўлкада заб мўл қуёш, сув, ҳаво,
Қуёш, сув, ҳаво — баҳосиз даво.

Танлар қораяр, ўсармиз ғаюр,
Соғлиқ, сулувлиқ ёшликка раво.

Нима десанг бор,
Шўх-шўх ўйин кўп.
Ёшлик бахтиёр,
Қувнашар тўп-тўп.
Тонглар алвон,
Кечалар оқ,
Сургил даврон,
Эй, ёшлик чоқ,
Шўх ёшлик чоқ!

1935.

АЙРИЛИҚ

М. Горькийга

Шумли хабар ола келди субҳидам,
Изтиробда қолдим, кўзда жиққа ёш.
Буюк адиб ўлмиш, ўлкада мотам,
Золим табиатнинг бағри бунча тош?

Ерга боқдим, ерда уйиган сукут,
Айрилиқ очмишдир аччиқ бир яра.
Кўкка кўз ташладим, кўк юзи булут,
Қуёш мотамсаро, ранги қоп-қора.

Қуёш каби порлоқ оташин ҳаёт
Қандай сўна қолди? Ҳасрати оғир.
Қуррада шум ўлим қоқдимиз қанот?
Не надомат, олам узра қандай сир?

У тобутда, оғир ўлим уйқуси
Айланиб учади адиб бошида.
У сокин ётади, оқарган туси,
Бутун эл туради тобут қошида.

Бошини эгади бутун ер юзи,
Қайғуда у ўсган буюк мамлакат.
Чақмоқдай таралган шум ўлим сўзи
Кўзларга қуймишдир ўлчовсиз ҳасрат.

У йўқ!.. Жаннат янглиғ Қрим боғлари,
Хаста адиб ортиқ юрмас соянда.
Денгиз бўйи, тошқин сув қирғоқлари,
Горький ёнингизга келмас бу тонгда.

У йўқ!.. Оламшумул дoston ҳақида
Кремлга келмас суҳбат қилгали.
Байрамда кўринмас минбар устида,
Олам уни кўп чоқ соғинар ҳали.

У ўлди... Жим ухлар мангу уйқуда,
Аммо хотираси сўнмас ҳеч замон.
Қалбалар фатҳ этдик ер, кўк ва сувда,
Ўлимни ҳам енгиб, олсайдик омон.

1936. Июль.

СЕРГО ОРЖОНИКИДЗЕ

Ўлди улкан саркор, қаҳрамон одам,
Қора ўпқонларга ботмаган одам,
Бутун мамлакатга қадрдон одам,
Ўлим хабаридан олам ларзада.

Кетди Улуғ Ватан еткузган ўғил,
Кавказ бургутидай полвон эди ул,
Ватан чаманзори очганида гул,
У йўқ, эл мотамда, Ватан азада.

Қуёшга йўл солган полвон юртимиз,
Жаҳонга яллиғлар сочар ўтимиз,
Ўлимни ўлдирсак эди энди биз,
Дайди зарбасидан юраклар зада.

Серго! Едгоринг сўнмас ҳеч қачон,
Ватан коммунага етишур омон,
Сен ҳаёт, бахтиёр дилларда ҳамон,
Биз билан Ҷорурсан ҳар бир лаҳзада.

1937. Февраль.

Самога термулиб боқдим кечаси.
Само чексиз, яшил далага ўхшар.
Тўлин ой кечанинг оппоқ ғунчаси,
Ҳар юлдузи қирмизи лолага ўхшар.

Адирда юрганман наврўз айёми,
Адир чексиз, яшил денгизга ўхшар.
Шу қадар чечак мўл, топилмас номи,
Ҳар барра қизғалдоқ юлдузга ўхшар.

Ям-яшил самонинг кўрки — юлдуздор,
Ям-яшил даланинг кўрки — қизғалдоқ,
Тўқайзор кўлларнинг кўрки — қундуздор,
Баланд тоғлар кўрки — чўққилари оқ...

Салқин булоқлардан қонар йўловчи,
Гул очилса, боғда булбул нағмакор.
Жайрон ҳасратида йўл кечар овчи,
Ошиқнинг дардини сўйлар ғазал, тор...

Қора кун келганда дўст келади илк,
Номард дўст — душмандан баттар жафодир!
Йигит кўрки эса мардлик, тантлик,
Ақли расо ёрнинг кўрки вафодир.

1937.

ЮРТ ҚУШИҒИ

Қанча йироқ чопса чарчамас тулпор,
Қанча йироқ оқса қуримас булоқ.
Майса қулф урганда маст бўлади нор,
Нафси ёмон киши бўлур қурғулоқ...

Тупроқ остида ҳам зар — ҳамиша зар,
Кумушни занг босса — кумушдир ҳамон.
Денгиз тубларида гавҳардир — гавҳар,
Чиқар тоғ тагидан кон ҳам бир замон...

Ойни этак билан тўсиб бўлурми?
Тутатқи бўлурми юлдуз чўғида?
Айтинг-чи, мард одам асло ўлурми?
Номи қолар юрт қўшиғида...

1937.

СЕНИ, БОЛАЛИГИМ..

Қушлар чирқиллашур, тўп-тўп учишур,
Кўкка кўтарилур катта йўл чанги.
Боғда юрганимда ёдимга тушур
Болалик кунларим, умримнинг тонги.

Ҳар япроқ, ҳар новда, норасида шох
Баҳор оғушида рози, беармон.
Гуллар жилвасидан товланади боғ,
Гунафша, гулсафсар, пушти, нафармон.

Баҳор болалигим каъби беғубор,
Табиат ижоди шундай аслик...
Шудринг маржонлари тақмиш сабззор,
Сувларга узалмиш толлارнинг илки.

Каналаклар учар гулзор айланиб,
Атлас қанотлари кўзга жилвагар.
Гуллар дудоғидан сўришар қониб,
Жавлон уриб ўтар туркум кабутар.

Савлатидан мағрур якка қайрағоч,
Далдасида ўйнар икки мусича.
Лой ташийди шифтга бир жуфт қалдирғоч,
Нили муборақдан келишган кеча.

Ўша уялардан айтишар қўшиқ
Ҳа демай чиройли палапонлари.
Учишар, қўнишар, ўйнашар шўх-шўх
Она қалдирғочнинг болажонлари.

Куз фасли кўргандим, Ўшди бу гўша,
Сийнаси сабзалар мавжидан гулгун,
Яна ялпиз ўсмиш, бултурги ўша,
Излаб ўз ўрнида учратди бугун.

Демак, болалигим кетмадинг йироқ,
Мен сени гулларнинг баргида кўрдим.
Ҳар хил суратларга кирасан, бироқ
Мен эса кўп кунлар ахтариб юрдим.

Дўст тутгансан қуёш шаршарасини,
Баҳор сумбуллари, сумбул япроғи
Сенинг жилвангмидир? Кўрдим мен сени
Қуёш чеҳрасида субҳидам чоғи.

Она чиройида Ўарқ урган зиё
Фарзанд яноғида бўлади пайдо.
Сени, болалигим, мен кўрдим боя
Баҳор дийдорида равшан — ҳувайдо.

Қушлар қўшиғидан келди овозинг,
Бу қўшиқ нақадар яқин созимга.
Сувларнинг нағмаси у жўшқин созинг
Шу қадар ошино, жўр овозимга.

Эрта тонг салқини, қуёш кулгиси,
Шафақ латофати, бўлоқ дийдори,
Оналарнинг меҳри, падар суйгиси,
Ҳаёт малоҳати — жилванг диёри!

Сувларнинг мавжида кўрдим мен сени,
Кўкда янги ойнинг юзида кўрдим.
Тош-тоғлар тожида кўрдим мен сени,
Бурро пионернинг кўзида кўрдим.

Демак, болалигим кетмапти йироқ,
Жилваси шафақда, гуллар рангида.
Хил-хил суратларда кўринар, бироқ
Барқ уради ҳар бир умр тонгида...

Оталик шарафи тушур елкага,
Аммо нари бўлмас на ғурур, на бахт,
Миннатдорман азиз республикага,
Шиддатга, меҳнатга ўргатмиш барвақт.

Шиддатга ўргатган болалик чоғим,
Кўзим қорасида қолур умрбод.
Сочимга оқ тушди, ўғлим, чироғим,
Аммо кўнглим мулки сенингдай обод.

1937. Тошкент.

У К У Н ..

Владимир Ильич Ленин

Ҳуллага ўралган кекса ўрмонлар,
Нечун инграшади, қандай мунги бор?
Январь ташлаб ўтди замҳарир қадам,
Чинорлар бошида булут барқарор.

Ўлка бўйлаб у кеч ёғди қор нуқул,
Довуллаш шиддаткор, шамоллар дайди.
Қорлар, оловлардан очиб ойдин йўл,
Мамлакат дам сайин силжимоқдайди.

Езди қари тарих саҳифасига
Тарихни титратган бир сўз ларзакор,
Қурра қулоқ солди радио сасига,
Олам тинди, гўё юракларда зор...

Заводлар кўксидан юксалди тутун,
Шаҳарлар устида кезди ноласи.
Одамзод бўтадай Ўўзлади бутун,
Паймона бўлгандай сабр пиёласи.

Йиғламас кўзларда кўринди ёшлар,
Қурра бундай вазмин кўрганми қайғу?
Эгилди эгилмас не мағрур бошлар,
Тошқин дарёларда тинди оқар сув.

Ўз узун умрида бу кекса дунё
Шундай мусибатга бўлганмикан дуч?
Йўқ!
Қалтираб тушди дунёлар гўё,
Ерга ларза солди бир сўздаги куч...

Ленин вафот!..
Бутун оламда сукут,
Бугун шилдирамас, булоқлар турғун.
Бугун инсонлардан учди ранг ва қут,
Кўзларида ёшу чеҳралар сўлғин.

Нега булут аро боқасан офтоб?
Нега куйларда ҳам дариф, вовайло?
Нега, эй коинот, боқишинг нотоб?
— Айрилиқ дардига бағрим мубтало!

Нега ёш тўкасан мағрур одамзод,
Нега жарангламас созларда наво?
Нега бўғизларда бўғилмиш фарёд?
— Айрилиқ дардига бағрим мубтало!

Зал... Кекса большевик, қари сафдошлар
Бош қуйи киришар Ильич ёнига.
Эгилар-эгилмас у мағрур бошлар,
Юрак тоб беролмас дўст ҳижронига.

* *
*

Ленин ўлган эмас...
У ҳаёт ҳали.
Ленин ўлган эмас, у ёнимизда,
Ленин ўлган эмас... Даврон сурғали
У абадий яшар давронимизда.

Боягина улкан бекат тўрида,
Броневик устида сўйлаган янглиғ,
Боягина қалин ўрмон қўйнида,
Оғир хаёлларни ўйлаган янглиғ...

Ҳам Дзержинскийга телефон қоқар,
Бераҳм бўлгин, дер, ёвга бўл қаттол...
Горькийга меҳрибон, мулойим боқар,
Улуғлик олдида улуғ Горький лол...

Ленин ўлган эмас... Ленин барҳаёт!
Ленин асрларнинг ўлмас фахридир...
Ленин ўлган эмас... Ленин ўлмас зот,
Ленин золимларга элим қаҳридир!

Ленин ўлган эмас... Ленин Ъарҳаёт!
Ленин доноликнинг тошқин наҳридир!
Ленин ўлган эмас, у мангулик от,
Не наҳр, ақлинг чексиз баҳридир!

Ленин ҳар қадамда ўлкамизга ёр,
Ҳар кичик ҳам улуғ зафарда сарвар.
Ҳар кичик ҳам улуғ жангда Ленин бор,
Ленин борки, бу эл бахти муқаррар...

Жангларда, оташ ва дўзах ичида
Ленин ҳар найзадор ёнида ҳозир.
Ленин кучи яшар мардлар кучида,
У ҳар шижоаткор ёнида ҳозир...

Бу эл яшар экан, яшайди Ленин,
Ленин яшар экан, эл яшар омон,
Лениндай илгари етаклар элни
Ленин партияси ҳамону ҳамон!..

1938.

БИР БАРАҚ...

Чегарачи ҳаётидан

Тоғдан тушди туман саҳролар томон,
Қора унгурлардан ўтдим ёнма-ён.
Тўқайзорни бўғиб олди зулумот,
Шарпасиз сўқмоқда танҳо сурдим от.
Ўтдим даралардан, кечдим сойлардан,
Ўтириб муздек сув ичдим сойлардан.

Аллақачонлардан ошна бу жойлар,
Қора мағоралар, ирмоқлар, сойлар...
Бу ерда юз дафъа тоққа тирмашдим,
Юз йўла тошлоқлар, давонлар ошдим,
Юз йўл тонг оттирдим чинор тагида,
Юз йўл дучор бўлди менга бу жийда,
Юз марта дуч келдим излаганимга,
Юз марта хавф тушди ёлғиз жонимга...

Булуғлар тўпланар кўк қатларига,
Шабнам ўтиради қуш патларига...
Қора кўзларимга чўкар теран ғам,
Биринчи мартаба бу кўзларда нам,
Умримда илк дафъа келди оғир дам,
Қушдай толпинаман, қўзғалмас қадам...
Мен ёв қаршисида қилмадим сажда,
Дўстлар, ёмон отга қўйманг бу важда.
Бир ўзим бир талай ёв аро қолдим,
Бир ўзим бир талай жонларни олдим...

Мен якка, душманим эди бир гала,
Белим, оёқларим бўлди дабдала.
Отишдим, чопишдим, найза солишдим,
Қолганлари билан тагин олишдим.
Энг сўнг қочди золим узиб битта ўқ,
Гўё шу ўқ бўлди ажалимдан дўқ...
Ўзи ҳам сулайди мендан нарироқ,
Ўзи мендан аввал жон берди бироқ...
Мана кўз олдимда ит ўликлари...
Оҳ, азиз Ватаннинг мовий кўклари!
Оҳ, тошқин сойларим, чинор таглари,
Жийдазору толзор — ойдин барглари!
Сен учун ўламан, олтин тупроғим,
Бахтим, саодатим, чаманим, боғим!
Ўлшим биламан, ўлдим шон билан,
Шу сўзларни ёздим тошга қон билан.

Мардона ўлганлар номи қолади
Мардона Ватаннинг зар китобида...

1938.

ЛОЛАЗОРДАН УТГАНДА

Катта йўлнинг бўйида ясси тепа, тошлоқ бор,
Ҳар йил баҳор келганда бўз сийнаси лолазор...

Мен бу йўлдан неча бор қишлоғимга ўтганман,
Лолазорнинг сайрига тўёлмайин кетганман.
Ҳар йил эрта баҳорда тошлоқ ерда сел оқар.
Катта йўлни сув босар, гўё жўшқин Нил оқар.
Ҳар йил баҳор келганда ҳатто тошга кирар жон.
Баҳор чоғи бормикан яйрамаган бирор жон?
Қалдирғочлар келади учиб алақайлардан,
Чиройли уй солади балчиқлардан, лойлардан.
Қизариб тонг отганда сайраб қолар тўрғайлар,
Овоз қўшар бедана, кўлда оқ чағалайлар...
Катта йўлнинг бўйида мана шундай ҳар Баҳор —
Алвон-алвон жимиллаб, имлар ёйиқ лолазор.

Эсимдадир: бир кезда амакимнинг ёнида,
Мен ўтдим лолазордан навбаҳорнинг тонгида.
Лола япроқларида ялтирайди инжулар,
Инжулардай жилодор шудринг томчилар булар...
Мен анча лола тердим, кўзни ололмас эдим.
Бола кўнглим рағбатин тутиб қололмас эдим,
Худди биров атайлаб эккан каби чиройлик,
Мен кўзим узолмайман, амаким дер: юрайлик!
Мен кўзим узолмайман, мен суқ билан қарайман,
Кўнгил тошқинларидан, билмам, недур сўрайман,

Амаким хўрсинди-ю, кўз солди лолазорга,
Пичирлади, фотиҳа ўқигандай мазорга,
Сўнг деди: бу тепада улкан қирғин бўлувди,
Қанча қонлар оқувди, қанча одам ўлувди,
Қалмоқ подшосининг лашкари келган чоқда,
Фалокат бўронлари дашт бўйлаб елган чоқда,
Элнинг найзадорлари, қиличбозлари ўлди,
От ўйнатиб, ёв қирган чавандозлари ўлди.
Увалар тўлиб кетди каллалар ғарамидан,
Боболарни ўтказди душман қилич дамидан.
Мен сендай гўдак эдим ўша қирғин замонда,
Кўргандим бу тепани белашган қизил қонда...

Амаким хотираси юрагимдан жой олди,
Улғайганим сари у теран эсимда қолди...
Мен баъзан улкан йўлдан қишлоғимга ўтаман,
Ҳар ўтганда лолазор тепа бўйлаб кетаман.
Лолаларни тераман, ололмайман кўзимни,
Болалигим тугади, тутолмайман ўзимни.
Хаёлимга тушади амаким хотираси.
Дейман: ҳар қизил япроқ ўша қонлар қатраси...

1938.

Б О Ғ...

Яшил япроқлардан чодир қурган
Қатор-қатор дарахт барчаси.
Эрта баҳор чоғи яшнаб турган,
Мана сизга — колхоз боғчаси...

Тиниқ кўкда қуёш нур сочади,
Япроқларга тушар шуъласи.
Олма, ўрик, бодом гул очади,
Супамизда салқин кўлкаси.

* * *

Яхши боғбон бизнинг Нор амаки,
Парвариш қилади боғини.
Унинг иши ҳечам бўлмас чакки,
Кўрмайсан жим юрган чоғини.

Чопиб, бутаб, дорилаб юради,
Севар ҳатто ҳар бутоғини,
Меҳнати сингганга хуш кўради
Ҳар гулини ҳар япроғини.

* * *

Гўдакларни севар боғбон амак,
Доим чақчақлашиб кулади.
Чунки йигитчалар берар кўмак,
Шунга хушвақт, кўнгли тўлади.

Нор амаки бутаб кетган жойдан
Шох-шаббани тўплаб олишар.
Шундан сўнг уй ясаб қумдан, лойдан,
Уйнашар ва шовқин солишар.

* * *

Кўп ҳам ўтмай келишар қувлашиб,
Тиниқ, саёз ариқ бўйига;
Чўмилишар, ювинишар шошиб,
Тушиб боғнинг салқин сувига.

Барчаси дўст, барчаси қадрдон,
Бари тенг бир-бири бўйига.
Барат, Суюм, Баҳодир, Қодиржон —
Чарчаса, қайтишар уйига.

* * *

Қушчалар нағмаси тугай демас,
Қўшиқлари кўклам тўйига,
Қўшиқ маъносини ҳеч ким билмас,
Аммо уйғун севинч куйига.

—«Озор берманг» деди ҳар она қуш,
Утинади боқиб қуйига:
—«Ҳой, шўх гўдак, бузма уямни, туш,
Ман ҳам етай кузнинг тўйига!»

* * *

Парвариш қилади тинмай боғбон,
Кўз ўнгидан қочмас ҳар дарахт,
Чунки пишиқчилик кирган замон,
Ҳар дарахтдан тушар қанча бахт.

Зиёнкор ҳашарот қўнмасин, деб,
Оҳак сураб, қурисин бадбахт.
Сув беради, қақраб қолмасин деб,
Бутун шартни қилар ўзи тахт.

* * *

Мана, ҳа демаёқ гилос пишади,
Олча, ўрик унинг кетидан.
Болалар қоқишса дув-дув тушади.
Оғиз тинмас оппоқ тутидан.

Қанча есанг, одоқ бўлай демас,
Бири шакар, у бири новвот.
Йигитчалар танлаб егач бирпас,
Теришади тўлдириб сават...

* * *

Мана гуж-гуж олтин, узум бошлари,
Узиб олишингга зориқар.
Мана бир тўп колхоз қалам қошлари
Меваларни тергали чиқар.

Йигитлар ўн дона термайин,
Тўрттасини паққос уради,
Аммо қўлдан мақтовни бермайин
Сават кўтаришиб юради.

* * *

Боғбон ота хурсанд бўлганидан
Ширин-ширин кулиб олади.
Йигитчалар сават тўлганидан,
Узумга ҳам оғиз солади.

Колхоз омборига мева тўлди,
Бироқ тамом бўлайин демас.
Толларнинг япроғи аста сўлди,
Боғбон шу чоқ уйқу ҳам кўрмас.

* * *

Кузнинг совуқ кунларига қолмай,
Меваларни олайиқ қоқиб,
Жинни каби шошиб келар бу ой,
Ёмғир босар, чақмоқлар чақиб.

Йигитча, қизчалар бирга-бирга,
Колхозига этади кўмак...
Баъзан кўп ишлашиб ботар терга,
Боғбон олқиш айтади бешак:

* * *

—«Балли, ўғилларим, кўз нурларим!
Балли, қизчаларим, бор бўлинг!
Сизда менинг умид, орзуларим,
Яшанг, ўсинг, беғубор бўлинг!»

Мана сентябрь ҳам биринчи кун —
Куздан дарак берди чинакам;
Ўлка бўйлаб кетди янграган ун:
—«Мактаб очиқ букун, ҳой укам».

* * *

Бизнинг гўдаклар ҳам каттакон
Етти ёшга кирган қиз-ўғил...
Китоб, узум, кулча қўлтиқлаган,
Мактаб сари солди сўзсиз йўл...

Нонуштага қиём — олуҳирот,
Кечки палов, беҳи босилур.
Ётар чоқда биттагина нашват...
Қазноқларга узум осилур...

Мактаб томон йўл олади сўзсиз,
Мактаб билим ва онг қучоғи!
Онғсиз киши гўё йўлсиз, кўзсиз,
Ёшлик айни ўқишнинг чоғи!

1938.

НАҲАНГ

Жўра ўқир эди беҳад китоблар,
Китобда жумбоқлар бўлар эди ҳал.
Ҳар сўроққа топар эди жавоблар,
Сирлар ва чигаллар аён галма-гал...
Денгиз остидаги улкан шаҳарлар,
Тоғларда қўзғовсиз ётган хазина.
Наҳанглар, тимсоҳлар, ёвуз аждарлар,
Қудуқ қазир эди киприклар — игна...

...Жўра улғайибди, зап танти ўғлон,
Денгиз тағларида қилар саёҳат,
Денгиз юлдузлари, юз бошли илон,
Унга дуч келади йўлда ҳар соат.
Дуч келди бир наҳанг ёвуз, беаёв,
Бадбуруш, баҳайбат, йўлини олар.
Кўзлари пирпирар мисоли олов,
Жўра қочди, наҳанг тез қувиб қолар.
Жўра сув устига чиқса ҳам қўймас,
Жўра тўлқинлардан ҳатлаб югурар.
Наҳанг қувар ҳамон, қолайин демас.
Пишқирар, ўшқирар ва наъра урар,

Жўра ҳам қўлига олади ханжар,
Ханжар тишларини қоқиб ташлай деб.
Йўқ... наҳанг тишларин қайрайди бадтар,
Бола суюқларин чақиб ташлай деб.

Сувни тўлқинлатиб ўқ каби учар,
Ўғлонни ялмамай ютмоқ бўлади.
Сув остига тушса, йўлини тўсар,
Сув устига қочса, тутмоқ бўлади.

Жўра тағин андак тўплади мадор,
Роса пойлаб урди наҳанг бўғзига.
Денгиз устин қоплар туман ва ғубор,
Ҳеч нима кўринмас ўғлон кўзига.
Пўртана ҳайқирар, тўлқинлар тоғ-тоғ,
Жўра якка ўзи қилади жанглар.
Жўра жанг қилади, Жўра ҳали соғ,
Ўраб олар яна беҳад наҳанглар...

Денгиз усти бўлди тугал қора қон,
Пайдо бўлар кўкда қора булутлар.
Жўра бўлса, олишар ҳамон,
Булутлар оралаб учар бургутлар.
Жўра олишади, терга ботади,
У кўради ногаҳ олисда қайиқ...
Юз бошли аждаҳо тутун отади:
«Қайиқ келмай туриб ютайиқ!»

Тер оқади йигит пешонасидан:
Қайиқ келар, тўлқин тоғларни ёриб.
Бола ҳолдан тояр, оғар эсидан,
Яна кўзин очар, ранги оқариб...
Кўзини очсаки, қайиқ эмас,
Пўлат кема экан улугвор.

Жўра кўрди, унда шу нафас —
Энг севган кишиси Ворошилов бор,
Елкасини қоқар, бошини силар:
— «Балли, йигит, ўтдинг оғир синовдан,

Наҳанг ўлди, ўғлим, зап урдинг ханжар,
Халос бўлдинг, қўзим, хатарли ёвдан».
Елкасига қоқар, бошини силар:
—«Балли, танти ўғлон, Ватан эркаси!
Сенинг шуҳратингни дўстларинг билар!»
Ўша дам уйғотиб қўйди укаси...
Укаси уйғотиб қўйди дафъатан:
«Туринг, чой ичайлик, туринг тез, ака!
Бугун имтиҳон бор табиётдан,
Юринг, кеч қоламиз мактабга!»

1938.

ЕТТИ ЙИГИТ ВА БИР ЧОЛ...

Суҳбат қилишарди сайҳонда хушҳол
Етти лочин йигит ва бир бургут чол...
Бири дер:—мен узоқ колхозда чўпон,
Колхоз моли учун аямадим жон,
Қоплон дуч келганда, олишдим якка,
Сиртлон билан қанча солишдим якка.
Менинг қўйларимни ололмас бўри,
Мендан овлоқ юрар бўрининг зўри.
Совуқ қиш тунлари қўзичоқлар тинч,
Иссиқ ёз кунлари бўталоқлар тинч,
Балодан, офатдан сақлайман ҳар вақт,
Ҳалол меҳнатимдан келди асл бахт.
Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим...

Бири дер:—мен ўзиқ тракторчиман,
Билиб олган эдим аён бурчим ман.
Эски нормаларни ташладим бузиб,
Мен ерни ҳайдайман ҳаммадан ўзиб.
Мен ҳайдаган ерлар пахтазор майдон,
Бир туп гўза очар нақ юз момиқжон.
Куз ойлари кўрсанг худ оппоқ денгиз,
Ҳалол меҳнат билан бахт ўзи эгиз.
Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Бири дер:—мен бўлсам сувчиман — мироб,
Сувни тежаб, ерни қиламан сероб.
Экинлар беш йўла қонади ҳар ёз,
Яшил далаларим қандоқ дилнавоз.
Тунлар ухламайман жилға бошида,
Ҳар маҳал ҳозирман ариқ қошида.
Бир томчи сув кетмас беҳуда, бекор,
Ҳалол меҳнатимдан бахту омад ёр.
Колхоз кўз тикканим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Бири дер:—мен эса қоровул эдим,
Колхозим мулкини ўз мулким, дедим.
Сақладим, қўридим қароқчилардан,
Илондан беш баттар алдоқчилардан.
Чўчитолган эмас босқин, дўқи ҳам,
Елкамни ўпирган тўнгиз ўқи ҳам.
Биқиндан ханжар ҳам санчдилар бир гал,
Мендан четлаб юрар ҳозирча ажал.
Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Бири дер:—мен-ку бир оддий кетмончи,
Гўдакликдан меҳнат кўнглим юпанчи.
Ошириб ишлайман тенгу тўшлардан,
Ҳатто жирканамаман қўли бўшлардан.
Пойгада чопгани тулпор отим бор,
Албатта ўзади, деган шартим бор.
Бу йил бир гектардан мўлжал юз бўлди,
Қувонган албатта қора кўз бўлди.
Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Бири дер:—теримчи эдим мен илғор,
Ҳаммани қолдирдим йўлда неча бор,

Ҳар куни бир хирмон тердим бир ўзим,
Чий бахмал бўлди, ҳа, қалами бўзим.
Тер тўкдим, давлатим ой сайин ошиқ,
Шойи белбоғ белга қандай ярашиқ...
Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Бирини дер:—агроном эдим колхозда,
Деҳқонга ёр эдим қишда-ю ёзда.
Вақтида яхобу, вақтида шудгор.
Меҳнатим тупроққа бирам мададкор,
Йилдан-йил ошади пахтадан унум,
Попада сигиру хампада уним,
Мотоцикл миниб, далани кезиб,
Ўзим, ўзлимимни жавобгар сезиб,
Кечқурун қайтаман янги уйимга,
Уйим тўла ҳозир янги буюмга.
Ҳурмат тўридаман, ёғади олқиш,
Билим ва тажриба берган-да болқиш,
Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Сўз олди ҳаммадан кейин Ўтаб чол:
— Офарин, дўстларим, бахтингиз ҳалол.
Ҳаммангиз колхозда илғор экансиз,
Меҳнаткаш, фидойи, номдор экансиз,
Мен ҳам ўз ишимга анча пишиқман,
Колхозда раисман, ерга ошиқман.
Тўю маъракаси ўтмайди менсиз,
Қишлоқда не чигил — битмайди менсиз.
Колхоз бахти учун жон аямадим,
Меҳнат саҳросида қолди кўп одим.
Колхозим пешқадам кенг Бухорода,
Тупроғи олтинга тенг Бухорода.

Колхоз кўз тутганим, таянчим, қутим,
Орден тақиб қўйди кўксимга юртим.

Суҳбат қизиб кетди, келди бахшилар,
Келди эл ичида номи яхшилар,
Келди ўйинчилар, бир тўп созанда,
Қўшиғи жонфизо қанча хонанда.
Майдон бир нафасда тўй тусин олиб,
Маҳалла-кўйларга садо таралиб,
Соз лапар кетидан қўшиқлар кетди,
Даврада айланиб у шўхлар кетди.
Нозик белларида қирқ кокили бор,
Лапарчи қизларнинг бурро тили бор,
Созандалар олди ажиб шўх мақом,
Жаранглаб турарди осмон — мовий жом.
Куйга — куй уланур, бахт ҳам безавол,
Еш бола сингари қувноқ эди чол...

1938.

ОРДЕНЛИ...

Зийрак чол уйқудан уйғонур саҳар,
Янги чопонини ташлар эғнига.
Уфқ ёқасидан тўкиларкан зар,
У секин йўл олар дала қўйнига.
Қайрилиб боқмайди шитирлаб тушган
Олтин япроқларга, куз чеҳрасига.
Боқмайди қировга, тўп-тўп учишган
Қушларга... фаслнинг янгроқ сасига.
Боқмайди саҳархез ўзидай чолга,
Сал қийшиқ минору азон мунгига.
Қайрилиб боқмайди кўҳна аҳволга,
Ўзга севги солган бобо кўнглига:
Олтин уфқларга чўзилиб кетган
Пахтазор ҳуснига тушар илк назар.
Саҳарда, тунларда ишқини тутган,
Бобо ёт севгидан қилади ҳазар:
— Кўксимга Ленинни таққан элимга
Саҳар саломини олиб бор, сабо.
Белга қувват, илҳом солди дилимга,
Даврингдан айланай,— дейди чол бобо,—
Даврингдан айланай, ҳар саҳар турсам,
Сурати ўтади кўзим олдидан.
Кўнгилда қолади ҳаттоки ўлсам,
Ҳеч нима ололмас уни қалбимдан...
...Йил бўйи тер тўкиб, қолар эдим оч,
Болаларим кезар эди дарбадар,
Бухоро тахтида нонкўр, олтин тож,

Евгон гўжамизга қўшарди заҳар,
Шундай саҳарларда миноралардан
Чўлларга оқарди кетма-кет азон.
Дўзах ваҳмасидан жон титрар экан,
Ранглар ҳам хазон...
Энди билсам, бари аврашнинг ўзи,
Зада эди юрак, хун эди жигар,
Доғули нағмаси экан ҳар сўзи,
Қарор топган экан тахтда жодугар.
Чолнинг сўзларини тинглар даласи,
У тунда ҳам ҳозир, саҳар ҳам пайдо.
Бахтиёр Ватаннинг кекса боласи,
Боғу роғ кўркида бахти ҳувайдо,
Тер тўккан чол бобо, дам олган тушда,
Юртига таниғлиқ улкан пахтакор.
Шу ариқ бўйида қилган нонушта,
Ҳар одим тупроқда унинг изи бор.
Шунинг учун бобо уйғонур саҳар,
Янги чопонини солур эгнига.
Уфқ ёқасидан тўкилганда зар,
Йўл солур пахтавор дала қўйнига.
Йўлда эшикларни қоқиб ўтар чол.
Каттакон қишлоқнинг ўчар уйқуси.
Боғларга меҳри-ла боқиб ўтар чол,
Ножўялик кўрса, оқарар туси.
Бобо кўзларидан қочмас ҳеч бало,
Бир зумда далани чиқар айланиб,
Уни танигандай тебранур дарё,
Тебранур кўз етмас пахтавор таниб.
Ленинни эслар у ҳар кун субҳидам.
Оппоқ соқолидан силайди сабо,
У ахир юртида жавобгар одам,
У ахир колхозда каттакон бобо.

1938. Бухоро.

ОНА ЖОНЛАР...

Қўшиқ

«Аёл — ёрти!» демишдир қуръонлар,
Ҳарамларда тутди сархуш хонлар.
Базмларда сочи паришонлар,
Кўкка учиб нолаю афгонлар
Бағри қонлардир, бағри қонлар...

Эмиш: аёл эрга чўри, қул, банда,
Эр амридан чиқса, тугал шарманда.
Қафасларда қолди гўё парранда,
«Ожиз махлуқ, деди, тутинг кишанда!»
На бўҳтонлардир, на бўҳтонлар...

На хуш даврон келди, ўзга ҳол ўлди,
«Аёл — одам!» сўзи заб мақол ўлди.
Бадгумонлар шармисору лол ўлди.
Аёл — бу ҳаётга хўб жамол ўлди.
Соз замонлардир, соз замонлар..

Гўзал Нурхон, Ҳожар бўлди садпора,
Элда гавҳар беҳад, битмас якбора.
Рафторингдан эл лол, сулув Тамара,
Ҳалима, Раҳима, Маҳбуба, Сора...
Хуш алҳонлардир, хуш алҳонлар...

Элимнинг қизлари машҳур жаҳонга,
Орденлари ёруғ сочар осмонга,

Тенг эга — давлатга, ерга, хирмонга,
Тенг эга, тенг соҳиб бахтга, давронга,
Тенг инсонлардир, тенг инсонлар...

Бири ҳамширадир, бири комиссар,
Камол топган, сўзи қиличдай кесар.
Бири туғиб берар ватанга аскар,
Бири кўкда учар, шамолдай эсар,
Мард жавлонлардир, мард жавлонлар...

Аёл — бу ҳаётда тўлин ойсумон,
Дўстимизсан мушкуларда бегумон.
Боғлайсан ўқ есак жангда ногаҳон,
Фарзанди — дилбандга эса меҳрибон
Онажонлардир, онажонлар...

Йўлингиз ёритур офтоб ўзи,
Кремль офтоби — оламтоб ўзи,
Давримизга ёзди зар китоб ўзи,
Бахтимиз қўшиғи ҳар бир боб ўзи,
Заб давронлардир, заб давронлар!

1939.

ҚҰШИҚЛАР

I

Құшиқлар, соз құшиқлар,
Баландпарвоз құшиқлар,
Оламга ардоқ ўзи
Жаранг овоз құшиқлар.

Улуғ байрам айёми,
Учар соз бахт мақоми.
Қўшиқларда жаранглар
Бахт берган одам номи.

Барқ урар Қизил майдон,
Тўрида улуғ инсон.
Ёнидан ўтар ўлка,
Ёнидан ўтар жаҳон.

Бу дам улуғвор, соз дам,
Нақадар азиз, кўркам.
Мардона колонналар
Куйлашур: «Ватан онам!»

II

Байроқлар, ол байроқлар,
Тулпор отлар ўйноқлар,
Ўтар эл ботирлари,
Кишнашар аргумоқлар.

Байроқлар, ол байроқлар,
Тошдан учар чақмоқлар.
Танклар ўтар сафба-саф,
Кўтариб тамтароқлар.

Байроқлар, ол байроқлар,
Самолёт заб ярақлар.
Азиз ватан самоси
Тўлиб кетар шу чоқлар,

Байроқларки жилвагар,
Мазмуни олам зафар.
Амаллар аломати,
Жозибадор нақадар.

Ҳилпирар, тўлқин урур,
Ўлмас шон, ўлмас ғурур!
Олам уфқларида
Еруғликлар туғдирур.

III

Баҳор на сулув фасл,
Жилваси асл,
Боғларда вафо-васл,
Гулгун муттасил.

Учар севги ғуссаси,
Ойдин кечаси.
Им қоқар ишқ ғунчаси,
Ширин бўсаси,

Бармоқлар ўч торига,
Оқшом чоғида.

Дил роз айтар ёрига
Висол богида:

«Жонгинам, сенда кўнглим,
Кел, ёнимга кел.
Тун соялар ёймиш жим,
Бўстонимга кел.

Най наво қилур, наво,
Дамлар вафокор,
Улкада кезар вафо,
Севги бахтиёр».

IV

Учар хаёл ноғиҳон,
Учади фақат.
Кўринур бутун жаҳон.
Босади ҳайрат...

Мана олам саҳнаси,
Қадим гузаргоҳ.
Бир ён — эрк тантанаси,
Бир ён — теран чоҳ,

Бир ён — бахт таронаси,
Гул очар баҳор.
Бир ён — эл вайронаси,
Эл сурунар зор...

Элимда баҳор борки,
Яшнар, тўлишур.

Дилимда баҳор борки,
Муҳаббат жўшур.

Дейман, бор бўл эй, қуёш,
Эй бахт маконим.
Юксал, мудом довон ош,
Жоним-жаҳоним!

1939.

ЯЛИ-ЯЛИ...

Кўшиқ

Даряси кўп дардга даво яли-яли,
Лим-лим оқар, бўлмас адо, яли-яли.
Ховлиқиши телбанамо, яли-яли,
Боқмай ўтар асти қиё, яли-яли,
Шовқинидан тўлди ҳаво, яли-яли.

Қиргоғида қиргоғи йўқ дашт ётар,
Телба оқим қанча теран, шўх ўтар,
Ташнасига қатра сув берса нетар?
Қатра тугул заррасига зор этар,
Мағрур ўтар шому сабо, яли-яли.

Дарё жамолини кўрарманми, дер.
Ошиқ экан қанча замон ташна ер,
Қанча замон бўсасини энди бер.
Тўйни қилур танти элим нарра шер,
Дашту дала топди сафо, яли-яли.

Дашт юзига юрди элим қаҳрамон,
Қудрати зўр — топмағуси тоғ омон:
Бахт сувини очғувси у бегумон,
Бўстон ўлур, сувга қониб ҳар томон,
Тўлқинида меҳру вафо, яли-яли.

Бўйларида сухсур учар, ғоз учар,
Қирғовул, оққувлар этиб ноз учар,
Булбул ўқир, нағма хушовоз учар,
Қишни қувиб кўклам учар, ёз учар,
Кўкка тўлар савт-садо, яли-яли.

1939.

ШОДИЕНА

Янги, зўр дарё бўйлаб тошқин келади,
Чўлга ободончилик шошқин келади.
Сувга қонар, дам олар азиз она ер,
Гул асри, унум асри ёрқин келади.

Янги зўр дарё бўйлаб иқбол келади.
Лим-лим бўлиб, чайқалиб оқ бол келади.
Саҳарда келинчакдай уйғонар саҳро,
Асрлик уйқусига завол келади.

Янги, зўр дарё бўйлаб оқин келади,
Жизгинак саҳроларга салқин келади.
Баракатли панжалар ёяди дарё,
Сакрашига узоқлар яқин келади.

Янги, зўр дарё бўйлаб тўлқин келади.
Қадимий орзуларга яқун келади.
Тўлқинида ушалар дилдаги тошлар,
Сув деганинг гулдураб ҳар кун келади.

Янги, зўр дарё бўйлаб бахт хуш келади.
Беҳаёт майдонларга хуруш келади,
Кўкалам ува олиб, чечаклар олиб,
Фаровон ва бахтиёр турмуш келади.

Янги, зўр дарё бўйлаб мўл бахт келади.
Уни қамраб олгали эл шахт келади.

Зўр бинолар қурамиз канални бўйлаб,
Жаҳонга кўз-кўз қилур соз вақт келади.

Дарё бўйлаб баланд, зўр армон келади,
Баҳодир элимизга хўб шон келади.
Чўлларнинг сийнасида жаннатлар бўлур,
Сайри жаннат этгали жаҳон келади.

Янги, зўр дарё бўйлаб урфон келади.
Маърифат барқ уради — шодон келади.
Аср поғонасини ойларда ошиб,
Жаҳонга мард, баҳодир инсон келади.

Янги дарё бўйлаб сув чандон келади,
Пахтаю мева, ипак, мўл дон келади,
Халқим севгиси билан тошиб, шодумон,
Пахтакор республикам хандон келади.

1939.

ОЙ ЮЗЛИ...

Кеча ойдин, кўз ойдин!
Мен сўрадим сўз ойдин,
Ой деди: ой юзлигинг
Ойдинроқдир юз ойдин.

Қўзим, сен эркатойсан,
Шўхликда тентак сойсан.
Юлдузлар орасида
Тўлин ой, тўлин ойсан.

Ойдинда денгиз сулув,
Сувда ой тенгсиз сулув,
Денгиздан ҳам, ойдан ҳам
Ой юзли шу қиз сулув.

Сув усти қора бахмал,
Шуълалар нақши зарҳал,
Ой туққандан яхшироқ
Оқшом сен келган маҳал.

Соҳилларда най чалай,
Куйла, ҳамоҳанг бўлай,
Хоҳла, дўст тут ўзинга,
Хоҳлагил, аканг бўлай.

Бир йўл кўрдим, тўймадим,
Юз йўл кўрдим, тўймадим.
Бир бало бўлса керак,
Минг термулдим, тўймадим.

Булбул дер: очил, ғунча!
Сайрар зор очилгунча.
Сайрайман зору нолон,
Ой юзинг тўсдинг бунча...

Ойдинда кўрай сени,
Боғимда кўрай сени.
Саҳнада жавлон этган
Чоғингда кўрай сени...

1939.

* * *

Кўзларим йўли устида,
Ёр келур, жононим келур.
Меҳри кулиб дийдасида,
Ёр келур, жононим келур.

Севганига этмас жафо,
Ваъдасига айлаб вафо,
Сайр этгали боғ босафо,
Ёр келур, жононим келур.

Шаҳло кўзи юлдуз мисол,
Қирқ кокили қундуз мисол,
Кулса, юзи қундуз мисол,
Ёр келур, жононим келур.

Бахт ялласин куйлаш учун,
Дилни боғлаб дилга бутун,
Вафосига етиб букун,
Ёр келур, жононим келур,

1939.

ДАМ

Салқин оқшом, чиройли оқшом,
Япроқларга тушар аста нам.
Йўллариингга боқдим интизор,
Йилдай узун ва турғун ҳар дам.

Аста-аста келдинг сарвиноз,
Тўлқинларга тушди юрак боз.
Ўргилайин бахтимдан ўзим,
Дамлар на хуш, оҳ, дамлар на соз!

Оқшом... Оқшом ойдин, сеҳргар,
Сен ёнимда сеҳргар дилбар.
Бир даммини йилга бермайман,
Йили бир давронга баровар.

1940.

* * *

Сен у ёнга кетдинг, мен бу ёнга,
Мен олдинроқ, сен бир оз кейин.
Иккимиз ҳам келдик гулистонга,
Юз кўришдик... энди не дейин?

Эсар йигитлигим тушди эсга,
Яхши эди ҳеч учрашмасак.
Дилда жой бор ҳали жўшқин ҳисга,
Дили қурғур ҳали ҳам тентак.

Нечун юзларингда хижолат бор,
Нега ҳайрон шаҳло кўзларинг?
Нечун лолсан, наҳотки бу иқрор?
Лабларингда қолди сўзларинг?

Нечун қақроқ ёқут бу дудоқлар?
Сенми ўша кўзи сузугим?
Бармоғингда нечун, айт, ярақлар
Ҳануз ўша менинг узугим?

1940.

ТҮЙГА АТАГАНИМ...

Жўралар, тўй қутлуғ бўлсин,
Гуллар сочай бошингизга.
Қадаҳларга бода тўлсин,
Бол татисин ошингизга.

Бирдай сулув сиз икковлон,
Пахтазорим ўзғирлари.
Теримчи қиз, ботир ўғлон,
Гул диёрим кўз нурлари...

Созчи куйлар чалиб мақом,
Шоир тўқир жонон ғазал.
Тўй — умрда тансиқ айём,
Севишганлар тўйи гўзал.

Ширин ёшлик берди замон,
Қадрин ҳар ким билса қани.
Ишқ умрида янги даврон —
Икки умр қўшилгани...

Қўш кафтардай яшанг иноқ.
Оналар дер: қўшақаринг.
Мард йигитга севги синоқ,
Эрка бўлса севган ёринг.

Ишқ дегани — олий туйғу,
Олиб учар самоларга,
Юз яшасин ўтли суйғу,
Донги кетсин дунёларга.

Бахт ўқидим юзингизда,
Қутлуғ дўстлар шодиёна.
Шодиёна тўйингизда
Қутлов сўзим шоирона:

Бахт устига бахтлар келсин,
Соя солсин бошингизга.
Тўй устига тўйлар бўлсин,
Етинг юз бир ёшингизга...

1940.

* * *

Офатлар қочиқ бизга,
Оқ йўллар очиқ бизга,
Она-Ватан ҳурмати
Кўзда қорачиқ бизга!

Дўстлик — ярашиқ бизга.
Оламлар ошиқ бизга.
Дучор келса машаққат —
Тантилик — машқ бизга!

1940.

УЙҒОН

Уйғон, әркам, кўзинг оч,
Тонг ёйди заррин қулоч.
Бош устингда айланиб,
Учиб ўтди қалдирғоч.

Аллақачон ботди ой,
Тур, ётмагил, әркатой.
Қанот ёзиб осмонда,
Куй бошлади бўзтўрғай.

Кутади ўйинчоғинг,
Кутади қўзичоғинг,
Кутади ер тепиниб
Шўх, ўйноқи тойчоғинг.

Кутади дафтарларинг,
Бўёқларинг, зарларинг,
Кутар учгиси келиб
Бир талай кафтарларинг.

Гуллар интизор боқар,
Сувлар чарх уриб оқар,
Сенинг учун тонг отиб,
Қуёш машғала ёқар.

Уйғон, эркам, тур, эркам,
Кўз сол, олам на кўркам!
Сен учун боғча, боғлар,
Оламлар бермиш ўлкам!

Уйғон қўзим, юзинг юв,
Тонг — ўзингдек соф, сулув...
Шошил, шошил, мактабда
Кутади сени ўқув!

1940.

УЙЛАР

Тонг чоғи қарайман уфқ томонга,
Кўк юзини тутар олов ловва-лов.
Гўё, қанотини ёяр жаҳонга
Жаҳонни тутгулик қирмизи ялов.
Нақадар чиройли товланишлари,
Нималарнинг рамзи бу ол ранг хил-хил...
Узоқ уфқларда не ҳодиса бор?
Дунёдан хабар ол, оловли кўнгил!
Тонг чоғи уфққа ташлайман назар.
Дилни гирдобига олар ажиб дам.
Хаёл қанотланар — оламни кезар,
Дейман: кошки, туғдор бўлолсам мен ҳам!

Денгиз қирғоғида ўтирганим бор,
Тўлқинлар тоғ-тоғу ранги кўк шиша.
Баъзан хуружидан титрар қоялар
Ва қушлар безовта учар ҳамиша.
Нақадар қудратли толпинишлари,
Нелар баён айлар бу зарблари зил,
Тоғ-тоғ тўлқинларнинг орзуси нима,
Юрагига қўл сол, тўлқинли кўнгил!..
Денгиз қирғоғида ўтирганимда
Денгиз гирдобларга ташлаб тик қадам,
Ушатсам денгизлар тилсимотини,
Сўнгсиз муҳитларнинг қулфин очолсам!

Қорли чўққиларда юрганман ёлғиз,
Оҳ, яшил даралар нақадар создир!
Булоқ бўйларида гул, райҳон, ялпиз,
Қушлар хушовоздир, баландпарвоздир!
Нақадар жилвагар қия тўшлари!
Бу на давлат, гурур, сипоҳлик нуқул?!
Юзар ҳаволарда она бургутлар,
Кезар чўққиларда ишқибоз кўнгил!
Қорли қояларда юрганда якка,
Шоир ўзин сезар шунчалик бардам.
Дейман: оқ қоядай бўлсам абадий,
Лочин каби мағрур парвоз этолсам!

Узун тунлар бўйи кўз нурларим банд,
Тонглар отқизаман жилдлар варақлаб.
Бирин юлдуз монанд, бирин ой монанд,
Келур устозларим чақнаб, ярақлаб.
Нақадар нуроний-ўйчан инсонлар,
Ҳар қайси одамзод севган мард ўғил...
Ҳам Пушкин, ҳам Гейне, Шота, Алишер,
Мадад ол, мадад ол, э ўйчан кўнгил!
Узун тунлар бўйи кўз нурларим банд,
Дейман: эр йигитга қирқ ҳунар ҳам кам!
Санъаткор ошиғи соз Ватанимда
Кошки, тилга олгулик шоир бўлолсам!

1940.

А Ч Ч И С О Й

Боболарим юрти — бужур Қоратоғ,
Олма тўқайларинг имлаши яхши.
Хонқиз чўққилари нақадар бедоғ,
Ҳар қари чўпонинг бир улуғ бахши...

Этакларинг яйлов, созлоқ ва пода,
Қайдаки сув бўлса, қатор ўтовлар.
Қалдирғоч уяси янглиғ кўринур
Тоғнинг камарида қалин қишловлар.

Олқар сурувлари дараларингда,
Баҳор тошқинлари олиб қочар от.
Адашган қўзига човт солар бургут.
Осуда ҳаёт...

Сой ариллаб оқар, қўпорар харсанг,
Харсанг чўп парчадай чарх ўрар ночор.
Нақадар ўтовлар оқиб келади,
Ўркач-ўркач тўлқин на зилзилакор.

Еттикўл қаерда гар сен бўлмасанг!
Жийдазор, пичанзор, новча қамишлар,
Тўқайда қирғовул, кўлда ўрдак, гоз,
Қобонлар кезади мисли гавмушлар.

Учиб-қўнар, сайрар юз хил парранда,
Елғизга дуч келар бўри ё қоплон.
Бир-бири қонини ичар дарранда,
Туяни чўкдирар йўлбарс ногаҳон.

Етимкўл, Қобонкўл, Кўккўл, Ойдинкўл,
Наҳангга ем бўлур авайсиз тушган.
Қайиқларда юздим болалигимда,
Узоққа борма, деб бобом уришган...

Куз чоғи, эсимда, ўт кетар эди,
Тунларда боқардим узоқдан ҳайрон.
Олис қишлоқни ҳам дуд тутар эди,
Қочарди қобонлар, қочарди жайрон...

Нега Аччисой дер сени билмайман?
Ахир, қатралари ҳаётбахш сувсан.
Одамзод қонади, тупроқ қонади,
Жонивор қонади, бойсан, эзгусан.

Офтоб таптида қақраган палак
Лойқа тўлқинингга ошиқ ёз куни,
Бир қонса, бас, пишар шакар қовунлар,
Сендан бошланади ёзги соз куни...

Сен бўлмасанг қуриб қолар мингбулоқ,
Сен бўлмасанг қайда Уйиқ ва Музбел?
Сен бўлмасанг қайда сулув Кўкқие,
Барига яшиллик берган лойқа сел...

Сен бўлмасанг қайда Ёйиқ, Мойбалиқ?
Лиммо-лим Еттиқўл нетарди сенсиз?
Сен бўлмасанг қайда Ясси, Ёйилма,
Яна қумлар босиб кетарди сенсиз...

Телба тўлқинларинг чўллардан ошиб,
Кўлларни тўлдириб, сирга шошилар.
Тошганингда асло бўлмас ёнашиб,
Ночор от чопишар мироббошилар.

Тўғонлар бузилур, бандлар бузилур,
Лойқа босиб қолар кузлик буғдойлар.
Денгиздай мавж урар тизза бўйи ўт,
Маст бўлиб чопишар қулунлар, тойлар.

Табиат кийинар кўкламга хос тўн,
Ялпизларнинг бирам анқийди ҳиди.
Атлас тепалардан кўз узиб бўлмас,
Қанот қоқар дилнинг мудроқ умиди.

Телба тўлқинингни тўсар кун келур...
Мунча ҳам мағрурсан шошмай тур ҳали.
Она Сирдарёдай солинур жилов,
Ўзинг қойил бўлиб, дерсан: ҳа, бали!

Ҳали бир қатранг ҳам бекор кетмагай,
Ҳали тўлқинингга зор қишлоқлар бор.
Тўлганарсан одам ихтиёрида,
Ҳали зор, армонлик бўз тупроқлар бор.

Телба сой, сенга ҳам келади кезак,
Мунчалар ҳовлиқиш, мунча бебошлик?
Тошларни тошларга урма мунча ҳам,
Сенга одат бўлур ҳали ювошлик...

Оқарсан одамзод истаган ёққа.
Йигит қўл солгуси ёри бўйнига,
Уйнаб-уйнаб ҳали кирарсан ўзинг
Ошиқ ва ташна лаб тупроқ қўйнига.

Ва кўклам ёмғири симсилаганда
Бўз қирларга инсон экар кўчатлар;
Боғлар, хиёбонлар пайдо бўлгуси,
Явшанзор даштларда сабза-кўкатлар.

Хазиналар тўкар сахий, қўр тупроқ,
Яшил пахтазорда гавҳарлар унар.
Узоқларни кўзлаб йўл солган йўлчи
Танг қолар ва жаннат диёрда тунар...

Нега Аччисой дер сени, ҳайронман?
Ахир ҳар қатраси муборак сувсан.
Майли, бугун кўпир, майли, бугун тош...
Эрта яна азиз, яна эзгусан!

* * *

Тоғда қўрғошин бор, темир бор ва қор...
Сен оқиб чиқасан конлар қаъридан.
Қўрғошин тоти бор қатраларингда,
Тўтиё оласан тоғнинг бағридан.

Шунинг учун оқар тўлқининг лойқа.
Шунинг учун сувинг таъми аччиқроқ.
Боболар атаган сени Аччисой,
Аслида ширинсан, тотлисан бироқ...

Келди асрий муддат, ижодкор замон,
Қоратоғ кўксига қўл солди одам,
Яширин хазиналар қулфини очиб,
Ўлка учун қора зар олди одам.

Одам бу ўлкада соҳиби фармон,
Одам бу ўлкада соҳиб ихтиёр.

Одам бу ўлканинг танидаги жон,
Янги дунёларни қурувчи девкор.

Одам бу ўлкада яратувчи куч,
Тап тортмас дўзахлар, тилсимотлардан.
Манзилини топди қадим эртақлар,
Ҳақиқат устундир учар отлардан...

* * *

Холий ва ёввойи Қоратоғ бағри,
Бағрингда бетилсим талай кон кўрдим.
Кўксини очмишдир қора ер қаъри,
Қора зар қазиган мард инсон кўрдим.

Қора зар қазиган инсон кўзида
Бахти чароғини чароғон кўрдим.
Устакор бўлибди чўпон болалар,
Давронларга тенгсиз хўб даврон кўрдим.

Ильич чироқлари дараларингда,
Подалар мағрашар, радио куйлар.
Икки тоғ ораси шу қадар ёруғ,
Ярқирар тун бўйи қатор оқ уйлар.

Сойларнинг телбаси, қайсар ва шўх сой,
Қоратоғ онангдир, хазинанг қордир.
Бағринг ҳали қулфли тилсимларга бой,
Қоратоғ, ҳали кўп сирларинг бордир.

Мунча ҳайқиргунча, телба тўлқинлар,
Симларга қувват бер шалолалардан,
Яна ҳам ёруғроқ бўлғуси тунлар
Шалолалар отган шароралардан.

Майли, бўй бермайсан, йиллар уриндик...
Майли, бугун кўпир, ўз майлингча оқ.
Асов нор туядай уриб бурундиқ,
Еввойи буқадай солгаймиз бошвоқ.

Чўпон қўшиғини тинглаган тоғим,
Кўклам тошқинидан бадмаст, тентак сой,
Яйлоғим, қишлоғим, навниҳол боғим,
Қулочингни кенг ёй, қулочингни ёй!..

Боболарим юрти бужур Қоратор,
Олма тўқайларинг имлаши создир.
Ҳаёт оғушингда жўшқин, кўркам, соғ,
Бахши хаёлидай баландпарвоздир.

1940. Қоратор.

ҚИЗҒАЛДОҚ

Йигит ёшимгача қишлоқи эдим,
Қуёнларим қашқа, тойчоғим тўриқ.
Бола хаёлимни олиб учарди
Явшон тағларидан учган булдуриқ.
Ташна қушлар келур айни туш пайти,
Тузоқлар қўярдим сув ёқасига.
Илинар олифта каклик жўжаси,
Қил тушиб чиройли бағбақасига.
Тонг чоғи турардим қушлардан бурун,
Тинглай деб парранда куйини саҳар.
Тўрда, қафасларда толпинар эди
Тўрғайдан тортиб то қирғийга қадар.
Кўнглимни тутолмас на ов, на ўйин,
Нимадир излардим, билмайман ўзим.
Хаёлимни олар чўлларда қуюн,
Тепаларга ҳайрон боқарди кўзим.
Инсон бола чоқни унутарми ҳеч?
Тегирмон ўйнардик сув ёқасида.
Шикоят қилардик бўғиқ ҳаётдан,
Улкан ғарамларнинг жим орқасида.
Бир дафъа Саргардон, йўл канорида,
Ясси қир бағрида сен бўлдинг дучор.
Қизғалдоқ... ҳеч гулда бундай жило йўқ,
Сен учун адашдим чўлда неча бор.
Сен, эй, далаларнинг тантиқ чиройи,
Ясси тепаларнинг эй ярашиғи,

Мен ўша кунданоқ бўлдим шайдойи,
Қолди соққаларим, олқор ошиғи...
Қолди қафасларда каклик жўжалар,
Қолди сулув қийғир, қолди бедана.
Қолди қашқа қуён, тўриқ гўноним,
Янги савдоларга берилдим яна.
Менинг дилкашларим тенгдош чўпонлар,
Менинг овунчоғим бўлди қизғалдоқ.
Дафта-дафта териб келтирар эдим,
Ҳам ўйин, ҳам юпанч, ҳам дилга алдоқ.
Ўша кундан бери ажаб мафтунман,
Эсингдами териб йиғлаганларим.
Эсингдами тақди олиб қўлимдан
Сени болаликда севган дилбарим.
Мен унга қўйгандим сенинг отингни,
У ҳам сулув эди, қирмизи чирой.
Лола юзлигимни кўролмас бўлдим,
Далани тарк этди лола таққан ой.
Мендан йироқ тушди қизғалдоқдай қиз,
Беишқ дил умрбод бўтадай бўзлар.
Эсиз у латофат, у дилбар эсиз,
Оқ парда остида қадалган кўзлар...
Қишлоғимдан кетдим бола чоғимдан,
Мунча эрта тушди бошимга савдо.
Сарғайдим, ранг ўчди ол яноғимдан,
Еш умрим довда...
Мен бугун учратдим ясси тепада,
Хаёлимдан ўтди болалик даври.
Қани жўраларим, қани лола юз,
Бошимдан учдими эсарлик ҳоври?
Еш бола сингари ўксиб йиғладим,
Сўлди қизғалдоқлар, сўлди чаманлар.
Мен йигит умримга топмайман баҳо,
Ёдимга тушганда йиғлаб кетганлар.

Чаманзордан ўтдим, сувлари равои,
Кўнгил, қишлоғингга мунча боғлисан.
Ясси қирлар кўрки, сулув қизгалдоқ,
Гулзор ўртасида турсанг ҳақлисан...

1940.

ҚИЗ

Оқшом... Тун соядай келади жимжит,
Ҳар дам бир умрдай сезилади зил.
Ой чиққунча бунда одам бўлур хит,
Ёрилиб кетгудай тўлғонади дил.

Яхлит бир пардага бурканур толлар,
Тоғларнинг қораси хира ва чигил.
Туш-тушдан учишиб келар хаёллар,
Оқ қоя, арчазор товланмас хил-хил

Шунда, жимжитликда аллақайлардан
Сен аста бошлайсан роҳат машқини.
Одамлар туради бир-бир жойлардан,
Дилда қўзғалади ҳаёт тошқини.

Тун сингари аста босиб келади,
Сув сингари сарин жимиб келади.
Тоғ елидай шошқин эсиб келади,
Кўл мавжи сингари тиниб келади.

Бўзтўрғай сингари айтар юз наво,
Булбул қўшиғидай жаранглар толзор.
Бўғиқ кўнгилларга гўёки даво,
Жимжитликни бузиб келар шифокор.

Нақадар мунг ётар бу пардаларда,
Утган умрларнинг оҳу зорими?
Қушлар чирқилламас тол паналарда,
Уста бармоқларнинг кўринг корини...

Тўлқинланиб учар оҳиста оҳанг,
Тўлқинланиб учар теран туйғулар.
Бир лаҳза тўхтаб қиз созлайди таранг,
Кўзлардан қочади оғир уйқулар.

Санъат чўққисига кўтарил, қўзим,
Тарат шўх қўшиқлар, тарат шўх баёт.
Жўр бўлур ғазалим, юрагим, сўзим,
Жўр бўлур шодумон ва рангин ҳаёт.

1940. Шоҳимардон.

ҚОЯ

Толзор куз рангида ва салқин.
Дарахтларда япроқлар олтин.
Тоғдан эсар ел оқин-оқин,
Тагин бўлур тин.

Толзор куз рангида, булоқлар —
Бари киймиш ёқут сарупо.
Кўзни алдар хил-хил бўёқлар,
Оҳ, на дилрабо!

Толзор қолди, тоғларга ошдим,
Тоғ устида қор бор бел бўйи,
Арчазорга кириб адашдим,
Гўё йил бўйи.

Атай излаб келдим, оқ қоя,
Сен нақадар мағрур ва кибор.
Имлагандай бўлгандинг боя,
Кўнглингда не бор?

Кетар чоқда бир кўрай девдим,
Сенинг мағрур ҳуснингни аён.
Тошлоқлардан йўл солиб келдим,
Сиринг эт баён.

Тилга кирди қоя, тингладим:
«Мен азалдан яралдим мағрур.
Кел, тепамга ош одим-одим,
Жаҳон кўринур.

Ўмровимда қор хазинаси,
Мана, ён-беримда ирмоқлар.
Мана музлар, садаф сийнаси,
Мана булоқлар.

Арчалар мўл тош кўкрагимда,
Мана бу ён яшил яйлоқлар.
Дафина кўп кенг юрагимда,
Қатларим сақлар.

Кучинг бўлса юракка қўл сол.
Қудратингга қойил бўлайин.
Аямайин, майли барин ол,
Ҳеч аямайин».

«Қоя!— дедим,— ҳой мағрур қоя!
Юрагингга албат қўл солғум!
Хазинанг-ку мўл, бениҳоя,
Барини олғум!»

1940.

БАРАКА ТОМЧИЛАРИ

Оқ туман оқади юксак тоғ бошидан,
Шамол қувламоқда водий устига.
Ҳайратда боқаман ясси оқ тошидан,
Бир зумда кўк кирар мрамр тусига.

Бир зумда очилур оқ елкан саноқсиз,
Бошимнинг устида бари сузишур.
Шу қадар кенг кўкда тинимсиз, қўноқсиз,
Чақнашур, яшнашур, сукут бузишур.

Оқ, тиниқ томчилар худди дур донаси,
Тўкилур, сочилур дала бетига.
Юксак тоғ бўлмаин фақат бош панаси,
Аста йўл солишар саҳро кетига.

Қатралар тушади... Дақиқа ўтмаин,
Ювиниб, ярқираб қолур арчазор.
Оқ булут бўз саҳро устига етмаин,
Қушларнинг қўшиғи келур лутфикор.

Ҳавога тўймайсан, ҳаволар муаттар,
Кўзларинг тушади тўлин ойига.
Қарайсан: на шамол, на ёғин, на хатар;
Оқ туман қайтади тагин жойига.

Гўёки шўх шамол боғларнинг юзидан —
Гардини олгали булутни қувмиш.
Булут ҳам чиқмайин шамолнинг сўзидан
Тўқайзор, экинзор юзини ювмиш.

Барака ёғади бу олтин тупроққа,
Бир зумда мусаффо, кўм-кўк айлана.
Жон кирмиш япроққа, ҳаттоки тош-тоққа,
Ёмғиржон, ёғ дейсан, ёғ ёмғир яна.

Қорли тоғ оқ мрамор силсила сингари
Дилни беихтиёр ҳуснига боғлар.
Кўзларга кўринмас на сулув, на пари,
Тушимга киради ҳар кун у тоғлар...

1940. *Шоҳимардон.*

НАВОИЙ

Узун тунлар бедор ва танҳо,
Утираман тикиб кўзимни.
У келади ярқироқ сиймо,
Унутамаман бир дам ўзимни.

— Сиз ўшами, келинг, марҳабо!
— Мен ўшаман, лол бўлма, бўтам.
— Кўз тутганман, муҳтарам бобо.
Кўз тутганман азизим-отам.

— Мен ўлганман, унутдингми ё?
— Улмагансиз, ўлмайсиз ҳали!
Сиймосида барқ урди зиё:
— Балли, саҳар суҳбат маҳали...

Кўз олдимда нуроний сиймо,
У забардаст қаламқаш инсон.
Дафтаримга қилади имо,
Ғазалимни ўқидим ҳайрон.

— Балли,— деди,— андак ҳавас бор.
Ҳикмат деган ғазалга ҳусн,
Чидам даркор, вазминлик даркор
Куйлагани эрлар туйғусин.

Умринг ёруғ, Ватанинг ужмох,
Мендан сўра, мен ёниб ўтдим.
Англамади замона, эвоҳ,
Беш асрким, шу кунни кутдим.

Бешигим у қадимий қалъа,
Балки оғам у Баҳром сардор,
Балки онам нозанин Лайло,
Балки синглим Ширин нолакор.

Балки юртим у зангин дара,
Балки дўстим Фарҳод паҳлавон.
Аммо, асринг баланд юз карра,
Ҳар пояда бир улуғ дoston.

Искандардан ўтик ва аъло
Муз тоғида у тўрт қаҳрамон.
Шириндан ҳам кўзлари шаҳло
Қизлар кўрдим, фахри бир жаҳон.

Тилсимларни очур бегумон,
Полвонлари эртақдан баланд.
Қуёшларки, қочади туман,
Замоналар кутган, жон фарзанд.

Кўкни олур Ватанинг азми,
Хазиналар очур тоғлардан.
Афсонадан баланд ҳар базми,
Кўшиқ учар чаман боғлардан.

Овод элнинг армони борми?
Мен у чоқда ёш тўқдим талай,
Бугун боқиб кўзим тўярми?
Ҳар ким ҳам дер: шоиринг бўлай...

Шоир кетди... Кўз узмай қолдим,
Кетди буюк у аламдийда.
Чўчиб турдим, бир назар солдим,
«Хамса» турар бошим тагида.

Кўк ғуборсиз, юксакда қуёш,
Лайло янглиғ вафодор ва ёш.
Достон ила ухлаб қолибман,
Тушларда ҳам шоир суҳбатдош.

1940.

БОҒИМНИНГ ЧЕЧАКЛАРИ

Оҳ, сулув чечаклар, сулув чечаклар...

Қирмизи барглардан кўз узиш маҳол,
Қиз бола кулгуси янглиғ қувноқсиз,
Қиз бола уйқуси янглиғ юмшоқсиз...
Эрта саҳарларда уйқумдан кечиб,
Қўшиқ эшитганман тағларингизда,
Ғазал тўқиганман баргларингизда.
Мен ўзим этганман сизни парвариш,
Севгилим юзига юз қўйган каби —
Сизга саҳарларда юзим суртганман,
Товланган баргларга кўзим суртганман.
Оҳ, сулув чечаклар, сулув чечаклар...

Қизил ранг — кўнглимда латофатли ишқ,
Пушти ранг — дерларки, — шарофатли ишқ
Буларни келтирдим ардоқлаб сизга,
Нақадар нафису, нақадар хушбўй...
Булар — бари менинг пешона терим,
Булар — менинг жўшқин ишқим ва меҳрим...

Лекин, афсус бари шу гўзалликда
Сизнинг жамолингиз олдида лолдир,
Сизнинг камолингиз олдида лолдир!
Сиз жаннат гулисиз, сиз жаннат гули...

Эй, сўлим чечаклар, сўлим чечаклар!
Ерга аён этинг кўнглимни тугал.
Хар гул алоҳида айласин баён,
Инжа муҳаббатим, тошқин севгимни,
Кечалари бедор соғинганимни...

Оҳ, сўлим чечаклар, сўлим чечаклар.

1940.

МАЙПАРАСТ

Нега бундоқ — наҳот ногирон?
Ким биларкин дилу дардини?
Шалақ, шилқим, ёввойи, нодон,
Асти қўймас оҳи-сардини.

Сўрагай маст, сўрагай беҳуш,
Гўё ҳаёт — наздида бир туш.
Гоҳо босиқ, гоҳо енгил қуш,
Не юваркин кўнгил гардини?

Ранги беқон, кўзлар — туташ қон,
Юз ювуқсиз, асабий, нимжон,
Саҳарликка баъзан топмас нон,
Кўтаргусиз баъзан қаддини.

Жонга тегар кундалик нози,
Маҳаллани бузар овози,
Эл афтини кўрмаса — рози,
Сигдираркан токай ҳаддини?

Тентирайди баъзи кун хумор,
Паст кўчада пойлармиш шикор,
Ханжари бор — бадкорига ёр:
«Кўриб қўй,— дер,— йигит мардини!»

* * *

Аввал кеча кимдир дод солмиш,
Қоровул чол ҳуштагин чалмиш,
Ғафлат босиб, ўртада қолмиш,
Боғлашмиш тез у ашаддийни!

Чавақланмиш паттачи жувон,
Қора сочлар бўялмиш ол қон,
Бир қултум май учун шу ҳайвон
Ишга солмиш тиғнинг зардини.

Нега бундоқ — ўзига аён,
Писанд эмас кўзига жаҳон,
Юз ювуқсиз, ўзи беқатрон,
Ори ўртар йигит мардини...

1940.

ХОЛТОШ

Киши қирқдан ўтгач кирармиш ақли...
Шундай Холтош ҳам,
Бағрин куйдиргандек боболар нақли,
Босар баъзан ғам.
Қайлиғи кечалар тонггача тинмас,
Айтади алла.
Холтош кўзига ҳам ҳеч ором инмас,
Сирқирар калла:
«Кони ташвиш-ку бу тилсиз чақалоқ,
Эй, шўрлик она.
Кечалари шундоқ ўтгандир уйғоқ,
Зору парвона...
Кони ташвиш-ку бу: ювса, тараса,
Тебратса кун-тун,
Ўзи сўлғин, чарчоқ — кулиб қараса
Бешикка беун...
Эй, она тақдири, она тақдири,
Оғир нечоғлиқ.
Ҳануз яралганмас она тасвири,
Сийнаси доғлиқ...
Менинг ҳасратимда кетди бевақтроқ,
Сўнди шам каби.
Қирқ ёшида сочи пахта каби оқ,
Титроқ, асабий.
Одам бўлганимни кўрмай кетди-я,
Мунглуғ, бедармон.

Бир кун ҳам бахт шавқин сурмай кетди-я,
Дилида армон...»

Сандиқда қолибди атоғлиқ белбоғ.

Холтош тагин ганг.

Емай-ичмай балки жамфармиш узоқ...

Аттанг, юз аттанг!

Ҳаётдан ўрнини топди-ку ҳозир,

Лек онаси йўқ.

Кеч ҳозир, ёш тўкиб эслар бирма-бир,

Эслар бўлиб чўқ:

...Маҳаллада танҳо сўққабош,

Дўппи ярим, бепарво, беор.

Тирик боқим, бибурд, бағри тош,

Бор-йўғини ўртамиш қимор.

Ярим тунда келар: «Она... Ошшш!»

Қари она шу кулфатда зор.

Тоқати тоқ, нурсиз кўзда ёш,

Ҳасратида қадди ёй, бемор.

Токай ғалва, токай бу бардош.

Кўтарарми бундоқ юкни нор?

Ўғил дарди элу юртга фош,

Ҳар кун таъна... ўғил сабабкор...

«Қошки қўйса дайдишни Холтош,

Саёқ кўнгли топсайди қарор,

Тўй-томоша қилсам... бир ювош

Келин тушса, кундай беғубор...

Мана Ҳожар... ҳамсоя — тенгдош,

Ҳаётидан рози, миннатдор.

Келини бор сулув-қаламқош,

Ўғли танти, ўғли беозор...

Қани, бу ҳам кезмаса бебош,

Ўз йўлига ўзи қазиб ғор.

Оҳ, лоақал бўлса сартарош,
Йигит умри ўтмаса бекор.
Тошни талқон қилолгудек ёш,
Касби қимор, олам бўлди тор.
Тенгдошлари бир-бир ишга бош,
Бу ҳали ҳам қиморга хумор.
Кўрпа, ёстиқ, ҳатто чорак мош
Бир-бир кетди, кунни ғалвадор.
Безор бўлди қавму қариндош,
Йиғлаб айтган ўгит эмас кор»...

Дағ-дағ титрар она, жигар хун..
Ёлғиз фарзанд... ёш тўкар такрор.
Хаёл таркоқ, юзлари сўлғин,
Ёлғиз фарзанд... севар чор-ночор:
«Ўтга солди гулдек чоғини,
Умрини ҳам тикар бу бадкор.
Кўрмай ўлсам эди доғини..
Оҳ, дилимда не армонлар бор!»

Холтошга тунов кун дуч бўлдим нохос,
Қиссаси мунгли.
Кўчирдим қисқароқ — нақ ўзига хос,
Бўшасин кўнгли...

Кошки мен ҳам бўлсам айтгули шоир,
Бир армоним бор:
Оналарга атаб яратгум охир —
Шеърдан чўнг ёдгор.

1940.

ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН

Эй, ақл дарёси, эй, расо одам,
Эй, даврон келтирган дов елкасида!
Эй, шубҳа устидан чеккан сўнг рақам —
Қора туманларнинг зид кўлкасида.
Эй, зако зиёси, эй, зеҳни олам,
Эй, иқболни кўрган ҳақ эгасида!
• Зарби zilзиладай айрилиқ, мотам —
Наҳот тополса жой ёз ўлкасида?

Йўқ, асло!.. Гулбоғлар, хиёбонларда —
Сени мудом кўрар жаҳон барҳаёт.
Шўх дарёлар очиб биёбонларда,
Сен ёрсанки, қурар инсон зар ҳаёт.
Ўзинг қопқо очган чўнг давронларда —
Нечук даврон сура қар, заҳар ҳаёт?
Умр хушҳол кечар соз замонларда,
Жами жаҳон кўрар — на дилбар ҳаёт!

Йўқ, сенга ўлим йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Элтар паҳлавон эл нақ сийнасида.
Сени деган дунё қадди эмас ҳам,
Гавҳарсан кўнгиллар хазинасида...
Ўпқонлар, довонлар кечди дов ўлкам,
Тўфонлар тик турди ҳар зинасида:
Замонлар муродин қилсак жамулжам,
Барқ урар бу даврон ойинасида.

Зимистон элларда жилвагар баҳор,
Кўксига тақди гул қанча қақроқ туз...
Ҳар гул япроғида табассуминг бор,
Гул фасли ўлкамда демас: қиш ё куз.
Меҳнат бу диёрда улкан ифтихор,
Жаҳон саҳнасида ўлка ёруғ юз.
Ҳароратинг зўрки, эй соҳибикор,
Чирчиқ кечасига рашк этар кундуз...

Йўқ, сен ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Ёд этар оналар бахт алласида.
Сийна доғларига қўялдинг малҳам —
Машаққат йилларда, хавф палласида,
Сен — ўлка шонисан! Сен — ғурур, ҳашам
Ғолиб мамлакатнинг шоҳ ялласида.
Ғолиб эл дерки: эй, сенсан муҳтарам —
Жаҳон-жаҳон зафар таралласида.

Олмалиқ конига тушасан ногоҳ,
Мардларга жилмаяр, ўткир кўзинг бор.
Чирчиқ тўғонида ҳар лаҳза огоҳ,
Ҳамиша мунаввар, ёруғ юзинг бор.
Чигил ғавғолардан йўл очар ҳар гоҳ —
Кремль авжида зап юлдузинг бор.
Қаҳрингдан ғанимга олам маҳшаргоҳ,
Политбюрода ҳам мудом ўзинг бор.

Йўқ, йўқ, ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Сен пайдо ҳар зафар арафасида.
Қаршингда ёш аскар ичар илк қасам,
Илк меҳрини қўяр ҳар норасида...
Изингдан илгари югурар олам,
Сен — абадий зиё бахт дийдасида...

Минг обида қурар ижодкор одам —
Ҳали замоналар қасидасида...

Шариф бобога сен ҳамроҳ тун бўйи,
Сув суғординг жилмай жилға бошидан.
Сенсиз ўтмас кузда Фарғона тўйи,
Мажлисда ўрнинг бор ҳайъат қошидан.
Элда басталанар ҳар кун бахт куйи,
Жаҳон завқ олади янгирашидан.
Сенга банд одамзод ҳаёли-ўйи,
Мардларга тимсолсан йигит ёшидан...

Йўқ, йўқ, ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Папанинга ёрсан муз саҳросида.
Кор қаламравида хуш боғи эрам,
Шаҳар барпо овлоқ дашт орасида.
Йўлдан уролмагай ҳар шум, муттаҳам;
Эл оқни ажратар тун қорасида,
Сен бўлсанг бас, осон ҳамма мушкул ҳам,
Даҳшатларда, душман можаросида.

Эй... дарёйи меҳр, бебаҳо гавҳар...
Жаҳон нур олади, манбаи нур сен.
Эл дерки: зар қадрин билади заргар,
Эл дер: то ҳаёт бор, сен ҳам турурсен...
Олам китобида номинг муътабар,
Ҳар қайда ярақлаб сен кўринурсен...
Зулмат диёрига гўё оқ саҳар,
Гўёки офтоб этгунг зуҳур сен.

Йўқ, йўқ, ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Кўрдим хирмон чоғи Дон даласида.
Чўпонларга ажаб меҳрибон, ҳамдам

Узоқ Қозоғистон қарқарасида.
Осий қўшчиларга дўсти — муҳтарам
Ҳиндиқушнинг холи мағорасида.
Марказком кенгашар кеч то субҳидам —
Кремлда, бутун иш борасида...

Маҳорат бобида бўлди паҳлавон
Сени даласида кўрган пахтакор...
Рекорд ол, қизгинам! — дейсан, на шоён,
Шакархон шаънига яшил водий тор.
Сенинг ҳар шиоринг мазмуни жаҳон,
Сенинг ҳар калиманг ўзи хўп ашъор.
Саодат боғлари бўлмагай хазон,
Сен илк боғбонисан, оламга ошкор...

Йўқ, йўқ, ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Ярақлайсан офтоб шаъшаасида.
Келишар: зўринг бор, жилонг бор, десам,
Қояларнинг шаддод шаршарасида.
Сезар ўз ёнида ўлка чинакам —
Бўстонда, қумлоқда, тоғ дарасида.
Овозинг ёвузга хавф солар бардам —
Янграр қалдироқдай эл наърасида...

Хоразмда сени атар: ёшулли,
Олис Бадаҳшонда: падари калон.
Шимол саҳролари — булбулли, гулли,
Болтиқ бўйларида юрт дориламон.
Бутун ҳикмат сенда, устози кулли,
Ақлинг теранликда — тўлқинли уммон...
Лак-лак меҳнат аҳли бўлур кўнгилли —
Қатъий жанг айёми қурганда майдон...

Йўқ, йўқ, ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Сен ҳаёт — келар кун мадҳиясида.
Ўлимга тик боққан кўзлар, гарчи нам,
Лекин мунг йўқ шоир марсиясида.
Сен борсанки, эрта бугундан кўркам,
Зафарларнинг зангин манзарасида.
Қуёшдай ёнасан кундуз ҳам, кеч ҳам —
Ҳаёт денгиз бўлса ҳар заррасида...

Илҳом солиб оқсоч Жамбул кўнглига,
Бахши Абдуллага сен тутқаздинг соз.
Ғов сололмас булут, шамол йўлига,
Ёвқур лочинларинг на баландпарвоз!
Сен севги ўргатдинг Ватан ўглига,
Таллинга қадрдон Дарай Дарбоз.
Ёруғ бердинг замон, зулмат чўлига,
Зўр партиямизга сен ўзинг устоз!

Йўқ, йўқ, ўлганинг йўқ... ўлмайсан ҳечам,
Жонсан озодликнинг пок танасида.
Сени доҳим дегай узоқ эварам —
Қирқинчи асрнинг сўнг санасида.
Қуёш ҳарорати сенсиз бенур шам,
Қуёшларинг курра айланасида.
Сени чўққиларга кўтаргай олам —
Коммунанинг жаҳон тантанасида.

1940.

КУЛ БЎЙЛАРИДА

Чанқоқ далаларнинг дудоқларига
Ҳаёт тошқинлари лиммо-лим оқар.
Сўлгин саҳро ясси қумлоқларига
Ялпизлар, райҳонлар, чечаклар тақар.
Ўсар адирларда яшил тўқайлар,
Булбуллар ўқишар гул бутоғида.
Жаннатга айланур чангалзор жойлар,
Бепоён Ватаннинг бу аймоғида.
Даррандалар кезган бўш дараларда
Мағрашар подалар, йилқилар, қўйлар.
Утгуси гуно-гун манзараларда
Меҳнат байрамлари, шодумон тўйлар.
Бахши достонида куйланган дарё —
Халқим хаёлида барқ урган соз кўл
Мардлар қудратида бўлди муҳайё,
Қатралари гавҳар, гавҳарлари мўл...
Офарин, марҳабо, Оқбилак опа!
Офарин, тасанно, баҳодир Ёдгор!
Чўлда вафо кўли, ишқ кўли барпо,
Денгиз қадар чексиз мазмунлари бор.
Балли, азаматлар, топинг барака,
Яшаймиз, ёронлар, мангулик бу бахт.
Бизники ғалаба, тўю маърака,
Йўқ эди, бор бўлди зар кўл, айни вақт!
Ўсар адирларда яшил тўқайлар,
Булбуллар ўқишар гул бутоғида.
Жаннатга айланур явшанзор жойлар
Бепоён Ватаннинг бу аймоғида.
1941. Каттақўрғон.

ТОНГ ҚУШЛАРИ

Тонг қушлари куйлашур, боғларда шовқин...
Эркажон, имтиҳонга борасан бугун:
Такрор ўқи! Қолмасин ёруғ дилингда
Бирон чигал масала, савол ё тугун.

Муаллимлар ўтирар, зал тўлган бўлур,
Қанча кўзлар сен сари термулган бўлур.
Тур, кўзим, аъло ўтсанг бу синовдан ҳам —
Ота дилида ғурур зап улкан бўлур!

Ватанинг дурдонангдир — азиз онангдир!
Оқ йўл бошловчи, кўзим, мактабхонангдир!
Ёшлигинг зап бахтиёр, етгил қадрига,
Юксал кўзим, бу замон — ўз замонангдир!

Ҳа, имтиҳон дамлари — зап талабгор дам,
Бурро айту аъло ўт, бўлма асло кам.
Маърифат тарихида қолур умрбод,
Дафтарга нақши тушган ном қандай кўркам!

Тонг қушлари куйлашур, боғларда шовқин...
Эркажон, имтиҳонга борасан бугун:
Такрор ўқи! Қолмасин дил гўшасида
Бирон чигал масала, савол ё тугун...

1941.

ХУШ ҚОЛІ

Хуш қол, азиз мактаб, меҳрибон оғуш!
Заллар, оқ бўлмалар, рози қол ва хуш!
Сендан бошланади ҳаёт сафари,
Бердинг онгимизга ёруғ ва хуруш!

Хуш қол, билим ўчоғи!
Илиқ она қучоғи!
Утди роп-расо ўн йил,
Ешликнинг ширин чоғи!

Бахт завқин сурган
Эй, ёш ватандош!
Қирқ ҳунар ўрган,
Довонлардан ош!

Қишлоққа кетади Қоражон. Қўлдош,
Маърифат юлдузи умрбод йўлдош.
Бири сут соғувчи, бири механик,
Шўх, бурро қизларки — чевар, қора қош.

Чексиз пахтазорда жавлон ургали
Трактор минажак Қўчқор, Шерали.
Оламга таниғлиқ одамлар бўлур
Гўдаклиги сенда ўтганлар ҳали...

Хуш қол, азиз мактаб, меҳрибон оғуш!
Заллар, оқ бўлмалар, рози қол ва хуш!
Сендан бошланади ҳаёт сафари,
Сенда ўтган ўн йил нақ баҳорги туш.

Хуш қол, билим ўчоғи!
Илиқ она қучоғи!
Ўтди роп-расо ўн йил,
Ёшликнинг ширин чоғи!

Бахт завқин сурган
Эй, ёш ватандош!
Қирқ ҳунар ўрган,
Довонлардан ош!

1941.

ТЕЛЬМАНГИНА

Кичик Тельман, сал пучуққина,
Қорагина, ўзи шўхгина.
Ўзи қора, оқдир тишлари,
Ўзи гўдак, катта ишлари...

Эрта туриб ювар юзини,
Ясантирар тоза ўзини.
Денгизчидай кияди қалпоқ,
Тақиб олар қизил бўйинбоқ.

Утиради кичик курсига,
Эркаланар жон бувисига.

Иннайкейин бир тўп ўйинчоқ,
Қилич, милтиқ, арава, тойчоқ.
Буни қўйиб, унисин ўйнар,
Хўроз билан тулкисин ўйнар.

«Отинг нима?»— десанг: «Тельман!»— дер.
Салом берар худди пионер.
Бироқ билмас — кимдир одоши,
Ким у Тельман, зўр асрдоши...

* * *

Ўйинингни тўхтатгил, укам!
Мен ҳикоя айтайин бир дам:

«Германия деган ўлка бор,
Унда меҳнат қилган яшар хор.
Ҳар қадамда бир зиндон, бир дор,
Тельман ётар зах зиндонда зор.
Нега ётар? Нечун зор ётар?
Укам, у беихтиёр ётар!
У элига фидокор эди,
У ишчига дўсту ёр эди.
У зулми кўрарди ёмон,
У золимга эди беомон!

Фашист деган ҳайвон, шўртумшуқ
Уни тутиб этди занжирбанд!
Меҳнаткашга кун бермас шумшук,
Зулм билан толеи баланд!

Германия деган ўлка бор,
Унда очдан ўлар гўдаклар.
Фашист деган одамхўр, айёр.
Очилмайин сўлар чечаклар.

Уша фашист бизнинг юртда ҳам
Дор қурмоқчи, зиндон қурмоқчи.
Жаннат мисол ўлкада беғам —
Айш қилмоқчи, даврон сурмоқчи.

Фашист ёмон, фашист ёввойи,
Оналарнинг бағрини тилар.
Вайрон бўлар ўтган ҳар жойи,
Гўдакларни найзага илар.

Лекин кўрқма, аканг сен учун,
Ватан учун кетди урушга.

Ёв бошига солар қора кун,
Йўл бермагай даврон суришга!

Лекин, укам, мард бўлиб ўсгил,
Тельман сенга ҳазилакаммас!
Ном эгаси занжирбанд, хўп бил,
Ёруғлик кун кутар ҳар нафас.

Лекин, укам, келади у кун,
Портлар вулқон, портлар ларзакор.
Қирғинга дуч бўлар ёв бутун,
Қолмас зиндон, қолмас битта дор!

Ўйна, укам, унутма бироқ,
Улуғ маъно сенинг номингда.
Оғир бўлди ҳикоям, чироқ!—
Тушунарсан улғайганинда!»

1941.

САҲАРЛАРДА

Тонг елидай саҳарларда
Узоқларга жўнар бўлдим:
Жанг қизиган маҳалларда
Олов каби ёнар бўлдим.

Тонг елидай саҳарларда
Ёв устига юрар бўлдим.
Юртим учун зўр жангларда
Золимларни қирар бўлдим.

Хуш қол, санам! Жоним, хуш қол!
Омон бўлсам, қайтарман ҳам.
• Тонг чоғида булбул мисол
Дил розини айтарман ҳам.

Тонг елидай саҳарларда
Сунбул сочинг силарман соз,
Бир йил учун мунча зарда,
Зафар олиб келарман боз...

Тонг елидай саҳарларда
Деразангни қоқарман, ёр,
Ухлар бўлсанг — тутма парда,
Тўйиб-тўйиб боқарман, ёр!

1941.

СЕВГИ

I

Нечун боқишларингиз мунгли ва сузгин,
Шумикин ишқ достони — жарангдор севги?
Нечун бир нафасдаёқ ёноқлар сўлгин,
Шумикин дил туғени — беқарор севги?

Сочингиз тарамлари ипакдан силлиқ,
Нега кўзингизда ёш, бу не кўргулик?
Иккимизга солади тагин айрилиқ,
Азиз ватан ҳам унга фидокор севги...

II

Узатинг тунда мени, силкитиб рўмол,
Кетаман, сиз қоласиз, эй соҳиб камол,
Ишқимизни кафилга олади дарҳол —
Республика, жонажон, вафодор севги.

Тунда кетмасам агар, жўнайман саҳар,
Бу йил беаёв жангга бўлдим сафарбар.
Кўз тутинг, бу сафар ҳам бўлгай бехатар,
Сиз кутинг, ҳар жойда ҳам мададкор севги.

III

Балки ёлғиз қолурман салқин тунларда,
Балки жанглар қилурман қизгин кунларда,

Бўлурман суронларда ҳам тутунларда,
Чунки ватан севгиси — талабгор севги!

Ҳаёт гўзал ҳам жаҳон кўринур хавфсиз,
Лекин ҳар увоқ ўлжа олинмас довсиз,
Талаб этса ёшлик ҳам фидо, тўхтовсиз,
Бу — анчайин севгимас, барқарор севги...

IV

Водийларидан оқар олтин жилғаси:
Қорли тоғлар бошида қуёш жиғаси,
Асрларнинг кўз очиб кўрган тулғаси,
Ҳур ватан, республика, беғубор севги!

Ҳар нимадан азизроқ, қадрдоним — сиз,
Шу куним, келажагим, жонажоним — сиз,
Кўзларда қорачиғдай сақлаганим — сиз,
Эй ватан, республикам, сулув ёр, севги...

1941

МЕН ОНА БЎЛСАМ АГАР...

Хат

Мен она бўлсам агар, сиз ота — падар,
Бироқ кўнгилга солманг зарра ҳам кадар.
Ахир, этилмаганмиз ўлкадан бадар,
Ўйламангки, мен қолдим ёлғиз — дарбадар.

Биламан, Ватан сизни чақирган жангга,
Тушасиз, тўлқинларга ботасиз чангга.
Олқиш, ёв қалъасига зарба урганга,
Мардона сафарингиз довруқ нақадар!

Ўртоқлар кўнгил сўраб келиб-кетади,
Хат ёзиб сўранг, дейди: қачон қайтади?
Сафарбар мард улфатга салом айтади,
Эр йигит қаршисида на хавф, на хатар!

Қора тош қаршисида бўлинг тиг-табар,
Ҳар хитой деворини қилинг зер-забар.
Зафарлардан ўлкага беринг тез хабар,
Шуҳратингиз жаҳонга кетсин, сафарбар!

* * *

Гавҳар ширин уйқуда мадор олади,
Мен энди фабрикага кетсам бўлади.
Кекса, мулойим буви уйда қолади,
Ухла, қўзим, кўз нурим, қувончим — Гавҳар!

Тушингда боғлаб олиб қирмизи дурра —
Куласан, гуллар аро кулади курра.
Жанг майдонида қўйиб рекорд бир марра,
Отанг шараф-ла келур, сўзлари шакар.

Кенг мамлакат олқиш-ла олади тилга,
Газаллар, қўшиқларда ёйилур элга,
Куйларда буюк сафар жойланур дилга —
Эзгу жанг майдонида жанговар аскар.

Азиз Ватанимизнинг зўр жангларида
Чапаевдай от суриб ялангларида,
Ойли кечаларда, ол тонгларида
Отанг қаҳрамон бўлиб келгай музаффар!

1941.

ПИЛЛА

Қиз қўшиғи

Яшил япроқ, хуш япроқ,
Зар япроқ, кумуш япроқ,
Қуртларимга оборай —
Этагимга туш, япроқ!

Боғимга ниҳол эқдим,
Тут эқдиму, тол эқдим,
Пиллам хўб ипак берди,
Ёрга соябон тикдим.

Рўмолим шойи катак,
Барг кесай этак-этак.
Душман бўғзини қийсин
Қизлар йигирган ипак.

Ипагим қизил пушти,
Юрагимга ўт тушди.
Севганим кўкда учиб,
Фашист билан урушди.

Қизларжон, қўрқди деманг,
Парашютдан ғам еманг.
Севганим тушган бўлса,
Ёвни қилар ҳангу-манг.

1941.

МАРД ЙИГИТ, ЁРИНГ БУЛАЙ!

Қиз қўшиғи

Мард йигит, ёринг бўлай,
Ҳам вафодоринг бўлай.
Сен ёвга қарши отлан,
Мен жilовдоринг бўлай.

Мард йигит, ёринг бўлай,
Ҳам вафодоринг бўлай.
Сен ёвга қарши отлан,
Мен мададкоринг бўлай,

Мард йигит, ёринг бўлай,
Ҳам вафодоринг бўлай.
Уқ тегиб яралансанг,
Мен шифокоринг бўлай.

Мард йигит, ёринг бўлай,
Ҳам вафодоринг бўлай.
Ёвни енгмайин келма,
Мен интизоринг бўлай.

Мард йигит, ёринг бўлай,
Ҳам вафодоринг бўлай.
Сен қўлсиз қолсанг агар,
Мен куч, мадоринг бўлай.

Йигитсан, жангда жонсан,
Тантисан, паҳлавонсан,
Ватанга ботир ўғлон,
Ёвга ўчсан — ёмонсан.

Жангда жавлон уриб кел,
Ёвларни ўлдириб кел.
Соғ бўл, мард бўл ҳар қайда,
Қасос олу, қириб кел.

1941.

ОТЛИҚ АСКАР

Чух, деганда номард қочур,
Мард қолур майдон ичинда,
(«Эшвой» ашуласи)

Йигит арслон, ор талашур,
Ёвни янчар қон ичинда.
Ватан учун довон ошур
Аланга, бўрон ичинда.

Аргумоқлар ўйнар асов,
Якка-якка, ясов-ясов,
Солар қирғин, кўтарар дов
Ёвуз аламон ичинда.

Майдон аро кишнар тулпор,
Учиб келар мисли шунқор.
Наърангни торт, ўтини ёр,
Зафар олинг, шон ичинда.

Майдон устин қоплар сур чанг,
Ёвни этинг лол ва тажанг.
Бу сўнгги жанг, бу қатъий жанг,
Уринг чанг-тўзон ичинда.

От бошини буринг жадал!
Зафар бизда, ҳақдир амал.
Қора номи ўчсин тугал
Шўъладор даврон ичинда

Омон қолса бермас ором,
Қонимиздан тўлдиран жом,
Оламга танилган ём-ём
Жон берсин армон ичинда.

Қилич уринг! Найза санчинг!
Уққа тутинг! Қўймай янчинг!
Зўр мамлакат — зўр таянчинг
Ардоқлар фармон ичинда.

1941.

СЕН ОНА...

Алишерга алла айтиб ухлатган
Сен — она.
Оғушида Бобир камолга етган
Сен — она.
Торобийни оғир жангга жўнатган
Сен — она.
Оламни нурида мунаввар этган
Сен — она.
Йиғласа, дунёни расо титратган
Сен — она.
Кулгиси саодат парварш этган
Сен — она.
Доҳийлар бешигин бедор тебратган
Сен — она.
Меҳри баҳорида элни яшнатган
Сен — она.
Ягона ўғлингни жўнатдинг жангга,
Бўл бардам, она!
Онадай ошиқ йўқ она-Ватанга,
Муҳтарам она...

1941.

ВАБО

Тўрғайлар ухлашур явшан тагида,
Дарё бўйларида — тўқайда сукут.
Ялтироқ шабнамлар лола баргида,
Зангори самода парча оқ булут.
Тўлин ой юзади — сулув келинчак,
Тепамда интизор боқар кимгадир...
Кафтимда тургандай ҳар йироқ бурчак,
Кафтимда тургандай ҳар олис адир.
Сокит, сўлим кеча... Мен соқчи эдим,
Соялардай йироқ қоровулхона.
Сокит, сўлим кеча, тўрт томоним жим...
Сақлар эдим элни мардона.
Сақлардим, тин бўлсин яқин ва овлоқ,
Ширин бўлсин азиз гўдак уйқуси.
Роҳат уйқу олсин бу она тупроқ,
Лабларида ширин тушлар кулгуси.
Ором олсин улуғ шаҳарлар,
Ором олсин инсон, жонивор.
Ором олсин кекса падарлар,
Роҳат уйқу олсин севган ёр...
Тинч бўлсин қўрада қўзичоқлар ҳам,
Роҳат уйқу олсин йилқи уюрда.
Роҳат бўлсин чаман қишлоқлар ҳам,
Безовта бўлмасин айиқ унгурда...
Сезар эдим ўзни жавобгар,
Юрагимда мардлик туйғуси.

Сочолмасин қув душман заҳар,
Роҳат бўлсин юртим уйқуси.
Тун салқини оҳиста қучар,
Пичирлаган каби аллаким...
Ким у? Наҳот япалоқ учар?
Қандай шарпа? Нега тагин жим?
Пўлат қўрғонимга ким қўймоқчи от?
Ким жонидан тўйди бу замон?
Ким жонидан тўйган ўшал зот?
Ким тўкмакчи тупроғимда қон?
Шитирлаган товуш нимаси?
Қашқирмикан ўлаксага зор?
Ё бўрими қоннинг ташнаси?
Йўлбарсмикан ахтарган алқор?
Ё кўзимни қўйдими боғлаб
Бирон айёр, бирон жодугар?
Тўқай аро турарми чоғлаб?
Бу не соя, нима дардисар?
Ёки еллар чарх уришарми,
Ёргинамдан келтириб бўса?
Ё парилар югуришарми,
Алвастининг шарпаси, йўқса?..

Йўқ! Бу на пари, жин ва на алвасти,
На бўри, на қашқир ва на жодугар.
Элни таламоқдир, элдадир қасди,
Бу келган ялмоғиз ёвдир дардисар...
Элнинг оромини бузган ўшалар,
Ямламай ютмоқда мисли оч юҳо.
Гўдак уйқусини бузган ўшалар,
Ўлкани босмоқда хатарнок вабо...
У — вабо! Хок бўлди жаннатдай эллар,
Шоир тополмайди лойиқ бирон ном;
Севгилим сочини силаган еллар,

Салқин қанотингда етурғил салом:
«Сояси мўл боғлар, балки, мени кўролмас,
Балки бу жангларда бўлурман ҳалок,
Лекин душман бу элга хўжа бўлолмас,
Тиз чўкмаймиз унга ҳеч қачон!»

1941.

БЕШОТАР

Партизан кўшиғи

Эсларимда у қора йил,
Гувлаган бўрон.
Толпинарди қуршовда эл,
Ев солур сурон...
Қўлларда сен, қилгандик жанг,
Ватан, эрк ҳақи...
Ахир бўлди танг, ҳанг-манг —
Ев манжалақи!
Айрилмас ўртоғимсан,
Жанг йўлдошим, бешотар!
Синалган яроғимсан,
Сен яна бўлдинг даркор,
Марди майдон,
Қон қақшатай!
Қоқ манглайдан
Кўзлаб отай.

Ухлар бўлсам, сен бағримда,
Кўнмади тўзон.
Ўлди қанча ёв қаҳримда,
Ўлдирдик чунон...
Ардоқладим дов елкамда,
Чет юрди бўри.
Ўрнинг бўлди тинч ўлкамда
Уйимнинг тўри...

Бизга таниш қирлар, йўллар,
Тўқай, жар, сўқмоқ.
Қағалаб ғоз учган кўллар,
Қамишзор овлоқ...
Таниш дарё ёқалари,
Қумлоқ сўнгсиз дашт.
Какликзор тоғ орқалари,
Тоза сурдик гашт...

Босиб қолди қароқчилар,
Эски қадрдон!
Элга офат солмоқчилар,
Жангга! Икковлон!
Оғир, ошнам, бу жанг оғир,
Тўғри ол мўлжал.
Қаттол ёвга — замон охир,
Ажал ҳам ажал!
Айрилмас ўртоғимсан,
Жанг йўлдошим бешотар!
Синалган яроғимсан,
Сен яна бўлдинг даркор.
Марди майдон,
Қон қақшатай!
Қоқ манглайдан
Кўзлаб отай!

1941.

ҚОРА КЎЗЛИ

Қора кўзли ва гул дийдор,
Баҳор чоғи мени ёд эт!
Хиёбонда кезар бўлсанг,
Наҳор чоғи мени ёд эт!

Қора кўзли, сўлим дилдор,
Сенга айтай сирим ошкор,
Агар кечса кечанг бедор,
Саҳар чоғи мени ёд эт!

Қора кўзли, вафоли ёр,
Ажаб хилват, чаманзор бор,
Кўзинг тушса — этар хумор,
Хумор чоғи мени ёд эт!

Қора кўзли ва гул дийдор,
Бўлай жангда шижоаткор,
Агар ўлсам, сўрай такрор,
Баҳор чоғи мени ёд эт!

1941.

БУ — МЕНИНГ ВАТАНИМ

Шўъла тўлқинлари тоғлар учиди,
Ярқираб кўринар кумуш ирмоқлар,
Хўб гўзал товланар тонг оғушида
Поёнсиз мамлакат, бўлиқ тупроқлар.
Азамат шаҳарлар бурчи-бурчида,
Ёйилган элатлар, эллар, аймоқлар.
Хирмонлар уйилган қирлар тўшида,
Водийлар, далалар, азиз қирғоқлар...
Бу — менинг Ватаним! Бу — бахт диёри,
Бунда эзгу эрк бор — эл ифтихори.

Қузғуннинг севгани фақат вайрона...
Наҳот боғимизга қўнажак қузғун?
Равоми, бемалол кезса бегона?
Жаннат ўлка, наҳот, бўлажак бузғун?
Ичарми қонлардан май қона-қона?
Ўлакса изларми шақал кундуз кун?
Эй, тошқин ғазоби дилда паймона,
Қўзғал эй, қўзғалки, бу не қаро кун!
Бу — менинг Ватаним! Бу — бахт диёри.
Бунда одамзоднинг энг бахтиёри...

Қўзғал қаҳрамонлар, айёр ёв томон,
Ўт қўй! Ёнсин қолмай на пар, на қанот...
Қўзғат зўр бўронлар, бадкор ёв томон,
Чоғидир! Зарба ур, ур жадалроқ! Бот!

Э, марди майдонлар, беор ёв томон,
Бошга налар солмас келса, эй, ҳайҳот!
Э, жангда қоплонлар, ғаддор ёв томон,
Е ўлим, е ҳаёт? Йўқ ўлим... Ҳаёт!
Бу — менинг Ватаним! Бу — бахт диёри.
Бу пўлат қалъадир! Пуч ёв бадкори.

Замон кўчасида доғули, мурдор
Ит суқинг кирмасин бутун нонимга!
Замонанг охирдир, кўз оч, шармисор!
Тумшуқ суқиш маҳол бахт маконига!
Эй ажал ўрдуси, талвасанг бекор,
Тер тўкиб топганим даркор жонимга,
Чинакам эгаман токи дунё бор —
Еримга, сувимга ва осмонимга...
Бу — менинг Ватаним! Бу — бахт диёри,
Бу мард эл — элларнинг чин халоскори!

1941.

ОНА ШАҲАР

Эй, шимол қалъаси — афсона шаҳар,
Эй, қадди букилмас, мардона шаҳар,
Эй, жанг қўшиғида тарона шаҳар,
Шонинг бўлди дoston жаҳона, шаҳар,
Эй ўлкам ғурури, эй, она шаҳар!

Сенда олам-олам ҳусн, қудрат бор,
Ҳатто ҳар парча тош қадим ёдигор,
Қамалга олди ёв, аблаҳ-бадқирдор,
Майли, мажақлансин ёвуз ва ғаддор;
Эй, чексиз давлатда дурдона шаҳар!

Ўлди остонангда беадад ҳайвон...
Сен жанг майдонида соҳиби қирон;
Зарбинг зилзиладай — еру кўк ларзон,
Нишини уролмай янчилар чаён!
Синиқ гишт ололмас бегона шаҳар!

Улуғ Ленин шаҳри, баҳодир қўрғон;
Кор втарми келса юз бор ўт-тўфон!
Сени ардоқлайди мард Ўзбекистон.
Сени қутқаргали арзир берсак жон,
Шаҳарлар олдида ягона шаҳар!

Сен деб дилда тўлқин, ишқимиз жўшқин;
Узоқ эмас! Келар ўшал шаддод кун,

Жавоб берар, ҳатто, қатра қон учун,
Синиқ ғишт учун ҳам тўлар талай хун,
Уч бўлар беомон, жонона шаҳар!

Дайдир айланангда душман подаси;
Майдонда чархланур мард иродаси,
Ботирга куч берар жанг шаббодаси,
Бирга кўтарилур зафар бодаси,
Улуғ пойтахтга дугона, шаҳар!

Эл дерки: нодон дўст — бошингга жафо,
Қора кунда чин дўст пешаси вафо!
Бўйингга минолмас сариқ рўдапо,
Оламдан сурилур хатарнок вабо,
Сен учун борамиз майдона, шаҳар!

1942.

СОЙ

Бўзсув қадар муҳаббат туйдим
Русиянинг тошқин сойига.
Она юртдай меҳримни қўйдим
Тўқайзору ботқоқ, лойига.
Ажойиб сой, толзор ёқаси,
Жарларида унгулар, ғорлар.
Яшил дала-тўқай орқаси,
Кўз илғамас кўкаламзорлар.
Омон олиб ўтгай хатардан
Тўқайларда у чиганоқ йўл.
Хабар берар ҳавзи кавсардан
Аҳён-аҳён соз, жимжима кўл...
Тошқин сойнинг у қирғоғида
Лаънати ёв қароргоҳи бор.
Кўнгил ёнар жанг сўроғида,
Қор ёққунча ётдик интизор.
Қайинзорнинг кумуш тангаси
Тўкиларди беқарор, нолон.
Кўзимизда ўч алангаси,
Тикилардик дам-бадам у ён.
Билардикки, келгинди лашкар
Жуда ғаддор, жуда доғули.
Ўлгудай пес, ўлгудай ўжар,
Истар: бўлсак ландавур қули...
Билардикки, биз ҳайдамасак,
Бизни ҳайдар ернинг қаърига.

Бари бирдай қутурган кўппак,
Чанг солади дангал бағрингга.
Келгиндининг ҳақи йўқ, ахир,
Сойнинг ёлғиз қатрасида ҳам.
Эл қонидан ичишар чағир,
Бари бирдай ўғри, муттаҳам.
Шунинг учун жаҳлимиз қистар
Боққан сайин нариги соҳилга.
Шунинг учун барча ўч истар,
Ўч, қон билан битилмиш дилга.
Шунинг учун... сўлим сой учун
Жанг олдида ичдик боз қасам.
Ҳар ким ўзи ўсган жой учун
Жон аямас бўлди ўшал дам.
Қолар тоқай ёв панжасида
Азиз тупроқ ва сўлим қирғоқ?
Қишнинг совуқ исқанжасида
Бир тун... ахир келди кутган чоқ.
Замбараклар солди гулдурак,
Ҳам ёришди булутли само.
Ўлимлардан беради дарак
Аччиқ бўрон, тутунли ҳаво:
Эмаклашиб қору музларда,
Мадад олиб қиш кечасидан,
Ўтдик музлар қотиб юзларда,
Кечикларнинг бир нечасидан.
Ҳамла деган шундай шиддаткор,
Ҳар лаҳзаси бебаҳо, бир йил,
Бир лаҳзада қанча салмоқ бор,
Бир лаҳзада муродлар ҳосил...
Ҳамла деган шу қадар ғаддор.
Мижжа қоқсанг, бешак ўласан.
Мижжасида умр юки бор,
Мижжасига қойил бўласан...

Ўликларни ўтамиз босиб,
Ўқ ёгилар бамисоли дўл.
Ўқ ёгдирдик ўчга муносиб,
Ўқ ёгдирдик ўлсин деб ёв мўл.
Мана музлаб қолган ўликлар,
Парчаланган замбараклари.
Мана той-той тугунлар, юклар,
Ер ости уй, гор йўлаклари.
Мана қирғоқ... оҳ, сўлим қирғоқ,
Нақадар соз, нақадар қўрқинч.
Тўнтарилган, ўйилган ҳар ёқ,
Дилга чангал солади ўкинч.
Эсиз, тупроқ!.. Эй ҳаромзода,
Хўш, йиртқичдан фарқинг не ўзи?
Сенга нечун ҳаёт дунёда?
Ҳаром сенга бу тупроқ тузи...
Хароб соҳил... барибир сен соз!
Қандай хушвақт зафар оҳанги!
Зарҳалларда саҳифанга ёз:
«Ўғилларнинг бир дамлик жанги...»
Хароб соҳил... барибир сен соз,
Яна эганг бўлдик, азиз жой!
Ҳазаб учун бу ўч ҳали оз,
Кутар қанча қирғоқ, қанча сой.

1942.

БЎСАСИ ҚАНД

Ишқинг юрагимда ташламиш каманд,
У кундан ошиқман, камандингда банд,
Балоларга дучор бўлсам-да ҳарчанд,
Сени унутмайман, о бўсаси қанд!

Орзуманд кўнглимнинг шўх дилдори сен,
Севги салтанатин шўълакори сен,
Йигитнинг айрилмас вафодори сен,
Нечук унутгайман, о бўсаси қанд!

Ёшликка муҳаббат — ажаб ярашиқ,
Ёр — ёрнинг кўзида ёнган қорачиқ,
Ёр севган йигитнинг йўллари очиқ,
Сени тарк этмайман, о бўсаси қанд!

Майдонга кираман ҳали неча бор,
Ёдимда севган юрт ва севгили ёр,
Бор бўлсин ёрларки, сендай вафодор,
Ваъдага етгайман, о бўсаси қанд!

1942.

КУЗЛАРИМ ЙЎЛИНГДА...

Айб этма, дил қурғур дилиннга пайванд,
Кўзларим йўлингда, эй номи баланд!
Олти ой хат кутдим Барчиной монанд,
Кўзларим йўлингда, эй номи баланд!

Ёнингдан тушмасам бир қадам айри,
Жонимга тегибди гурбатнинг сайри,
Ҳою-ҳавасларнинг бўлмас ҳеч хайри,
Кўзларим йўлингда, эй номи баланд!

Беқарор кўнгилга шифокор ўзинг,
Ев учун ҳақ ажал — мард сувор ўзинг,
Қалбида ёлқини — ўти бор ўзинг,
Кўзларим йўлингда, эй номи баланд!

Қаҳрамон бўлиб қайт, қучоқ очай мен,
Азиз бошгинангдан гуллар сочай мен,
Кўксингга бош қўяй, бўйнинг қучай мен,
Кўзларим йўлингда, эй номи баланд!

1942.

САЛОМ ХАТ

Эй сиз, ўлкамизнинг дов ўғиллари¹,
Эй сиз, ботир юртнинг мард бўғинлари,

Эй сиз, оловларга мардона кириб,
Мўр-малахдай душман жазосини бериб,

Сийналарни қалқон этаётганлар,
Тўсиқларни талқон этаётганлар,

Мардлик осмонида лочин парвозлар,
Мерганлар, танкистлар, мард чавандозлар,

Юртимиз таянчи азаматлар, ҳей,
Сизга ҳурмат раво, валлакатлар, ҳей...

Ёрқин довруғингиз элга дostonдир,
Ватан учун барча фидойи жондир.

Шу Ватан — ардоқлаб бош силаган ҳам,
Шу Ватан — барчага бахт тилаган ҳам,

Шу Ватан берди нон, Ватан берди туз,
Уни ямламакда сариқ ялмоғуз...

¹ Бу салом хат Сталинград қаҳрамонларига Ўзбекистон зиёлилари номидан ёзилиб, алоҳида китобча тарзида ўзбек ва рус тилида босилиб, совға ортилган эшелонда юборилган эди.

Ахир, чорак аср эл тўкиб тер, қон,
Қурди жаҳон минг йил кутган бир даврон.

Эллар тенглик олди бу замонада,
Бахт қандили ёнди ҳар гамхонада.

Асл эгаларга тегиб ер-тупроқ,
Уйлик-жойлик бўлди кечаги қашшоқ.

Бутун бўлди ахир ишчи нони ҳам.
Кемтиқлар ҳам тўлуқ йилдан-йил бекам.

Чиқди чўпонлардан муҳандис, олим...
Ҳаммасин топтамоқ бўлади золим!

Унда инсонликдан қиттак йўқ асар,
У келтирур тагин қуллик ва хатар...

Бас! Ёв ҳақорати юртга ор бўлуқ,
Кенг, ёруғ дунёмиз баттар тор бўлуқ.

Қурақ ҳар қадамда зах зиндон ва дор...
Сариқ рўдапони аяманг зинҳор!

У — ёвуз, кўзига қон тўлган қассоб,
Элнинг жигарини этмоқда кабоқ.

У ахир беибо инсон бўғизлар...
Ундан ҳазар қилар ҳатто тўнғизлар!

Улар — мазор аҳли, қарға-қузғунлар,
Улар — қасам урган иблис малъунлар.

Улар — дўзахилар, расво, муттаҳам,
Улар — мараз, улар — вабо-ю варам...

Улар ўлаксага ўч сиртлонлардир,
Улар газандалар, шум илонлардир.

Улар ободликка, озодликка ёв,
Лойиқ эмас ҳатто куйган, қоқ косов.

Улар гўзаллигу илм-фан душмани,
Одамзод душмани, Ватан душмани.

Улар нур душмани, булут — қора тун,
Шум қадами етган ерда кўз ёш, хун...

Улар қонимизни тўймай ичишар,
Улар қонимиздан дарё кечишар.

Уларни ўлдилинг, бўлманг ҳеч тутқун,
Тутқунликда бошга тушар қора кун.

Уларда шафқат йўқ — дев аҳраманлар,
Улар одамзодни еб ўрганганлар.

Уларга луғатда топилган йўқ ном,
Улар — яъжуж-маъжуж, онағар, ём-ём.

Яъжуж-маъжужларнинг йўлини қирқинг!
Калласини олинг, қўлини қирқинг!

Азиз Ватанимиз расо кенг ва мўл,
Лекин тисланишга қолгани йўқ йўл...

Ортиқ раво эмас чимдим тупроқ ҳам.
Бутун ғайрат борки, этинг жамулжам.

Ўлим тўфонини тўхтатинг жадал,
Бир қадам силжитмай, ўлдилинг тугал.

От солинг, балойй ногаҳон бўлинг,
Ё элни қутқаринг, ё танги ўлинг.

Ё ўлим, ё озод ҳаёт биз учун,
Виждон ўзгасини рад этар бутун!

Қасос найзасини қайранг, полвонлар!
Нафратингиз бўлсин тиғи бурронлар...

Азроилдай олинг аблаҳ жонини,
Ҳам сақланг жанубда эл қўрғонини.

Мард жануб қалъаси — Сталинград,
Уят, у диёрда кўтарса ёв қад.

Ўша қутлуғ жойлар булғанмасин ҳеч,
Ёруғлик туманга чулғанмасин ҳеч.

Ғазабкор, нафрати оташин эл дер:
Ёвга раво фақат бир ўқ, уч газ ер!

Уринг, қимирламай қирилсин бари,
Мозор бўлсин Кавказ остоналари!

Мардлардай майдонда суринг айғир от,
Бу — анчай жанг эмас, муқаддас ғазот...

Бало селларига қўйинг тўсуқ-сад,
Қолмасин йиртқичда рағбат, дармон, ҳад...

Эл ҳам эрлар учун тўкмакдадир тер,
Ҳар кекса меҳнатда худди эркак шер.

Қўлни қўлга бериб эллар, миллатлар,
Жадал зафар учун қилур меҳнатлар...

Қардошлик ўлкада маҳкам, қурч қоя,
Қурч қоя мисоли юксакдир ғоя.

Уни ололмайди минг жанг, минг қамал,
Жаҳон меҳварида порлар бу амал.

Уни ушатолмас дорлар, зиндонлар,
У дўстлик абадий сургай давронлар!

Ўзбекистон сизга қуяр ўқ, қурол,
Ўғиллари жангда ботир, баркамол.

Қўчқор, Сирож каби минглаб ўғлонлар —
Қонли жанггоҳларда соҳибқиронлар.

Ўзбекистон мижжа қоқмайин ишлар,
Душман фитнасига боқмайин ишлар.

Узун кечаларда ариқ бошида,
Жазирама кунда экин қошида.

Юрт гавҳардай пахта қилар парвариш,
Яшил водийларда мавж урмоқда иш.

Тўлқинланур ҳамон далалар ишда,
Оналар, келинлар, болалар ишда.

Соқоли кўксига тушган чоллар ҳам,
Қўлларига кетмон олдилар бардам...

Бу йил очдик яна янги дарёлар,
Сувга қонди асрий даштлар, саҳролар.

Қанча бўз қир бўлди буғдой майдони,
Еткулик эл нони, еткулик дони...

Гўдакларни етим қўймайди ўзбек,
Етим ранжитгани севмайди ўзбек.

Етимларга паноҳ бўлди бу диёр,
Ҳам топилди падар, ҳам онаизор.

Зафар куйлар бизга санъату ашъор,
Бу эл шеър ошиқи, бу эл санъаткор.

Сафарбар аллома ва билимдонлар,
Ахтариб топмоқда хилма-хил конлар.

Кўмир, темир берур ернинг қатлари,
Сафарбар онг, ақл-фан қувватлари.

Барчаси сиз учун! Сизга пайванд жон,
Сизга кўз тикади ҳаттоки жаҳон...

Юрт сизга юборур озроқ армуғон,
Кўпдай қабул этинг ва уринг ҳамон...

Унутманг, гўдаклар найза учида,
Унутманг, дўсту ёр зиндон ичида.

Сингилларни булғар беуют ҳайвон,
Унутманг, эл истар қасос, қонга-қон.

Эй сиз, қадрдонлар, ўлка интизор,
Ўлка ҳар қадамда сизга мададкор.

Ўлкага тагин ҳам бўлинг фидоий,
Йиртқич ёвни этинг яксон, сазоий...

Ғалаба байроғин кўтаринг баланд,
Қонли дарёларнинг йўли бўлсин банд!

Ҳа денг, дам бермасдан уринг, ўғлонлар!
Ҳа денг, тез бўғилсин сариқ шайтонлар!

Босинг, ёв кўксига найзалар санчинг,
Танклар йўлин тўсинг, мажақланг, янчинг!

Уринг, осмонда ҳам берманг ёвга гал,
Ёвнинг мурдасига тўлсин ер тугал...

Уринг, ҳеч тисланманг, уринг баякбор,
Жангда Улуғ Ленин ўзи сизга ёр...

Улуғ доҳий номин айлаб дилга жо,
Ёв узра ёғдиринг офат ва бало.

Ватан!—деб борилса ҳарб кетмас хато.
Ватан!-- деб урилса зарб кетмас хато.

Ватан!—деб чопилса тиг кетмас ғалат.
Ватан!— деб отилса ўқ ўтмас ғалат...

Уринг, қасос олинг садоқат учун,
Уринг, ҳақиқат ва адолат учун.

Қилич чопинг, азиз ўлкамиз ҳаққи,
Ширин ўғил ҳаққи, жажжи қиз ҳаққи.

Қилич чопинг, ота-оналар ҳаққи,
Харобазор, куйган хоналар ҳаққи.

Уч олинг Толстой мозори учун,
Пушкиннинг шеърят гулзори учун.

Улуғбек даҳмаси бўлмасин ҳаром,
Улуғ Навоий ҳам кетмасин беном.

Уринг. баҳодирлар — ҳақ жангчилари,
Илгари! Илгари! Ҳамон илгари!

Илгариди зафар, ёруғлик, ҳаёт!
Мард орқага қайтмас, чекинмоқ уят!

Ҳа денг, яқин қолди ғалаба куни,
Одил жанг қонуни айтмоқда шуни.

Бошларингиз тошдан бўлсин, йигитлар!
Шонингиз жаҳонга тўлсин, йигитлар!

Дунёда қолмасин фашист деган ном.
Меҳнат диёридан оташин салом!

1942.

ОЛЕГ ВА ҰРТОҚЛАРИ

I

Кеча аёз, кеча совуқ...
Бўрон эсар ларзакор.
Инграгандай узоқ-ёвуқ...
Оламда не даҳшат бор!
Беш азамат бўлмиш тутқун,
Қуршаб келар юз жаллод.
Қўлда занжир, дилда тўлқин,
Дилда армон, оғир дод.
Бу — ёш Олег, қўрқув билмас,
Ва тўрт мактабдошлари.

II

Кекса жаллод сохта кулар:
— «Айт, ким йўлдан оздирган?
Айтган дарров озод бўлар,
Ким варақа ёздирган?
Қизил байроқ қадаган ким?
Ким ўргатмиш қасамёд?»
Ҳайкал каби боқишар жим,
Беш исёнкор, ёш авлод...
Сотқин эмас, сотқин эмас
Бу ўлканинг ёшлари!

III

Жаллод урар юзга қамчи,
Ўсал ва хит бақирар:
—«Қўзғолонга ким илҳомчи,
Ким қасосга чақирар?
Қароргоҳу, яроқ қайда?
Айтгин, керак бўлса жон...
Кимлар қочқин боз тўқайда?»
Ҳамон унсиз бешовлон,
Мағрур турар, ҳеч сизгинмас
Олег орқадоллари.

IV

Жаллод дейди: «Ёшсан, увол...
Отиласан бешинг ҳам!»
Жавоб айтар Олег дарҳол:
«Эй сен, эски муттаҳам!
Билганингни қил, эй ғаддор,
Қўрққан ким бор ўлишдан.
Ўлган яхши такрор-такрор,
Сенга қарам бўлишдан!»
Олқиш ўқир жим шу нафас
Мард Олег йўлдошлари...

V

Тилим-тилим чап ва ўнг қўл:
Яна қийноқ... яна дўқ.
Қон оқди мўл, қон оқди мўл,
Лекин жавоб, жавоб йўқ!

Олег шунда наъра чекар,
Боз кўтариб расо қад:
— «Ниятинг пуч, бўш ва бекар,
Биз — ҳақ, биз — кўп, биз — беҳад!
Исён этар, бўйин эгмас
Олег маслакдошлари!»

VI

Олег кўрди: оғу оқар
Қиличларнинг тигидан.
Жаллод баттар найза тақар,
Лек асар йўқ йиғидан...
Олег дадил ва тик боқар,
Дилда ётар оғир дард...
Олег кўзи чақмоқ чақар:
«Мард туғилган — ўлар мард!»
Ўлим кутар, жавоб бермас
Олег ва қўлдошлари...

VII

Кеча совуқ... учади қор...
Тагсиз — чуқур... сўнгги дам:
— «Ватан... она! Йиғлама зор!
Бор бўл... Ўлуғ партиям!»
Гулдуракдай учди овоз,
Титраб кетди биёбон
Ва кўз юмди бешта шоввоз,
Жаллод ёзар шу замон:
«Ўлди бешак ва чамбарчас —
Мана жонсиз бошлари...»

VIII

Бешак? Йўқ... йўқ! Ёлғон тугал!
Келар қаттол интиқом.
Келар ҳали бизга ҳам гал,
Узоқ эмас у айём!
Дарвозангни тақиллатур
Қизил таққан найзалар.
Гулдуракдай овоз айтур:
«Беомон бу лаҳзалар...
Келди Олег ва забардаст —
Қасоскор сафдошлари!»

1943. Октябрь.

Б О Б О

Уғлидан кечқурун олди қора хат,
Уйқу тугал қочди чол кўзларидан.
Сархона сингудай тортди чилимни,
Бир кўргуси келиб неварасини,
Саҳар чоғи тушди келин ёнига.
Аста чақалоқни қўлига олди,
Ўпди эркалатиб пешонасидан.
Ёзиб қулочини, талпинар енгил,
Учирма палапон янглиғ чақалоқ.
Боббо-боббо, дейди маъсум, бепарво.
Титрар беихтиёр, тутгандай тўлғоқ,
Оппоқ соқолларга ларза тушади,
Нуроний юзларда икки қатра ёш
Садаф доналардек юмалаб кетар.
Ростлар қоматини ўша лаҳза чол,
Ўт парча сингари неварасини
Мағрур ва меҳрибон ўпади такрор.
— Ўзи-я... ёпирай, мунча ўхшабсан!
Боламсанки, сенга тушибди меҳрим,
Боламсанки, мени атайсан бобо.
Кунда бир кўрмасам уйқум қочади,
Ғусса тўлиб кетар бобонг дилига.
Ўргилай қулуним, садағанг бўлай,
Ўзига ўхшаган танги бўл, чироқ,
Душманга беомон, дўстга меҳрибон.
Бобонг сени кўрса, сиғмас терига,
Ўлсам, зурриётим қолар жаҳонда...
1943.

ҲАМШАҲАР

Мен сенга қойилман, азиз ҳамшаҳрим,
Мен сенга қойилман, дўсти қадрдон.
Сен менинг ёв томон йўллаган қаҳрим,
Мен сенга қойилман, Ватандош ўғлон!

Мен сенга қойилман, азиз ҳамшаҳрим,
Чунки сен тангисан, қалби чўғлисан,
Ҳар кунинг бир дафтар — очилур баҳрим,
Мардона ўзбексан, ота ўғлисан...

Қорда, бўронларда ҳамиша тетик,
Пайт пойлаб урасан пешонадан дал...
Баъзан, ҳафта бўйи ечмайсан этик,
Зорланишга юрмас тилинг ҳеч маҳал.

Сен тикка қарайсан ўлим кўзига,
Сенда йўқ қўрқувнинг аломати ҳам.
Ишонмайсан ёвнинг фитна сўзига,
Сен ҳамон ўшандай, сен ҳамон ўктам.

Чунки сен қаттолсан, чунки сен қайсар,
Қадалган жойингдан қон оқизғувчи.
Сени тушда кўрса душманинг вайсар,
Жонига тегибди найзангнинг учи...

Кўзларинг ўткирки, юбормас хато,
Тўнғиз овлагандай овлайсан ганим,
Сен фашист бошига туғилган бало,
Ардоқлим, ардоқлар сени Ватаним.

Сенинг ҳар зарбингда оталар зўри:
Сени жангга бошлар зафар шуқуҳи.
Шаштинг қайтаролмас у дажжол ўғри,
Сенда ҳувайдодир ўзбекнинг руҳи...

Мен сенга қойилман, азиз ҳамшаҳрим,
Тоғлардан баландсан ва тоғлардай зил.
Сени унутмагай ҳеч кўркам шаҳрим,
Сени туққан она яшасин юз йил!

1943

З Е Б И

«Зебижон отланди кетди сой билан».

· Қўшиқ:

Суронлар қаҳрида кезар қўрқувсиз,
Ҳуснига ярашган заб ном — Зебижон.
Тагин жаҳонларга бўлди бергусиз,
Дўстлари юборар салом, Зебижон!

Меҳрибон, мулойим, дўстга бегина,
Камолат топарди зийна-базийна,
Кечаги санъаткор, содда қизгина,
Бугун бермас ёвга ором — Зебижон.

Юрагида ёнар ғазаб оташи,
Уқидан учади ганимлар боши,
Гўзал мамлакатнинг эй, қалам қоши,
Қутлуғ бу зафарёб айём, Зебижон!

Не-не қирон ўқчи адабин берган,
Расо мўлжал олиб, битталаб терган,
Балли, барака топ, қирагай мерган,
Жанг санъатига ҳам пором, Зебижон

Оловга кирасан, ботқоқ кечасан,
Тўғри келса лойқа сув ҳам ичасан,
Майли, золимларга кафан бичасан,
Майли, қиргин солгин мудом — Зебижон!

Аяма, то учсин ғанимларда қут,
Сафларини тўзғит ва тўк мисли тут,
Ҳалол бўлди сенга онанг берган сут,
Соғ бўл, деб кўтардик биз жом, Зебижон.

Чарх уриб ўйнардиг мисоли каптар,
Жангда ҳам достонинг тўлуқ бир дафтар.
Номингни ёзгали даркор бўлди зар,
Ғалабаини этгил давом — Зебижон!

194

ТУЙЧИ ЭРЙИГИТ УҒЛИ

Уқ ёғади дўл янглиғ,
Айлана — қон кўл янглиғ.
Тўйчи дер: «Ўтирмайин
Анқов янглиғ, гўл янглиғ...»
Тўйчи — асл эр йигит,
Шер боласи — шер йигит.
Ўзбек тантилигини
Бир кўрсатай — дер йигит.
Тўйчи қай ботирдан кам!
Уқдай учарди ҳар дам...
Бутун ғайрати ва қаҳри
Шу дам бўлди жамбул-жам.
Бир дам — оламлар қадар;
Олам-олам зар қадар,
Мардга қимматроқ не бор
Жанг чоғи зафар қадар!
Бир дам — бамисли рўё...
Саф тортиб ўтди дунё,
Эсига тушди қишлоқ,
Соз дала, яшил дарё...
Эсга тушди шу замон:
Онаизор, ёри жон;
Барқ урди хаёлида
Севгили Ўзбекистон;
Жилвагар қорли тоғлар,
Узумзор, яшил боғлар,

Шўх гурунгла, жўралар,
Еронлар, олтин чоғлар...
Ва чопди чақин каби,
Сел каби, оқин каби.
Ташланди ўт комига
Ўт каби ёлқин каби...¹
Босиб тушди ўтни ўт,
Евда шу дам учди қут.
Тўсди дўзах офатин
Мисли ўқ ўтмас совут...
Қурбон бўлди паҳлавон,
Тева бағри лола қон.
Лек, қолди ёв бемурод,
Ўт сочолмай саргардон.
Югурди пиёдалар.
Хужумкор шерзодалар.
Бир дамда бўлди ганим
Абжақ ва афтодалар...
Бўлди танти фидойи
Юртимнинг эркатойи...
Халос этилди, аммо,
Ватаннинг парча жойи!
Балли, эр! Голиб ўлдинг,
Ўт аро қолиб ўлдинг,
Евга солиб офатлар,
Ўчингни олиб ўлдинг...
Тун кечар — келар кундуз,
Мард — бир ўлар, номард — юз...
Номинг эрлик авжида
Порлагай мисли юлдуз!
1943.

¹ Тўйчи Эрайгит ўғли — Матросов сингари ўз тани билан душман амбразурасини беркитган афсонавий қаҳрамонлардан бири.

Й И Ғ И

Оҳ... Дилларни эзиб келар бу йиғи...
Мунчалар ингратган қандай кўргулик?
Бағрин бурдалаган не алам тиғи.
Не бўлди бунчалик ёниб-куйгулик?
Мунчалар ингратган қандай кўргулик?

Йиғлама, онажон, эй асрдийда,
Оппоқ сочларингга бўлайин қурбон.
Йиғлама, қўрқмасин шу норасида,
Фарзандинг ёдгори — бу неваражон,
Оппоқ сочларингга бўлайин қурбон.

Умрнинг озори, ҳаётнинг ранжи,
Мусибат қаддингни букмиш мисли ёй,
Ўлмиш ёлғиз ўғлинг — умидинг ганжи,
Қайғунгга кенг олам бўлолмайди жой,
Мусибат қаддингни букмиш мисли ёй.

Лаънатлар ўқийсан фашист разилга,
Ўғлинг учун талаб этасан жонлар.
Ранжинг ранж солади ранжимас дилга,
Оламни титратар мунгли фиғонлар,
Ўғлинг учун талаб этасан жонлар.

Сочларинг ёйибсан мисли оқ булут,
Эгнингга кийибсан мотам либоси,

Ўғилнинг сурати қўлларингда бут,
Сени адо қилмиш фарзанд савдоси,
Эгнингга кийибсан мотам либоси.

Қаддингни расо тут, ягона ўғлинг
Ягона Ватан деб фидо этмиш жон.
Ардоқлайди Ватан, тўқ бўлсин кўнглинг,
Ардоқлайди уни эрк севган жаҳон,
Ягона Ватан деб фидо этмиш жон.

Ардоқлайди уни келажак йиллар,
Ардоқлайди уни навқирон авлод.
Ардоқлайди уни уруғлар, эллар,
Номи ўчмас, ерда то бор одамзод,
Ардоқлайди уни навқирон авлод.

Йиғлама, йиғлайман йиғлашинг сари,
Фашист юз жон тўлар мард ўғлинг учун.
Неваранг — ўғлингнинг ўринбосари,
Ягона тасалли бўш кўнглинг учун,
Фашист юз жон тўлар мард ўғлинг учун!

1943.

У Ч

Фашистни қир, ҳам роса қир,
Ўч ташнаси қонмасин,
Жаннат диёр — вайрон, тақир,
Ловва-ловва ёнмасин!
Қоматинг — хам, елканг — яғир,
Дилда алам қолмасин!
Тунинг — аза, кунинг — оғир...
Бало панжа солмасин!

Жарда кўрсанг — жарда ўлдир,
Қирда кўрсанг — қирда от!
Қўрқит — ўлдир, алда — ўлдир,
Тўғри келган ерда от!
Қундуз ўлдир, тунда ўлдир,
Саҳар, оқшом демай от!
Қайда кўрсанг — шунда ўлдир,
Асти навбат бермай от!

Сен фашистни ўлдирмасанг,
Фашист сени ўлдирар,
Ўлдиришга улгурмасанг,
Оғзингга ўқ тўлдирар,
Ҳалқумингдан дорга осар,
Товонингдан тилади,
У шундай пес ва дардисар,
Билганини қилади.

Йўлда кўрсанг — йўлда янчгин,
Чўлда кўрсанг — чўлда чоп!
Дарёларда, кўлда санчгин,
Ўнг ёндан ур, сўлдан чоп!
Тоғ бошида, сойларда ур,
Тўқай, пана жойда чоп!
Қақшат, ботқоқ — лойларда ур,
Қанча чопсанг — фойда, чоп!

Сен фашистни ўлдирмасанг,
Сени фашист ўлдирар.
Ўлдиришга улгурмасанг,
Хазон урмай сўлдирар.
Юлдуз кесар кўкрагингдан.
Ўйиб олар кўзингни.
Болта урар курагингдан,
Тирик кўмар ўзингни.

Фашистни қир, ўлдир, ўлдир!
Омон берсанг бўлмайди.
Ўч тигини кўзлаб қўндир,
Йўқса, кўнгил тўлмайди.
Фашистни қир, қиргин бошла,
Қайтолмасин юртига.
Аямайин ташла, ташла
Ўзи қўйган ўтига...

Сен фашистни ўлдирмасанг,
Сени фашист ўлдирар.
Ўлдиришга улгурмасанг,
Дўзахида куйдирар.
Қамаб қўяр молхонага,
Мол сингари бўғизлар.
Тамға солиб пешонангга,
Жигаринг ер тўнғизлар...

Йиғлаб қолар муштипаринг,
Йиғлаб қолар чақалоқ.
Йиғлар онанг ҳам падаринг,
Йиғлаб қолар эл-аймоқ.
Йиғлаб қолар там-там қизлар,
Ука қолур оғасиз,
Дил мулкида қонли излар,
Жиян йиғлар тоғасиз...

Йиғлаб қолар гулламай боғ,
Босар бойқуш, босар зоғ,
Бу диёрда ёв қолса соғ,
Эл кўнгли ҳеч бўлмас чоғ.
Фашист қолса, тупроқ ҳаром.
Фашист теккан сув ҳаром.
Фашист ичса, товоқ ҳаром.
Нима бўлса, шу ҳаром!

Омон қолган битта аблаҳ —
Бир қишлоқнинг ёниши!
Омон қолган битта аблаҳ —
Офатнинг соғ қолиши.
Ўлдирилган ҳар муттаҳам —
Омон қолган юз одам!
Ўлдирилган ҳар муттаҳам —
Илгарига бир қадам!

Бошига сол замон охир,
Қочолмасин бир жаллод!
Оши — заҳар, нони — тахир,
Ранжимасин, сўнг авлод!
Фашистни қир, ҳам роса қир.
Қуриб кетсин уруғи...
Чақир! Нафрат ва ўч чақир,
Шу — ўлкамиз буйруғи!

1943.

ҲАМШИРА

Жанг хотираси

Оғир жанг майдонида инграб қолди ярадор,
Ярасидан оқар қон, лекин ҳали жони бор.
Кўз ўнгида саф қатор — онаизор, севган ёр,
Ярасидан оқар қон, лекин ҳали жони бор.

Толпинар, қўзғололмас... инграйди ярали шер,
Илиқ қондан лоларанг азиз тупроқ, парча ер,
«Қани жанг йўлдошларим, ўртоқларим қайда?» дер,
Ярасидан оқар қон, лекин ҳали жони бор.

Дўстлари сурон солар ёвузларнинг бошида,
Ёв бошини чақишар қаҳру ғазаб тошида,
Ол байроғи узоқдан акс этди кўз ёшида,
Ярасидан оқар қон, лекин ҳали жони бор.

Хамшира кўзи тушди тутун аро ногихон,
Нафас тиқин, эмаклар, ўқ ёғар, титрайди жон.
Келди... ярадор ётар бунда беҳуш, бедармон,
Ярасидан оқар қон, лекин ҳали жони бор.

Тугмаларини қирқар азиз, эпчил ҳамшира,
Ярасини боғлайди тез ва дадил ҳамшира,
Майдондан судраб чиқар бўлса-да зил, ҳамшира,
Ярасидан оқар қон, лекин ҳали жони бор.

Кунлар ўтди ва битди унинг оғир яраси,
Аслига келди йигит, эл кўзининг қораси:
«Кам бўлма,— дейди жангчи,— эй қизларнинг сараси,
Юз йил яша, омон бўл, жон аямас нажоткор!»

Тушди тагин баҳодир жанг ва ўт гирдобига...
Ким етар қиз қутқазган ярадор ҳисобига?
Отини ёзмиш ўлкам мардликнинг китобига,
Ҳатто олис элларда у таниғлиқ, у номдор...

1944.

ДЕНГИЗ БУИИДА

I

Чақмоқдай тутқусиз, хаёлдай учқур,
Қуёш шуълалари сувлар остида.
Симобдай ярқироқ ва оғир тўлқин,
Қирғоқларга фақат денгизнинг пеши.

Жаннат гўшасими бу сўлим соҳил,
Кўз узиб бўлмайти ой жамолидан?
Сув билан тупроқнинг қадим жангига
Қоялар қуйма бир табиий ҳайкал,
Удир асрларнинг тош китобаси...

II

Зайтунзорким, қушларга ошён,
Табиатнинг қизлик чиройи.
Қирғоқларким, тошларга макон,
«Тош айиқ»нинг тўхтаган жойи...
Ҳайбатидан титрайди денгиз,
«Айпетр»да булут барқарор.
Этагида сулув арчазор,
Тўлқинларда юзар «Орзи қиз».
Урмонларнинг қоқ ўртасидан
Бош кўтарган миноралар бор.
Тоғлар қадар мағрур ва кибор,
Қолмиш Юнон дабдабасидан...

Бутхонанинг сур деворига
Ҳар ўткинчи бир сатр Ўитмиш.
Қанча йўлчи қадами етмиш
Кечмишларнинг ифтихорига...
Жаннатосо боғда жилвагар
Соз, турфа ранг мармар кошона,
Кошонани айлаб майхона
Базм қурмиш бунда то саҳар —
Сариқ шайтон, келгинди ўзи.
Тоғ бошида мудҳиш занг уриб,
Ёнбошида қора хоч туриб,
Қонун бўлмиш номаъқул сўзи...
Гул қизларнинг илк оқшомлари
Сўлмиш, сўлмиш совуқ оғушда.
Уйқудан маст туриб дол тушда
Ташланмиш боз май, Ўазм сари.
Ҳай дариг деб кўрган кунига —
Сулув Қрим, бегуноҳ Қрим,
Қрим қизлариким бежирим,
Кул бўлармиш куйиб зулмига...
Қон йиғламиш тоғда оқ булут,
Қон йиғламиш тош бўлган айиқ.
Қон йиғламиш гўдак эммай сут,
Қон йиғламиш кўкалам ёйиқ.
Қон йиғламиш буюк шоир ҳам,
Эл деб бағри куюк шоир ҳам,
Ётолмайин гўрда бечора,
Бу дунёда кезмиш овора.
Сариқ вабо дилни тигламиш,
Шундай, Пушкин руҳи йиғламиш..
У демади аммо: «Ҳай дариг!»
У тутганди ханжар—қинсиз тиг.
Тигки, зolim кўрқар—қалтирар,
Жон сўраган янглиғ асроил.

Тигки, қасос талаб — ялтирар,
Хун тўлайди ялмоғиз — тош дил...

Зулмлардан дилшикаст шоир,
Аммо эли забардаст шоир,
Қуёш ғамгин ботар чоқларда,
Кўлка мисол шу қирғоқларда
Тентирармиш танҳо ва ғариб,
Тинмайин соз чалармиш лекин.
Тонг отганда машриқ оқариб,
Чайқалармиш денгиз ҳам секин...
Қрим, Қрим! Эзгу қадамжо,
Шоир севган сеҳргар соҳил.
Токай топтар ифлос оёқлар,
Қандай чидар эрксевар кўнгил!
Қрим! Қрим! Жаннат диёрим,
Фигонингдан отмагин тутун...
Йиғлама эй, Пушкин севган юрт,
Келди тугал озод бўлар кун!

Тонг юзидан пардани олди,
Сув юзига олтин хол солди,
Ўркач-ўркач оқ булутларнинг
Қизилликка ботди ранглари.
Жўр бўлишиб сайрашур қушлар,
Жаранглайди хуш оҳанглари.
Жаранглайди қизлар кулгиси,
Бутун Қрим соз қўшиқ айтар.
Жаранг берар денгизнинг усти,
Қояларга урилиб қайтар.
Эркин диёр, жаннатосо юрт,
Дийдорингга ҳусн оқ булут.
Ҳар гўшада шифо чашмаси,
Кўк денгизнинг симоб жилваси

Кўнглимизни тортар ўзига,
Сайргоҳдай дилбар ва сирли.
Қулоқ солдим шоир сўзига,
Жилваларинг ажаб сеҳрли!..

Азиз диёр, жафокаш диёр,
Ҳам аламноқ, ҳам дилкаш диёр!
Сен йиғладинг, дилнингда армон,
Эрк!— дединг сен, чекдинг кўп фиғон,
Сен учун деб тўқдик биз ҳам қон,
Сен озодсан, озод ва омон.
Сенга тугал беҳад қошона,
Салом, шоир севган соз қирғоқ.
Жаннат бўлур боз бу вайрона,
Қаттол кунлар мангулик йироқ...

Худди шундай ғариб, мунгли чоқ,
Оқшом сувга сеп ёйганида,
Уфқ ранги сарғайганида,
Сув устига термулиб узоқ —
Хаёлларда ҳориган бошин
Салқин елга қарши тутгандир,
Лаънат ўқиб қора кунига,
Зайтунзордан аста ўтгандир,
Юрагида тўла ғазаб-кин,
Ҳужрасига танҳо қайтгандир,
Бу элларда овора Пушкин
Денгиз учун шеър айтгандир.
Азиз диёр, сўлим қошона,
Салом, шоир севган соз қирғоқ.
Жаннат бўлар боз бу вайрона,
Қаттол кунлар мангулик йироқ...

1944.

ҚИРҒОҚ

Жануб далалари — жимжима барқут,
Унда емишларнинг туслари гул ранг.
Тонг отган дамларда уфқлар ёқут.
Кечаси кенг осмон булут-ла кул ранг.

Баъзан юлдузларнинг чарақлашидан
Ерда топиб бўлур ҳаттоки игна.
Ой бўса олади дала тўшидан,
Денгиз — кенг оламга сайқал ойна.

Қрим гўзалларин сочлари каби,
Қалин зайтунзорлар тоғ, тепаларда.
Лутфига ташнадир ошиқнинг лаби,
Кумуш шалолалар ялтирар жарда.

Денгиз тубларида чўмилар қуёш,
Жаннат манзаралар роҳатдир жонга.
Юртимга қалъадай сонсиз қия тош,
Ялта — гул диёрим, бермам жаҳонга.

Қирғоқ, қирғоқ! Сўлим майдонларингдан
Хаста мадор олур, диллар баҳраманд.
Кўзим ололмайман гул дийдорингдан,
Толган юракларга жон бўлур пайванд.

Қирғоқ, олтин тупроқ — сахий мамлакат!
Шеърим санармикан васфингни, қайдам...
Нақадар ҳаётбахш, қандай баракат,
Шоир, эрк олди боз Ёу гул диёр ҳам.

Қувон, куйларингни эрта саҳардан
Элларга таратсин эртанги еллар.
Қувон, қўшиқларинг ошсин кўклардан,
Қўшиққа қўшилсин эрк олган эллар.

Қирғоқ, ватанимнинг жаннат боғисан,
Хуснингга ойина уфқнинг зари.
Қирғоқ, ватанимнинг олтин тоғисан,
Сен — денгиз бўйида тенги йўқ пари...

1944.

Е Р

Қиз қўшиғи

Билсанг, гўдак чоғимдан
Кўнгил берганман сенга.
Гулларни ҳам боғимдан
Атай терганман сенга.

Гулларим даста-даста,
Ҳамон сени кутаман.
Тўрт йил ҳажрингда хаста,
Йўлингга кўз тутаман.

Уйқусиз кечаларда
Суратинг кўз олдимда.
Кезсам гар кўчаларда,
Савлатинг кўз олдимда.

Қандай сени унутай,
Кўнглимни боғлаган ёр!
Барчиной янглиғ кутай,
Бағримни доғлаган ёр!

Майли, қўлсиз келсанг ҳам,
Қайт, интизорингга қайт.
Жилмайиб мисли кўклам
Интизор ёрингга қайт.

1944.

БОҒ КУЧА

Боғ кўчадан ўтаман бўстонимга,
Ҳар кун салом битаман жононимга,
Жонон ёзар: жонгинам, кел ёнимга,
Қизларжон, қайдасиз?

Боғ кўчадан ўтаман тутзор томон.
Тутзорим орқасида гулзор томон,
Кўнглим қурғур учади дилдор томон,
Қизларжон, қайдасиз?

Кўнгли қурғур учса ҳам илож бўлмас,
Тошқин ўтмас ерларда равоч бўлмас,
Йигит жангга кирмаса ривож бўлмас,
Қизларжон, қайдасиз?

Боғ кўчадан ўтаман барг тергани,
Юртимга олтин пилла мўл бергани.
Ери жангда, уят қиз ўлтиргани,
Қизларжон, қайдасиз?

1944.

Е Д Г О Р

Қора ўрмон, қалин ўрмон,
Олис диёр...
Сўнгсиз ёбон, совуқ ёбон,
Тиззадан қор...
Юз хатар бор, жангчи билмас,
Бало тайёр... кўзга илмас!
Қора бўрон — зич ўрмонда,
Бўз ёбонда, кенг жаҳонда...
Айланади — зил қалдироқ,
Булут-булут кўчар ботқоқ,
Учар қирғоқ, инграр тупроқ.

Қора ўрмон, қалин ўрмон,
Олис диёр.
Ел қаҳратон, олам ларзон,
Дағдағадор!
Ватан учун, Ватан учун —
Тўсат жангчи қулар дилхун,
Қулар йигит зўр суронда,
Сур бўронда, қор тўзонда...
Айланади — алғов-далғов,
Бахти қора, ялмоғиз ёв...
Тутун-олов, энг сўнгги дов.

Қора ўрмон, қалин ўрмон,
Олис диёр,

Жанг—беомон, жанг—беомон,
Жанг—даҳшаткор!
Сур уфқда сўнади кун,
Она шўрлик... билмас бутун,
Ёлғиз ўғлин кутар ҳануз,
Кеча-кундуз йиғлар ўксуз...
Билмайдик, танти ўғлон,
Йигит ўлди. У қаҳрамон,
У мард инсон бўлди қурбон!

Қора ўрмон, қалин ўрмон,
Олис диёр.
Омон... омон... дориломон,
Кулди баҳор!
Не-не азиз бошлар қолди.
Қирчин-қирчин ёшлар қолди.
Унутмайди ватан — она.
Ҳам ягона, ҳам мардона...
Сизни туққан — ўз бахти ёр,
Чўнг, улуғвор, ғолиб диёр,
Сизга ёдгор, сизга ёдгор!

1945.

УЛИМ

Қалтироқ ва талваса босибди тугал,
Улмоқда панжалари узук аждаҳо.
Йилларнинг ваҳимаси бўлар бутун ҳал
Бу ўлим заруратдир, исбот нораво.

Ортиқ суринмагай қорли йўлларда,
Совуқ ўрмонларда рус қишлоқиси.
Мурдалар ётмайди музли кўлларда,
Димоғни ёрмагай бадбўй қон иси.

Ердан ювилмоқда тарихнинг доғи,
Дилдан ювилажак теран аламлар.
Қайтиб келмас, келмас босқин қийноғи,
Бахтни ўғирлаган ялмоғиз дамлар!

Бу ўлим шу қадар яқин, шу қадар...
Мен унинг тантанасин кутаман ҳар дам —
Аксиома каъби беисбот келар,
Оламдан сурилар фашист муттаҳам!

1945. Январь.

АМУ ҚИРҒОҚЛАРИ

Оқ ёлли асёв тулпор,
Бебош ва тентак оқин,
Қумлоқ саҳро эркаси
Ва дарёлар серкаси.
Бешик-бешик тўлқинлар
Тўлғаниб ён сойларда,
Жийдалиқ тўқайларда,
Қақроқ саҳро лабига
Ҳам боғлар асабига
Дармон элтар, жон элтар;
Биёбон томирида
Қўпиргувчи қон элтар.
Эзгу дарё, шўх дарё,
Тошқинларинг шиддаткор.
Жаҳон-жаҳон қудрат бор;
Худди саҳро арслони
Ва қумлар паҳлавони,
Ариллайсан тунларда.
Қирғоқларинг қалтирар,
Олислар бўлур ларзон,
Нили мубораксимон
Лойқаланиб тошасан,
Тепалардан ошасан,
Қишлоқларни кўмасан,
Шундай завққа чўмасан.
Баҳодирлар от сурмиш

Габаррук эй қиргоқлар,
Темур Малик изларин
Сақламиш кўк яйлоқлар.
Гулларнинг атирлари
Елларнинг қанотида,
Огаҳий сатрлари
Учар ҳаёт отида...
Эй, бош эгмас чўнг дарё,
Ғурурингни синдириб,
Босқинингни тиндириб,
Ҳам сенинг қоқ белингга
Бир улкан сад миндириб
Ва бошлаб асрий бир дов,
Солғумиз сенга жилов!

1945. Апрель. Хоразм.

БАЙРАМ

Тонг шафақдан бўйинбоғ бойлаб,
Салют берди ер куррасига.
Қуёш дарров баланд жой сайлаб,
Байроқ тикди тоғ қиррасига.
Ундан кейин, бутун осмонни
Босиб кетди қизил яловлар.
Гўё ўраб олди жаҳонни
Шафақлардан, нурдан оловлар...

Олов рангли бўйинбоғ боғлаб
Байрам тонги бўйингинамга,
Жўнаб қолдим мактабни чоғлаб,
Севинчларим сиғмас сийпамга.
Кўз ташладим улкан шаҳарга,
Байроқлардан кўзлар қамашар.
Салом элга, бахтиёрларга,
Бахт шавқига қўшиқ ярашар...
Юриб бўлмас кенг кўчалардан,
Майдонларда зич тўлган одам.
Куйлар оқар музыкалардан,
Бир оҳангда ташланур қадам.

Ўтар қувноқ қаторлар нуқул,
Тўп-тўп кийган ипак беқасам.
Қўлларида даста-даста гул,
Кўзим тўймас қанча қарасам.

Куйлаб кирдик Қизил майдонга,
Ленин бобо боқар баланддан,
Қўл кўтарган қуёш томонга,
Хурсанд бўлиб биздай фарзанддан.
Ленин бобо сўраб тургандай:
«Байрам қутлуғ, қўзичоқларим!
Азаматлар, ўқишлар қалай,
Қани айтинг, бўлмоқчисиз ким?»
Биз қуйлаймиз: эй, Ленин бобо,
Орамизда Ўёҳад талабгор,
Ҳар ҳунарда бўлғаймиз бурро,
Олим, аскар, ишчи, дурадгор!
Яшил осмон бўшлиқларида
Биз учармиз мисоли шунқор.
Янграймиз бахт қўшиқларида,
Ҳар ким десанг, орамизда бор...
Салют берар ёш насл бутун,
Барча деймиз шодумон: салом!
Бахтли ёшлик, ҳур ёшлик учун
Эй партия — отажон, салом!

1945.

ЭРКАТОЙ

Буоим алласи

Эркатоим қайда экан?
Асқар-асқар тоғда экан.
Асқар тоғда нетар экан?
Қўзи боқиб кетар экан.
Қўзилари қайда экан?
Адирда, тўқайда экан.
 Қўнар жойи — кўкбулоқ,
 Қашқир, бўри кўп йироқ.

Эркатоим қайда экан?
Яшил-яшил боғда экан.
Яшил боғда нетар экан?
Олма кўчат экар экан.
Олмалари қайда экан?
Келаси куз ойда экан.
 Пишар экан қирмизи...
 Тушар экан қирмизи...

Эркатоим қайда экан?
Улкан шаҳар ёқда экан.
Шаҳарда у нетар экан?
Ҳар кун мактаб кетар экан.
Мактабида нетар экан?
Олимликка ўқир экан.
 Уртоқларидан ўтик,
 Ҳамма билимда етук.

Эркатоим қайда экан?
У чегара ёқда экан.
Чегарада нетар экан?
Ўз бурчини ўтар экан.
Ёв қутурса, нетар экан?
Ҳеч аямай отар экан.
Асл баҳодир ўзи,
Пешонада юлдузи...

1946.

ҚИЗ ҚУШИҒИ

Дуторим, торим-торим,
Аскарда менинг ёрим:
Ёрни севганим севган,
Йўқ ўзга ихтиёрим.

Гул боғим, боғим-боғим,
Боғ бўлган бўз тупроғим.
Ўз теримга сизмайман
Ёрдан хат олган чоғим.

Ёримнинг ўзи-ўзи,
Қоши дарё қундузи.
Нимасини айтасиз,
Кўкрагида юлдузи.

Йигит бўлсин, шўх бўлсин,
Мисли ёнган чўғ бўлсин.
Оромимни бузса ёв,
Киприklarим ўқ бўлсин.

Рўмолим алвон-алвон,
Ёргинам чиқди полвон.
Эл деган ўғлон экан,
Бахтимга бўлсин омон.

1946.

ЕРИМ БОРУ ЁРИМ БОР...

Ёрим бору ёрим бор,
Кўзлари хуморим бор.
Хумор кўзли ўйнасин,
Чаманим, гулзорим бор.

Ёрим бору ёрим бор,
Олма-ю анорим бор.
Оламга донғи кетган
Пахта — пахтазорим бор.

Ёрим бору ёрим бор,
Оқ олтин шиорим бор.
Соҳибкор ўзбек дерлар,
Бахти барқарорим бор.

Боғларим — гул боғларим,
Боғ бўлган қумлоқларим.
Ватанимга армуғон
Оқ олтиндан тоғларим.

Юртим, ўзим ўргилай,
Кўрар кўзим, ўргилай.
Ойдек тўлу, кундай кул,
Сен — қундузим, ўргилай!

1946.

БАЙРАМ ҚҰШИҚЛАРИ

Бугун ўн беш яшар йигитдай шўхман,
Бугун тошқин келар юз бир ирмоқдан.
Дўстлар даврасида авжи қаҳқаҳа,
Севинч тўлқинлари ошар қирғоқдан...
Ялла садолари оқар боғларда,
Шодиёна чалар шодумон ўлкам.
Барқ урар шуълакор минг-минг ол байроқ,
Ўлкаминг кўкламги кўрки на кўркам!

* * *

Қиё тўшларида кезаман узоқ,
Хаёлимни боғлаб олар чечаклар;
Қуёш кокиллари шаршаракларда,
Кўнгилга ажаб мавж солар чечаклар.
Гўдаклар капалак қувлашар бунда,
Қўшиқдай жаранглар қийқириқлари...
Офтобдай балқитар, кўлдай чалқитар
Ва имлар илҳом деб аталмиш пари,
Шунда, бир гўдакдай қийқиргум келур.
Дўстлар калакаси тутиб қолади,
Қушлар қўшиғига соламан қулоқ,
Сузгун кўзлар андак кутиб қолади.
Оҳ, қандай Бебаҳо менга у кўзлар,
Кўзларки, нигорон — тўрт йил йиғида...
Қўрқаман ишқимнинг хурушларидан,
Кўнгилнинг иши не соч оқлигида?

Кўклам келса тошиб, ёзда қуриган
Тентаксой сингари эмас бу кўнгил...
Нетай, гўдаклигим тутади баъзан,
Қўшиқдан зерикай демас бу кўнгил.
Инсон бепайғамбар кун кўра олур.
Ва лекин қўшиқсиз яшаши маҳол.
Яхши қўшиқлардан қўёлсам, кошки,
Яхши санъатимиз чиройига хол...

* * *

Оловлар ичида жон берганлар бор,
Унутиш қийин оҳ, унутиш қийин!
Келинлар йиғласа — титрарди дунё,
Чоллар инграр эди гўдакдан кейин.
Кечалар бешикда бедор чақалоқ,
Юлар сочларини шўрли оналар;
Қўйди бағри тошлар сийналарга ўт,
Кукун ўўлди, эсиз, не кошоналар...
Қўш булоқдай оқди икки кўздан ёш,
Ҳам ерга урилди қанча дил мулки.
Кўкда кезиб юрди қора булутлар,
Қизлар чеҳрасидан излардик кулки...
Оч ва сувсоқ ўлди не-не болалар,
Панжалар ёпишди тўғри ёқага,
Кимга ҳам дер эди арзи-додини,
Ҳақиқат сотилгач қора чақага.
Мудҳиш замонанинг совуқ шамоли
Бу гўзал боғларга тўкканда хазон,
Келарди ўрмалаб ғариб оқшомлар
Ва жанг гирдобиди титрарди жаҳон...
Гулдуракдай келди кўкнинг ноласи,
Фигон авжларида чақди чақмоқлар,
Қудратли элимнинг қасос наъраси —
Солди кенг оламга зўр қалдироқлар.

* * *

Қаҳқаҳа чоғида бу фиғон надир,—
Дема, эй, ўлкаминг навқирон ўғли!
Байрам юртда қадим бир анъанадир,
Лекин қора кундан қалб ҳамон чўгли...
Бугун-ку йигитдай қувноқман, қувноқ...
Лекин дилда ётар мотамлар доғи,
Ўтганнинг эсларда тургани яхши,
Янтоқнинг ёғи йўқ — душманнинг соғи!
Кунлар келур тагин ёрқинроқ, шодон,
Қуёш кулиб турар қаёнга борсанг.
Лекин эсда турсин азиз қурбонлар,
Шаҳидларнинг қони, ғолибона жанг!
Чўпонлар куйласин янги қўшиқлар,
Янги қўшиқларнинг шавқи ҳам янги!
Элимга қўшилиб куйлайман мен ҳам,
Зеро, қиммат тушган бахт мангу, мангу...

* * *

Бугун ўн беш яшар йигитдай шўхман...

1946. 8 май.

АМУ ҚИРҒОҚЛАРИ...

Эй сен, сулув дарё, азамат дарё,
Эй сен, тентак тўлқин, тизгинсиз тўлқин,
Эй сен саҳроларнинг дардига даво,
Эй қудрати жаҳон, эй қалби жўшқин,
Эй сен, ўлкам кўрки, юртим чиройи,
Ойдин дийдорингни соғиниб келдим.
Она Сирдарёнинг соҳилларидан
Қадим диёрингни соғиниб келдим.
Лойқа тўлқинларинг тебратар на хуш
Сутдайн беғубор тун қучоғида,
Эҳтимолки, мени гўдак чоғимда
Бешикда тебратган онам шундақа,
Сийнамга ел урар ҳам очиқ ёқа,
Ойнинг кокиллари ҳалқаю ҳалқа,
Паришон титрашар сув сийнасида,
Эҳе, бу дарёнинг хазинасида
Нақадар гавҳар мўл, хирмону хирмон,
Дарё заҳматкаши янглиғ ахир мен
Уни олажакман теран сувлардан,
Тугал олажакман...

Эй, она дарё,
Эй сен, боболарнинг сўлим диёри,
Эй сен, асрларнинг соз шифокори,
Қучоғимни ёйиб, юз тубан тушиб,
Эзгу тупроғингни ўпмак истайман,
Тўқайлар устида лочиндай учиб,

Олтин қирғоғингни ўпмак истайман.
Тўлқинларнинг мудҳиш қучоқларида
Мисоли олп наҳанг кечмоқ истайман
Ва сенинг муборак лойқа сувингни
Ҳа, лойқа сувингни суртиб юзимга,
Тўтиё сингари тутиў кўзимга,
Бебаҳо шаробдай ичмак истайман.
Чунки сенинг эзгу қатраларингда
Қақраган чўлларга ҳаёт муҳайё.
Сенинг бир қатрангни шимган инсонга
Йўлда учмак учун қанот муҳайё.
Чунки сенинг сўлим соҳилларингда
Узоқ боболарнинг хоки бор, Аму!
Шунинг учун ҳамки, сенинг ҳар қатранг
Саҳроларнинг асрий дардига дору...

* * *

Гирдобларнинг мудҳиш қучоқларида
Асов наҳанг каби кечмак истайман.
Ва сенинг муборак, лойқа сувингни
Шароб каби тўйиб ичмак истайман.

1946. Июнь. Қорақалпоғистон.

ГУРУНГ...

Олам ухлар момик қор қучоғида;
Жимиб келар аёз ва юлдузли тун.
Еруғ туннинг сўлим, завқёб чоғида
Даврага тизилар бир тўп ўспирин.

Бари сабза мўйлов, норгул, навқирон,
Йил боши базмига жам бўлмиш тигиз.
Ҳар қайси ёнида чевар ва бийрон,
Теримчи, тўқувчи ё аълочи қиз...

Қўшоқ-қўшоқ бари тушар ўйинга,
Мавж урар қўш ўрим елка сочлари,
Чароғон дарчадан ранг берар тунга
Қора тундай ҳалқа-ҳалқа сочлари...

Тинма, эй тийиқсиз чаҳ-чаҳ, кулгилар,
Кўнгил, тўлқин ургил дарёлар янглиғ.
Авжда меҳру вафо, олтин севгилар,
Олтин табассумли рўёлар янглиғ.

Жавлон ўйлар: бу кеч ичгум паймона,
Суюкли заводим равнақи учун
Ва бошлаб юборар қувноқ тарона,
Дилда тўлиб-тошган ишқ ҳақи учун...

Тўйчи Фарҳод ГЭС ни ўйлайди бу чоқ,
Хаёли учади Сир бўйларида.
Шу йил ўлкамизга ёқамиз чироқ,
Шавкати янғирар бахт куйларида!

Қўчқор ўз дардидан бошлар ҳангома:
Шубҳам йўқ, орзуга етаман бу йил,
Инженер бўлгум то шаҳодатнома
Қўлимга теккунча типирчилар дил.

Солижон кўксида ёнар чўғ мисол
Ботирлик белгиси у Олтин Юлдуз.
Ёрга ҳазил қотар, маст этмиш висол,
Гул-гул очилади нуқрадай оқ юз.

Дилбар севганига боқар ишвакор,
Чораси не, дилга ишқ олов солгач.
Улмасам, бош қўшай, деган дарди бор,
Докторлик дипломин қизармай олгач.

Бегмат ёшу лекин катта ишга бош,
Колхоз даласининг ўктам саркори.
Пахтакорлик донғи бахтига йўлдош,
Пахтаси — дил севган куйи, ашъори.

Дер: чексиз давлатга — давлат қўшайлик,
Ижодкор йилларда бўлмасин нуқсон.
Қани, қўлингни бер, чиройли қайлиқ.
Биримиз ўн бўлсин, ўнимиз тўқсон.

Шунда май тўлдириб сўз бошлар Сарвар,
Дўстлар, азиз Ватан учун ичайлик.
Ўрнимиз йўқолмас, партия — раҳбар,
Юксак давонлардан елдай кечайлик!

Тик турар боадаб, сипоҳ ўғлонлар,
Теримчи, чевар қиз ва отин қизлар.
Бу ном — ҳар қайсига очар жаҳонлар,
Бу номдан ҳар қайси бахтини излар...

* * *

Майли, кўклардан ошсин шўх суронлари,
Булар — менинг ўлкамнинг эркаларидир.
Булар — менинг ўлкамнинг болажонлари,
Булар — менинг ўлкамнинг бекаларидир!

1946. 30 декабрь.

ОҲАНГАРОН

Қўшиқ

Тонг отади олис-олис қор тоғидан,
Кончи эрлар келар шаҳрим тўрт ёғидан,
Ер остига тушгали
Аскар янглиғ қуролланур тонг чоғидан.

Оҳангарон, эй хазинам, эй олтин кон,
Ҳар кончи ҳам бу жабҳада соҳибқирон.
Юрт фаҳри, Ватан фаҳри,
Ўзбекистон Донбасси, эй Оҳангарон!

Кундуз каби чароғондир коннинг таги,
Хирмон-хирмон қора олтин, йўқ этаги,
Эл қўлида бўлди аён —
Асрларнинг қадим туши ва эртаги...

Тўп-тўп кончи, пармалари бор дастида,
Қора олтин топар элга ер остида,
Сув, балчиқ писанд эмас,
Мардонавор ишлар қайноқ тер остида.

Шер билакли, довьоракли кон қазувчи,
Сен ботирлик китобига шон ёзувчи,
Сен ўлкамнинг мардисан,
Заводларнинг ўчоғини тўлғазувчи.

Юрт шони деб тер тўкади ўғлонлари.
Ватан дейди: балли, даврим полвонлари,
Келсин ҳар кун эл учун
Тепа-тепа қора олтин карвонлари.

Оҳангарон, эй хазинам, эй олтин кон,
Ҳар кончи ҳам бу жабҳада соҳибқирон.
Юрт фаҳри, Ватан фаҳри,
Ўзбекистон Донбасси, эй Оҳангарон!

1948.

БЕРДИМАТ АМАКИ

Тонг чоғидан тоғлар остига тушар
Кўмир қазувчилар — ер ўғиллари.
Тонг чоғидан тинмай харсанг уришар,
Тош чақиб, тош бўлмиш қадоқ қўллари.
Тоғ остида тоғлар пайдо бўлади
Яхлит кўмир харсангларидан.
Электровозлар тез-тез тўлади,
Мисли карвон чиқар ғорлар қаъридан...
Тепада янғирар, куйлар тўп-тўп қиз,
Ер остида пешона тери.
Ер остида иш илдам, тигиз,
Ер остида эрларнинг эри!

Бердимат амаки қазийди кўмир
Усиб-унган она тупроқдан,
Хаёл қилган эди бир умр,
Хаёл қилган эди гўдаклик чоқдан:
«Қани, куч бўлса-ю, тоғни тилкаласанг,
Беҳуда ётмаса не-не хазина.
Кўмир ётар бунда харсангу харсанг,
Замонларки, сақлар бу сахий сийна».
Тер тўкиб қазиган олтин кўмири
Мамлакатга олов ҳам мадор.
У юртга таниғлиқ мардларнинг бири,
Танти, ўктам, барзанги, девкор:
«Асл тупроқ, азиз тизма тоғларим,

Сийнангни оч, сийнанг тўла зар.
Сенда ўтган менинг гўдак чоғларим,
Муродимга етдим, сол назар!

Бўз сийнангга бошимни қўйиб,
Қувват олай, эй она диёр!
Жамолингга юз қатла тўйиб,
Қучоқлайин худ суюкли ёр!»

1948.

КЕНЖАТОЙ

Кенжам, эркатойим, очгин кўзингни,
Кеч қолмайик кўклам томошасига.
Бугун пионердай тутгин ўзингни,
Олиб борай байрам томошасига.

Уфққа туғ тикмиш ёруғ субҳидам,
Қўшиқ жаранглари кенг майдонларда.
Кўклам қучоғида сўқиллар олам,
Гўдаклар чопишар хиёбонларда.

Гўдаклар... гўдаклар... Гўдак нечоғлик!
Митти қўлларида чўнг байроқлари.
Гўё шафақ парча бўйнига боғлиқ,
Елпирар елларда бўйинбоқлари.

Гўдаклар келади кўча-кўча зич,
Кўзларида чақмоқ бурролиги бор.
Бошларида чамбар, ёноқлар қизғич,
Юзларида даврим донолиги бор.

Ёшлик ярашуғи — шўхлик, қувноқлик,
Шўх-шўх қўшиқлардан янграсин жаҳон,
Ёшлик ярашуғи — севги, ўртоқлик,
Дўстликка бош эгар замину замон.

Булар — менинг юртим гул чиройлари,
Булар — комсомолнинг ноибларидир.
Булар — менинг юртим эркатойлари,
Булар — эртаги кун соҳибларидир.

Булар — менинг ўлкам кенжатоилари,
Булар — менинг ўлкам шўх ёшларидир.
Булар — менинг ўлкам юлдуз, ойлари,
Булар — менинг ўлкам қуёшларидир.

1948. 1 май.

ОЛИМ

'Хикоя

Ёш билан — ёш суҳбатдош,
Чол суҳбати — чол билан...
...Шундай қилиб, бир ювош,
Таниш оқсоқол билан —
Кетдик дарё бўйида
Олис бир жийдазорга.
Жийдазордан қуйида —
Холи, ёлғиз мозорга.

—«Бизга илк келган ўртоқ —
Шу азиз, билгич одам,
Хушфеъл, майин, куюнчоқ,
Қалбида меҳр зич одам.
Юрди овулма-овул,
Кезди далама-дала.
Баъзан дуч келар довул,
Баъзан увитар жала;
Баъзан топмас қатра сув,
Соя солмас саксовул...
Даштда кўрса тўп оҳу,
Ё тўқайда қирғовул —
Бўлар эди кўнгли хуш...
Сағаналарни кўриб:
— Булар бари — асрий туш!
Дер эди туриб-туриб.

Ҳар мушкулга кўнарни,
Билмасди — чарчаш надир!
Олачиқда тунарди,
Баъзан ётоғи — адир;
Ошар эди бешбармоқ,
Ичарди айронни ҳам.
Сўк, ёвғон ё ошқовоқ,
Хуш кўрар жайронни ҳам.
Биздай жўн яшар эди,
Унга ёв — бекорчилик.
Унга ярашар эди —
Туғма одамгарчилик...

— Бу қумлоқлар тагида —
Оқар сой ҳам бор, дерди.
Бўз тупроқлар тагида —
Қора мой ҳам бор, дерди.
Қўрғошин, олтингугурт,
Аллама балолар бор;
Ерти эмас, тўкис-бут,
Ғазналар, дунёлар бор...

Узун бўйли, хушсурат,
Тинмағур ёлқин эди,
Ешу қарига улфат,
Сўзлари олтин эди.
Элга иноқ, фидокор,
Жон аямас — мард эди.
Дўст тутганга вафодор,
Йўқсулга ҳамдард эди.
Қўлда кичик болғаси,
Кезар эди чўлма-чўл.
Кенгашда — эл оғаси,
Унда йўриқ, йўсин мўл...

Ботир инсон ётибди
Жийдазор қучоғида.
Ботир инсон ётибди
Юртимнинг тупроғида...

Оёғи ёмон — тўр булғар,
Таёғи ёмон — эл булғар!..
Хаёлимга тушса гар,
Кўнглимни чўнг ғам чулғар:
Қўрбоши қиличидан
Узилди мағрур боши.
Куйиб-ёниб ичидан,
Оқди элнинг кўз ёши.
Қўрбоши золим эди,
Золимларнинг золими!
Бу тансиқ олим эди,
Олимларнинг олими..
Гуноҳи не, дермисан?
Гуноҳи — рус бўлгани.
Халқидай чўнг қалбида
Ғайрат, номус бўлгани!
Сув очиб, ариқ очиб,
Сероб бўлгин, дегани,
Қумлоқда қўриқ очиб,
Яйраб-кулгин, дегани!..
Лениннинг ўз ёнидан
Илк келган одам эди,
Биз деб кечди жонидан..
Қўрбоши золим эди!..
Илм-ҳунар зиналарин
Ошмоқда эл кунба-кун,
Саҳро хазиначарин
Очмоқда тўқис-тўқин..
Ҳар вақт бир келиб, дейман:

— Василий оға, балли,
Сўзларинг тўғри экан,
Демак, тириксан ҳали!—
Ухлагин, ҳордиқ олгин
Жийдазор кўлкасида.
Бахт порлар, назар солгин,
Йўқсуллар ўлкасида!

Мангудир хотираси,
Эслайди қорақалпоқ!..
Чолнинг мунгли қиссаси
Шу ерда бўлди адоқ.

Қорақалпоғистон. 1948.

ОППОҒИМ БИЛАН ЧАТОҒИМ

Икки ўғлим,
Икки туқлим,
Иккаласи ўйинчоққа ўч.
Тойчоқ, хўроз,
Лайлагу гоз,
Ўйинчоғи бир талай, бир кўч.
Сайхун ўғлим —
Ўйнайди жим,
Жанжалкашмас — оппоғим, дейман.
Жайхун ўғлим —
Ўйнолмас жим,
Жанжалкаш, бас, чатоғим, дейман.

1953.

ЖАЛА

Қўққис жала қуйиб ўтди қишлоқдан,
Тўлқин ургай яшил кўкат денгизи,
Тўлқин ургай чечаклар оқ, қирмизи,
Бу даракчи сут, қаймоқдан, пишлоқдан...

Қўққис жала қуйиб ўтди қишлоқдан,
Чучмомаю ровоч есак арзийди,
Қўзиқорин, лола терсак арзийди,
Тепалардан, сойдан ҳатто тошлоқдан...

1954.

ТҮРТ...

Үзим улғайганман етимхонада,
Қаҳратон қишларда киярдим чувак.
Чувак ҳам тансиқди у замонада...
Хали ҳам әсимда:

Бир сиһиқ тувак,
Тувакда гул ўсар залнинг тўрида,
Биттаһиз чопонда, ўзгамиз юпун,
Биров катда ухлар, биров сўрида,
Үзимиз әкардик полиз ва дон-дун...

Чувакда чиқардик байрамларга ҳам,
Бир кесим қора нон, бир чўмич бўтқа.
Лекин демас әдик у кам ё бу кам,
Шай әдик юрт учун ташлансак ўтга...

Оғир йиллар әди, лекин жуда чўнг...
Юрт ўровда әди, ўлка ўровда.
Әл уқиб олганди: қайда чап ва ўнг,
Әл тобланган әди кураш — оловда...

* * *

Уғлимда бир йўла тўрт ботинка бор.
Тўрттаси тўрт рангда, тўрт фабрикадан.
Нечук тўрт?

Баъзи кез беришар озор,
Айтмайин надан?

Ўзим чувак кийдим қаҳратонда ҳам,
Икки оёғимни чалган бадсовуқ.
Тўртни кийсин ўғлим, ҳеч бўлмасин кам,
Оёғи кўрмасин дарду сизловуқ...

1954.

ЭРТАГИ КУН

I

Инсон меҳнатидан ранг олур ҳаёт,
Инсон меҳнатида ўзгарур жаҳон.
Ҳақиқат туғилур хаёлдан ҳам бот,
Бутун кучлилардан кучлироқ инсон...

Қуш учса — қаноти куйган қўнғир дашт,
Аҳён-аҳён ётар ҳайрон чаноқлар.
Ким билар, ёрини излаган ошиқ,
Ёки банддан қочмиш исёнкор банда.
Ёки сув ахтарган ёлғиз йўловчи,
Ё қум бўронига дуч келган сайёҳ,
Ё жайрон пайида от сурган овчи,
Ёки лашкаридан ажраган сардор,
Ё элидан айри тушган бир ғариб,
Ё боқин қасдида отланган тождор,
Чаноқлар сочилмиш қум тепаларда...
Қилич дасталари, чўқмор бошлари,
Зангламиш болталар, синиқ сунгулар...
Ҳар қайси бир аср гувоҳи — булар!
Қадим пахсаларнинг қизғиш девори
Ўткинчи ёмғирда, офтоб таптида,
Замонлар зайлида ушалмиш... лекин,
Мен кечмиш ҳаётнинг пачақ ёдгори,
Асрий обидаман, дегандай қайсар.
Улик қишлоқлару, жонсиз шаҳарлар,

Қийшайган минора, ушалган гумбаз,
Асрий обидаман, дегандай қайсар...
Қалбига қўл солсанг — сир бўлур аён,
Йўқса бу саҳро гунг, қум тепалар гунг,
Қоқ ва чанқоқ ётар қадимий сойлар,
Тезоб ва шиддаткор, тансиқ кўкламда,
Ирмоқлардан оқса лойқа тошқинлар,
Лабини бир ҳўллаб олади, холос.
Шунда ер рангига кирар яшиллик,
Кўкаламзор бўлар сел ўтган қумлоқ,
Очилар бинафша, лолақизғалдоқ.
Узоқлардан учиб келган қалдирғоч,
Турна қаторлари қўниб ўтади,
Лекин бир ҳафталик, фақат бир ҳафта...
Кейин учиб кетар йўлчи қушлар ҳам,
Кейин сўлиб қолар лола япроғи.
Сариқ ранг олади яшил кўкатлар,
Кўкламнинг кўрки ҳам бунда бир ҳафта...

Кейин тўрғай учар кўкда чириллаб,
Шақаллар изғишар яна ириллаб,
Сайилга чиқишар тўп-тўп илонлар
Уқадай товланиб ўрдаларидан.
Кечалари увлар бўрилар фақат,
Кийик қувлар саҳро офати йўлбарс
Ва сиртлон келади овини судраб,
Ёки чангалзорда шер ётар мудраб...
Яна кўтарилар қумлар, тўзонлар,
Оламни қоронғи — туман тутади,
Даррандалар увлаб инига қочар,
Сув излаб ел каби учар жайронлар,
Бўрон кенг саҳрода солади сурон;
Ҳафталаб кўринмас қуёшнинг кўзи,
Тепаларни олиб учади бўрон,

Тақир ерда янги давонлар пайдо...
Табиат ўйини шундай офатли!

II

Ҳансираб ётарди қоқ ва чанқоқ дашт...
Не ҳодиса бўлди, бу не саргузашт?
Қаёқдан келди бу жило, қут ва гашт?
Бепоен даланинг олис кўксида
Жимиллаб кўринар ажойиб диёр...
Гўдаклар базми бор хиёбонларда;
Ошиқлар навоси учар жарангдор,
Буралиб ўтишар не-не тиниқ қиз,
Бири жомакорда, бири жилвакор.
Соялар тагида — дилкаш суҳбатда —
Асога суянган кексалар қатор...

Имо қилур нуқул хушманзаралар,
Баланд пештоқлару оқ кунгаралар,
Кўзларда суқ, ҳайрат — тикилар — тўймас,
Бир ёғи — кўз етмас тансиқ пахтазор,
Бир ёғида — қалин мевазор боғлар,
Бир ёғи — ям-яшил ўтлоғу яйлов,
Бир ёнда — эртақдай чиройли бўстон...
Бўёқлар кўзларни олгудай тиниқ,
Гўё ёмғирдан сўнг кўжда камалак.
Сайёҳларга сўзлар гўзал ҳикоя —
Комсомол наслидан — бир ёш қурувчи,
Инженер... Бурунги бир гишт терувчи:
— Тунларда шам каби ёнди кўзларим
Яшил диёримни қуриб олгунча.
Минг йиллик уйқудан кўз очди саҳро;
Тегирмон тошидай айланган бошлар,

Қўш булоқ сингари оққан кўз ёшлар —
Армони ушалди бу қумлоқларда.
Мен ҳам ишонмасдим афсоналарга,
Лекин эшитардим жон қулогимдан,
Эртакка ўч эдим гўдак чоғимдан...
Бу — мен чанглар ютиб, тўзонга ботиб,
Илон ўрдаларин янчиб, йўқотиб,
Эрта саҳар туриб, ярим тун ётиб,
Игна билан қазган янглиғ ер қаздим...
Бу мен — қора тоғдан ташидим харсанг,
Қора бўрон билан қилдим очиқ жанг,
Саратон таптида титраб, совқотиб,
Қаҳратонда қора терларга ботиб,
Қурдим битта-битта йўл, девор бунда...
Ўзим гишт пиширдим, ўзим гишт тердим,
Тош чаққану цемент қорган ҳам ўзим,
Сув деб ер қаърига борган ҳам ўзим,
Афсона ўтини ёрган ҳам ўзим,
Чарчаган ҳам ўзим, ҳорган ҳам ўзим!
Экскаваторни фил каби миниб,
Кейин бульдозернинг тилин ўрганиб,
Суяк-суягини ернинг ушатиб,
Ипакдай юмшатиб, пардай юмшатиб,
Тепаларни нари силжитган — менман...
Элимни ардоқлаб, ёлчитган — менман...
Томоғим қақраса, лойқа сув ичиб,
Ўткинчи жалада ботқоқлар кечиб,
Жарларни текислаб, янги сой очиб,
Битта-битта кўчат ўтқазган — менман.
Мен қора тер тўқдим бутун эл билан,
Неча бор олишдим ўпқон, сел билан,
Ўт билан, сув билан, қора ел билан,
Ухламайин тонглар отқизган — менман.
Неча бор адашдим, неча бор шошдим,

Мен ахир гўр эдим, мен ахир ёшдим,
Лекин кундан-кунга давонлар ошдим;
Асрлар йўлини ўтдик йилларда;
Меҳнат шунчалигу, замон шундақа,
Меҳнат ишқидаги инсон шундақа;
Мана бу сояда ўтиринг бир оз,
Марҳамат, тарвузми ё қовун ейсиз.
Ёки ҳушингизга анор маъқулроқ,
Узум келтирайми, ёки нашвати;
Эҳа... сўраб бермоқ хунук-ку Шарқда,
Кўнгил не истаса — узиб енг, майли,
Гуллардан дасталанг, кўзингиз олуру,
Ўхшаши, билсангиз, бу дунёда йўқ.

* * *

Бу яшил диёрдир, бу яшил диёр!
Боғи Эрам нима, Чамбилбел нима?..
Бу дарё номини сўрайсиз мандан,
Амударёнинг бу тўнғич фарзанди,
Номи — ҳаёт наҳри... Ҳа, ҳаёт наҳри!
Ўзимиз барини йўқдан бор қилдик,
Бу сарой — фан юрти, санъат юртидир.
Бу — гўдаклар учун кўз илғамас боғ,
Манави — оталар, оналар учун —
Мармар ҳовузлару сўнгсиз гулзорлар.
Ойнабанд заллару айвонлар кўркам,
Ҳар гўшада — кўклам, кўчада — кўклам,
Боғлар, хиёбонлар кўклам қўйнида.
Қаҳрамон элимга мангу обида!..
Яшил диёримнинг қурувчиси — мен,
Яшил диёримнинг эгаси — ўзим!
Комсомол наслиман — Ленин боласи...

* * *

...Санъаткор жонсизга бера олур жон,
Биз яшаган сари — яшарар ҳаёт,
Ҳақиқат — хаёлдан туғилур илдам.
Яшил хиёбонда қолдим тунларда;
Саодат боғида уздим чечаклар,
Оқ қайиққа тушиб, тўқидим қўшиқ,
Гўзаллар кўзида ғамзани кўрдим,
Бердах, Утар ўғли, Ҳамзани кўрдим,
Илҳомкор хаёлга чўкмиш шоирлар...
Бугунги хаёлим эрта бўлур ҳақ,
Ким тўсар ўлкада хаёл парвозин?

Ҳақиқат хаёлдан туғилур илдам,
Бутун кучлардан кучли ҳур инсон.
Инсон меҳнатида ранг олур ҳаёт,
Инсон меҳнатида ўзгарур жаҳон...

1947. 8 май. Қорақалпоғистон.

АСКАР ЭСДАЛИГИДАН...

I

...Олис, қақроқ чўлларда
Тепалар ошиб,
Холи, сўқмоқ йўлларда
Келаман шошиб...
Қамиш уй, ёлғиз жийда,
Туғилган овул...
Онаизор ғамдийда —
Худди саксовул
Қовжироқ, инграр беҳол,
Гўё тилсиз — гунг,
Кўзларида — юз савол,
Кўзларида — мунг...
Ёлғиз иним энтикиб,
Бўйнимни қучар:
— Оғажон! — дер кўз тикиб...
Хаёлим учар:
Олис, сувсиз чўлларда
Юз бор адашдим:
Холи, сўқмоқ йўлларда
Овулга шошдим;
Уша юпун, оч овул,
Ёз — дим, қиш — аёз...
Тўқайида — қирғовул,
Кўлда — балиқ, ғоз...
Овлашга овчи қани?
Қармоқ ташлар ким?..

— Кутардик ҳар кун сани,
Оғам, жигарим!..
— Кетаман, кутади жанг,
Хайр, онагинам,
Осмон — қора, йўллар — чанг,
Хайр, иним, сен ҳам!..

II

Узоқ-узоқ чўллардан
Ҳориб келаман.
Қўшиқ янграр йўлларда
Хушвақт еламан.

Қамиш уй, ёлғиз жийда,
Туғилган овул..
— Қани сен эй, ғамдийда..
Утди-ку довул!..

Қайтдим... Кўринмас онам,
Айлана — холи.
Йиғлайди инигинам
Қуриб мажоли...

Ҳей, ёшлик, босриқ уйқу..
Ҳей, ёлғиз жийда!
Тинчибсан мангу-мангу,
Эй, аламдийда!..

Хароб ер сийнасида —
Ҳаёт қургум мен.
Тағин жанг палласида —
Сафга тургум мен...

1948. Қорақалпоғистон.

ОТАМ МЕНГА

Отам менга совға олиб келди тунов кун,
Битга қути.

Қути тўла ускуна бутун;

Эгови бор, рандаси бор, пармаси ҳам бор,
Болғаси ҳам бор.

Ўз қўлимга жуда ҳам мос арраси ҳам бор,
Болтаси ҳам бор.

Гоҳи тахта рандалайман, қути ясайман,
Гоҳи ўтин ҳам ёраман ўчоқ бошида.

Гоҳи ёғоч арралайман, ҳар ишга шайман,
Заводга ҳам бориб келдим отам қошига...

Ҳозир ҳар кун уйимизда иш билан бандман,
Қирқ ҳунар ҳам кам эмиш-ку йигит кишига.

Қарашгим бор тез орада отам ишига,
Заводга ҳам бирга боргум... ўта хурсандман.

1955.

ЕШЛИК ҚҰШИҒИ

Тұлқинлан, әй кўнгил, навқирон ёшим,
Чайқал баҳор чоғи дарёлар мисол...
Партиям, йўлбошчим ва замондошим,
Юксал, тагин юксак фазолар мисол,
Жаҳон билар: ўзинг улуғ отамсан,
Ўғиллик бурчим бор:
Тоғ мисол, бағри кенг саҳролар мисол.
Оталар отаси, юртда каттамсан,
Олқиш ва ифтихор дунёлар мисол!

Қуёшсиз айланмас фалакнинг чархи,
Партиясиз эса, ҳаёт бемаъно...
Бурун пучак экан умрлар нархи,
Бурун заҳматчига тор экан дунё.

Кечмишни кўрганлар демас афсона,
Ўтмиш қалин китоб, сарлавҳаси қон.
Арзир заҳматингга юз-юз тарона,
Ишқимиз — чайқалган қирғоқсиз уммон!

Хушбахтман: бешигим тибратган сенсан,
Хушбахтман: бугундан чиройли эртам.
Ҳаёт маъносини ўргатган сенсан,
Шавкати бир жаҳон пахтакор ўлкам!
Мағрурман: эрким бор, оппоқ тонгим бор,
Ишласам заводим, ўқисам мактаб.

Ленинизм — ғоям, юксак онгим бор,
Тилсимлар қулфини очишдир матлаб;
Мағрурман: жигарбанд эллар, аймақлар,
Даралар, жилғалар, дарёлар менда.
Азамат шаҳарлар, олтин қишлоқлар,
Эрта гул очажак саҳролар менда.
Мағрурман: беғубор келажегим бор,
Чўлларда қургайман кўп яшил шаҳар,
Ёшман, не ҳикматлар билажегим бор,
Зарур бўлса, юртга фидойи аскар...

Мағрурман, хушвақтман — озод ишқим бор,
Қўшалоқ умрнинг борми баҳоси!
Неваралар бахти тагин шуъладор,
Ёритгай асрлар йўлин зиёси...
Мағрурман: юлдузни кўзлар хаёлим,
Эркимда ҳамма касб ва ҳамма ҳунар.
Истасам чўпонман, истасам олим,
Истасам тоғлар ҳам амримга кўнар...
Мағрурман: учади етук хаёлим,
Қолмас қитъаларда чегара, ғовлар:
Қолмас бу оламда на зулм, на золим,
Ўзи қазган гўрта тушар шум ёвлар!
Аминман: куррани ёритар даҳонг,
Баланд — ленинизм пўлаг қалъаси.
Атомларни ишга солар асрий онг,
Ўлимни енгажак асринг боласи!

Сен берган ёшликнинг мазмуни чуқур,
Унда замонларнинг чўнг салмоғи бор.
Меҳнат дунёси ўз иқболин ўқир,
Янги жаҳонларнинг яралмоғи бор!
Тайёрман: сен десанг, ошғум давонлар,
Сен десанг кўкларга учмоғим аниқ!

Писандмас тилсимлар, ғовлар, тўфонлар,
Етти қат ер қаърига тушмоғим аниқ!
Чунки мен туғилмай туриб, мен учун
Бахтиёр бир дунё этдинг тугал бахш.
Хар қадамим маъно тўла ёруғ кун,
Шу важки, ҳурматинг кўнгилларга нақш,
Шу тенги йўқ ёшлик, ёш вақт туфайли
Жаҳонни кулдирмоқ учун тайёрман.
Шу тенги йўқ ёшлик, шу бахт туфайли
Жаҳонни, замонни —
Гулларга тўлдирмоқ учун тайёрман!

Тарихда тарихлар яратмиш падар,
Фаҳрим, ҳаётим сен, юрагим, кўзим,
Ёшлигим ҳеч кимни севмас сен қадар,
Сен бугун ва эртам, байроғим, сўзим!
Сен берган ёшликнинг ўзи бир даврон.
Шонинг замонларнинг зар китобида.
Сени ардоқлайди замини замон,
Етаклайвер ҳамон зафарлар томон,
Коммуна чўққиси сенга обида!

1955.

МУНДАРИЖА

Ўз тўғримда уч-тўрт оғиз	5
Танбурим товуши	9
Кўзингни ўйнатма	10
Чашма бўйида	11
Тутқин қиз	12
Тошқин	13
Боқ	14
Ана, боғлар	15
Чўл	16
Кураш	17
Нурхонни йўқлаб	19
Саломнома	21
Бонг	29
Холниёзга бағишлаганим	31
Ленинизм дарсидан	35
Сафарбар	41
Хайр, Тошкент	46
Чўл оралаб	48
Учади	50
Суҳбат	52
Шаҳар бўсағасида	54
Қуёш ҳақида	56
Бир гўзал : : :	59
Бу кеча	60
Кремль ёнида	64

Яхши қиз	68
Пойтахт	71
Қадаҳ	75
Аскардай	77
Ҳам посеvной, ҳам васл	80
Яшил япроқлар	83
Кутиб олганда	86
Саргузашт	89
Сулув	91
Куз	93
Балки	95
Она орзулари	96
Ўғил	98
Ухла, қўзим	100
Қуёшнинг забти	102
Ез	103
Жилға бўйида	105
Айрилиқ	107
Серго Оржоникидзе : : : :	109
Самога термилиб	110
Юрт қўшиғи	111
Сени, болалигим	112
У кун	115
Бир варақ	118
Лолазордан ўтганда	120
Боғ : : : : :	122
Наҳанг : : : : :	127
Етти йигит ва бир чол	130
Орденли	134
Онажонлар	136
Қўшиқлар	138
Яли-яли	142
Шодиёна	144
Ой юзли	146

Кўзларим	148
Дам	149
Сен у ёнга	150
Тўйга атаганим	151
Офатлар	153
Уйғон	154
Уйлар	156
Аччисой	158
Қизғалдоқ	164
Қиз	167
Қоя	169
Барака томчилари	171
Навой	173
Богимнинг чечаклари	176
Майпараст	178
Холтош	180
В. И. Ленин	183
Кўл бўйларида	188
Тонг қушлари	189
Хуш қол	190
Тельмангина	192
Саҳарларда	195
Мен она бўлсам агар	196
Севги	198
Пилла	200
Мард йигит, ёринг бўлай	201
Отлиқ аскар	203
Сен — она	205
Вабо	206
Бешотар	209
Қора кўзли	211
Бу — менинг ватаним	212
Она шаҳар	214
Сой	216

Бўсаси қанд	219
Кўзларим йўлингда	220
Салом хат	221
Олег ва ўртоқлари	229
Бобо	233
Ҳамшаҳар	234
Зеби	236
Тўйчи Эрийгит	238
Йиғи	240
Уч	242
Ҳамшира	245
Денгиз бўйида	247
Қирғоқ	251
Ер	253
Боғ кўча	254
Едгор	255
Улим	257
Аму қирғоқлари	258
Байрам	260
Эркатой	262
Қиз қўшиғи	264
Ерим бору ёрим бор	265
Байрам қўшиқлари	266
Аму қирғоқлари	269
Гурунг	271
Оҳангарон	274
Бердимат амаки	276
Кенжатой	278
Олим	280
Оппогим	284
Жала	285
Тўрт	286
Эртанги кун	288
Аскар эсдалиғи	294
Отам менга	296
Ешлик қўшиғи	297

На узбекском языке

МИРТЕМИР

Собрание сочинений в 3-х томах

Том I

Редактор Э. Воҳидов

Рассом Э. Исҳақов

Расмлар редактори Н. Холиқов

Техн. редактор В. Барсукова

Корректор Х. Шербоева

Босмахонага берилди 20/II-1970 й. Босишга рухсат этилди 9/VII-1970 й. Формати 70×108¹/₃₂. Босма л. 9,5 Шартли босма л. 13,3. Нашр л. 9,6+0,1(4 вклейка). Тиражи 10 000 Р. 12725 Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 51—69.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Матбуот Давлат комитетининг Полиграфкомбинатида № 1 қорозга босилди. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. 1970 йил, заказ № 188. Баҳоси 1 с. 38 т.